

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

**XIV Всеукраїнська науково-практична
конференція**

**РЕФОРМУВАННЯ
ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ
ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ
ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Тези доповідей

22 квітня 2023

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ПРАВА

XIV Всеукраїнська науково-практична конференція

**«РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»**

**Тези доповідей
(22 квітня 2023 р.)**

Електронне видання

**Дніпро
2023**

УДК 347.78(477)

Р 45

Організаційний комітет:

С.Б. Холод – ректор Університету імені Альфреда Нобеля, доктор економічних наук, професор (голова оргкомітету);

В.М. Шкабаро – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля (заступник голови оргкомітету).

Члени оргкомітету:

Н.В. Бочарова – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля;

Б.Я. Кофман – доктор юридичних наук, старший дослідник, професор кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля;

В.О. Анохін – кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля;

Ю.В. Дрофич – кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля;

Т.А. Тодорошко – старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля;

А.В. Біла – викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля;

Ю.С. Палєєва – старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля (секретар оргкомітету).

Р 45

Реформування правової системи України в контексті розбудови правової держави та євроінтеграції: XIV Всеукраїнська науково-практична конференція: тези доповідей, Дніпро, 22 квітня 2023 р. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2023. 201 с.

ISBN 978-966-434-563-4

У збірнику матеріалів конференції викладено тези доповідей, в яких досліджуються актуальні питання реформування правової системи України в контексті євроінтеграції та основні напрями сучасного розвитку права і держави в Україні.

УДК 347.78(477)

Відповідальна за випуск:

В.М. Шкабаро, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

Посвідчення державної реєстрації УкрІНТЕІ № 158 від 14.02.2023 р.

ISBN 978-966-434-563-4

© Університет імені Альфреда Нобеля, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Бочарова Н.В. Концепт цифрового конституціоналізму в сучасній науці конституційного права	8
Пічко Р.С. Ідея блага як телеологічний принцип міжнародного космічного права	12
Березіна М.В. Специфіка функціонування системи захисту прав людини в Україні в умовах воєнного стану	16
Анісімова Л.В. Щодо питання діяльності Української Центральної Ради	20
Баранікова С.А. Моральне та аморальне у праві	21
Кабак А.О. Форми держави та поділ влади: співвідношення	24
Рижко К.А. Правовідносини між батьками та дітьми, та їх регулювання у римському праві	26
Хотюн О.М. Конституція сполучених Штатів Америки 1787 року	30
Християн К.О. Конституція Франції 1791 року	32
Чередніченко А.Д. Третій Універсал Центральної Ради: помилки, що змінили хід революції	33
Ярошенко О.І. Реформи княгині Ольги та їх значення	35
Ярличенко Д.Р. Декларація прав людини та громадянина 1789 року та її внесок в історію світу	38

СЕКЦІЯ 2. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС. СІМЕЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО. ТРУДОВЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Шкабаро В.М., Луніна О.С., Попласький В.Ю. Правова природа статуту юридичної особи	42
Тодорошко Т.А., Шиловська В.Д. Підсудність спору щодо скасування державної реєстрації на земельну ділянку: в порядку цивільного чи адміністративного судочинства	45
Палєєва Ю.С., Воронін В.В. Чотириденний робочий день в світі та країнах Європейського Союзу. Перспективи впровадження в Україні	49

Гупало А.І. Роль цифрових технологій в цивільному судочинстві: реальність і перспектива	51
Іваниця А.В. Особливості спадкування в умовах воєнного стану	55
Маммадова А.Т.к. Шлюбний договір: порівняльний аналіз законодавства різних країн	57
Рижко К.А. Таємниця усиновлення: порівняння законодавства України та деяких країн	58
Тарасова Д.Р. Соруایت у книговидавництві	60
Балобанов В.А. Правове регулювання договорів купівлі-продажу товарів в Україні: проблеми та перспективи	62
Векшин І.І., Кулик О.В. Антимонопольно-конкурентні правовідносини крізь призму судової практики	65
Дяченко А.С. Банкрутство: проблема застосування в Україні	69
Кузерман М.О. Ліцензування у сфері містобудівної діяльності під час війни та після припинення чи скасування воєнного стану	71
Кульгова О.М., Фурт Я.О. Проблематика банківського кредитування суб'єктів господарювання в Україні	74
Остапенко А.П. Практичні питання діяльності відокремлених структурних підрозділів як суб'єктів господарювання	77
Третяк С.О. Ретроспективний аналіз розвитку господарських об'єднань в Україні	79

СЕКЦІЯ 3. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО.

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО. АГРАРНЕ ПРАВО. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО. ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

Борисова В.В. Особливості правового регулювання земельних відносин щодо набуття права власності на земельну ділянку в умовах воєнного стану в Україні	82
Шагенівна Б.Н. Підстави набуття права оренди земельної ділянки комунальної та приватної форм власності	85
Коробова Т.С. Окремі питання оподаткування волонтерської діяльності в умовах повномасштабної війни	89
Кульгова О.М., Фурт Я.О. Проблематика звільнення від доказування та застосування преюдицій у адміністративному судочинстві	92
Остапенко А.П. Надмірна тривалість строків розгляду справ у судах	95
Орлов О.С. Проблеми правового становища штучного інтелекту в праві України	97

Петіна К.М. Рівність в адміністративному судочинстві: Україна та європейський досвід	101
Шарлай Д.О. Проблемні питання розвитку ІТ-права в Україні на сучасному етапі	104

**СЕКЦІЯ 4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ.
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО.
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА.
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА
ДІЯЛЬНІСТЬ**

Дрофич Ю.В., Дрофич О.Ю. Залучення перекладача у провадженні в справі про адміністративні правопорушення: проблеми правового регулювання та шляхи вирішення	108
Vila A. The methods of forensic linguistic expertise	111
Векшин І.І. Взаємозв'язок криміналістики та кримінології під час розслідування злочинів та вивчення особи злочинця	114
Дерменжи А.В. Наслідки закриття кримінального провадження щодо неповнолітніх	116
Довга К.В. Неповнолітні потерпілі як учасники кримінального провадження	119
Заковирко О.М. Криміналістичні дослідження глинистих ґрунтів	123
Іваненко Т.Л. Щодо нормативно-правового регулювання судово-експертної діяльності	128
Ніколайчук Т.В. Ідентифікація особи за рукописним документом при проведенні почеркознавчої експертизи	130
Олійничук К.Д. Наслідки неприбуття обвинуваченого в судові засідання: проблеми сьогодення	133
Салтицький О.С. Показання свідка як джерело доказів	136

СЕКЦІЯ 5. СУДОУСТРІЙ. ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

Бабенко А.Г. Проблемні питання права на звернення з адміністративним позовом та способів судового захисту під час воєнного стану	140
Будовська В.Ю. Підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором	143
Висоцька Х.В. Порядок видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю і підстави для його анулювання	146
Денисенко Н.П. Система судоустрою України	150

Карапиш А.М. Роль Національної поліції України у боротьбі з кримінальними правопорушеннями	151
Караханян Н.В. Застосування практики Європейського суду з прав людини у судочинстві України	153
Каурова З.В. Служба безпеки України як державний правоохоронний орган спеціального призначення	157
Келембет Г.М. Правовий статус прокурора	159
Кохлякова Ю.В. Судові інстанції в Україні	163
Наумова Я.В. Гарантії незалежності і недоторканності судді Конституційного Суду України	166
Патлаха В.О. Представництво інтересів держави в суді прокурором	170
Пісоцька П.О. Правовий статус адвоката	172
Хамайдула О.В. Статус поліцейського в Україні	176

СЕКЦІЯ 6. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Білозуб І.С. Україна і ЮНЕСКО в реаліях сьогодення	180
Векшин І.І. Актуальні питання міжнародного та правового захисту прав людини та основоположних свобод у рамках діяльності Європейського Союзу	182
Гвоздєв М.С. Катування в умовах історії та сучасності	186
Gerasiuta V. Pros and cons of Ukraine`s accession to the EU	187
Kurta D. Advantages and disadvantages of Ukraine accession to the EU	189
Попова М.М. Підтримка України з боку Євросоюзу після вторгнення РФ	191
Порубай В.В. Проблеми міжнародного кримінального суду та їх вплив на його ефективність	195
Хованська М.С. Як країна – терорист нехтує Правом Женеви	198

Секція 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

**Н.В. Бочарова, д.ю.н., професор кафедри права,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

КОНЦЕПТ ЦИФРОВОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

На сучасному етапі розвитку людської цивілізації відбувається динамічне оновлення суспільних і конституційних цінностей під впливом четвертої технологічної революції, пов'язаної з пануванням інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Дослідження впливу цифрових технологій на конституційні системи та конституційно-правове регулювання цифрового середовища обумовили появу інноваційного терміно-поняття «цифровий конституціоналізм» («digital constitutionalism»), яке згодом трансформувалось у науковий концепт, пов'язаний з аналізом конституціоналізації цифрового середовища і спробами знайти адекватні демократичні відповіді на виклики, створювані цифровими технологіями.

Первісно імпульси по встановленню конституційних підвалин Інтернету виходили з боку представників глобального громадянського суспільства і міжнародних організацій, пізніше до цього були залучені національні парламенти [2]. Зараз проблематика цифрового конституціоналізму висвітлюється рядом авторитетних західних правознавців, серед них Е.Селесте, Д.Редекер, У.Гейсер, К.Падовані, М.Сантенієлло, Н.Сузор, Дж. де Грегоріо і ін.

В сучасній українській конституціоналістиці тема цифрового конституціоналізму не досліджувалась.

Зараз існує загальний консенсус серед дослідників, що цифровий конституціоналізм являє собою набір традиційних конституційних цінностей, адаптованих до нових вимог цифрового середовища. З позицій цифрового конституціоналізму суспільство повинно реагувати на недоліки цифрових технологій і забезпечувати ідеали, цінності і

принципи сучасного демократичного конституціоналізму, підтримувати його систему балансу і гарантій [3].

В дослідницькій програмі «Цифровий конституціоналізм» Інститут Інтернету та справедливого суспільства (Institute for Internet and Just Society) (Берлін) дається схоже визначення: «Цифровий конституціоналізм» - загальний термін для позначення сузір'я ініціатив, які намагаються сформулювати набір політичних прав, норм управління і обмежень на здійснення влади в Інтернеті, та/або поняття, націлене на створення нормативної конституційної основи для захисту основних прав та балансу сил в цифровому середовищі» [4].

У рамках цифрового конституціоналізму визначилися напрямки досліджень, пов'язаних з конкретними проблемами конституційно-правового регулювання кіберпростору. Наприклад, використання принципу верховенства права для оцінки легітимності управління інтернет-платформами [5], або укладання так званих інтернет-договорів, як найновішого прояву цифрового конституціоналізму [6]. Існують критичні оцінки можливостей правового регулювання в межах цифрового конституціоналізму [7]. Окремим напрямком визначилось вивчення впливу кіберпростору на демократичні процеси у суспільстві. Демократичний потенціал Інтернету проявляється у нових формах політичної комунікації (електронне урядування, електронне голосування, нові можливості доступу до інформації, забезпечення контролю громадян над діями урядів і парламентів, конституційний краудсорсинг).

Однак найбільший масив праць в рамках цифрового конституціоналізму присвячений забезпеченню основних прав людини в інформаційну добу. За відсутності міжнародного регулятивного документу на рівні ООН, який би міг доповнити *Загальну декларацію прав людини* і інші міжнародні правозахисні документи стосовно нового покоління інтернет – прав, розробляються різноманітні проекти Інтернет-біллей, покликаних сформулювати орієнтовані на людину технологічні моделі в глобальному контексті.

При цьому цифровий конституціоналізм виступає за збереження таких основоположних принципів, як верховенство права, поділ влади, демократія та захист прав людини у якісно новому контексті цифрового суспільства. Нові конституційні принципи виникають у різноманітних формах. Не лише як поправки до національних конституцій, але також як внутрішні норми онлайн-платформ, прецедентного права національних конституційних судів і транснаціональних судових органів, і навіть як юридично необов'язкові декларації прав на Інтернет, що просуваються учасниками громадянського суспільства. Дослідники

значають збільшення процесів конституціоналізації на платформах соціальних медіа, які публікують документи користування, засновані на правозахисній риторичі і таким чином приймаючи конституційний тон (наприклад, як можуть бути порушені права користувачів соціальних мереж на свободу слова та вираження поглядів).

Нова практика конституційного регулювання Інтернету формується завдяки розвитку конституційного судочинства, пов'язаного з вирішенням проблем захисту прав людини в Інтернеті та вирішенням протиріч, які породжує цифровий соціум між цими правами. Так, наприклад, технічні можливості Інтернету загострили протиріччя між свободою інформації і правом на захист приватного життя. Звідси виростає проблема пошуку балансу конституційно захищаних цінностей, яка постає перед національними конституційними юрисдикціями. Пошук раціонального співвідношення між фундаментальними правами в Інтернеті є предметом судової практики *Європейського суду з прав людини* та *Суду Європейського Союзу (European Court of Justice)*. Судова практика конституційних судів сприяла закріпленню і доктринальному тлумаченню нових так званих Інтернет-прав, які в інформаційну епоху набувають статус фундаментальних прав. Так, право на повагу до приватного і сімейного життя дало народження праву на захист персональних даних. В якості нового конституційного права як на доктринальному, так і на практично-політичному рівні затверджується право доступу до Інтернету. Воно передбачає право на підключення до Інтернету, право на доступ до інформації в Інтернеті, включаючи право не бути відключеним від Інтернету (заборона незаконного блокування сайтів), право на вільний пошук інформації, право на безпечне використання Інтернету, право на захист від небажаної інформації. Завданням держави при цьому є сприяти здійсненню прав людини через Інтернет, захищати законне використання інформаційно-комунікаційних технологій, гарантувати доступ малозабезпечених осіб до Інтернету [8].

Новітні наукові дослідження одностайно стверджують, що цифровий конституціоналізм рішуче повторює: цифрові технології не створюють жодного відокремленого світу, де б люди не мали права на свої міжнародно визнані фундаментальні права. Разом з цим, захищаючи індивідуальні права людини у цифровому середовищі, цифровий конституціоналізм розробляє проблематику просування суспільних цінностей у цифрових технологіях. Все це дає підстави стверджувати, що цифровий конституціоналізм є новим напрямком сучасного конституціоналізму (*new branch of constitutionalism*), залишаючись в межах демократичного правового дискурсу. Без урахування цих факторів неможливо забезпечити сучасний конституційно-правовий

розвиток держав і вдосконалення національного конституційного законодавства.

Список використаних джерел

1. Vibert F. (2018). *Making a 21st Century Constitution. Playing Fair in Modern Democracies*. Cheltenham, UK; Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing. 336 p.

2. Бочарова Н.В. Забезпечення прав людини в інформаційному суспільстві: проблеми створення Міжнародного білля про права людини в Інтернеті. *Новітні досягнення та вектори розвитку сучасної юриспруденції*: колективна монографія / За заг. ред. Т.О. Коломoeць. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. Ч. 1. С.33-60. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/download/141/1673/4053-1?inline=1>

3. Celeste E. (2018). What is digital constitutionalism? Doi: [10.5281/zenodo.1404577](https://doi.org/10.5281/zenodo.1404577)

4. Institute for Internet and Just Society. Research Program “Digital Constitutionalism”. URL: <https://www.internetjustsociety.org/digitalconstitutionalism>

5. Suzor N. Digital Constitutionalism: Using the Rule of Law to Evaluate the Legitimacy of Governance by Platforms. *Social Media + Society*. July-September 2018: 1–11. doi: 10.1177/2056305118787812

6. Redeker D. “The Contract for the Web: The newest manifestation of digital constitutionalism?”, *Völkerrechtsblog*, 29 November 2019, doi: 10.17176/20191129-180645-0.

7. Mann M., [Daly A.](#), Wilson M., Suzor N. (2018). The limits of (digital) constitutionalism: exploring the privacy-security (im)balance in Australia *International Communication Gazette*, 80 (4). pp. 369-384. ISSN 1748-0493. URL:<https://strathprints.strath.ac.uk/69777/>

8. Celeste E. Digital Constitutionalism: How Fundamental Rights are Turning Digital. *Convoco!* 26/01/2021. URL: <https://www.convoco.co.uk/digital-constitutionalism-how-fundamental-rights-are-turning-digital>

**Р.С. Пічко, к.ю.н., адвокат,
Голова комітету з питань інтелектуальної власності
Ради адвокатів Дніпропетровської області**

ІДЕЯ БЛАГА ЯК ТЕЛЕОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА

Як свого часу влучно відмітив французький юрист Франсуа Жені правові норми мають на меті завжди реалізувати справедливість, яку ми уявляємо собі принаймні у формі ідеї, ідеї справедливого. За великим рахунком, право набуває свого змісту, властивого і специфічного для нього, тільки в понятті справедливого - у цьому первинному понятті, граничному та елементарному, що вводить не лише елементарні приписи, що забороняють завдавати шкоди будь-кому або віддавати кожному належне (за заслугами), а також передбачає більш глибоку думку про необхідність встановлення рівноваги між конфліктуєчими інтересами з метою зміцнення порядку, що забезпечує підтримку та прогрес людського суспільства [1, с. 8].

Кожна епоха розвитку суспільства демонструє, що поняття блага суспільства та блага людини наповнюються різним змістом, а іноді взагалі підміняється благо держави як найвищої суспільної цінності. Однак, ідея справедливості як рівності та найвищого суспільного блага як *aequitatis humanitas* не підвладна різким змінам та кардинальним поворотам. Так, ця ідея може бути знівельованою політичними доктринами та втіленими на їх основі законодавчими актами, але їх невідповідність ідеї справедливості породжує їх нестабільність та неспроможність до стійкого існування. Не дивно, що для класичного римського юриста *aequitatis humanitas et bonum* є змістовною складовою як власною діяльністю, так і діяльністю законодавця та суддів, оскільки те що справедливо, то право, а те що не є справедливим, то може бути чим завгодно, але ні в якому разі не буде правом. Саме рівень відповідності права ідеї справедливості, а не навпаки, для римського юриста є критерієм застосовності позитивного закону до особи і відносин в яких ця особа є суб'єктом.

В цілому, ще з Античності, зокрема з філософських праць Платона та Аристотеля, поняття загального блага є важливою категорією філософії, що вплинула на становлення і подальший розвиток права як такого.

Загальне благо висловлює об'єктивно необхідні загальні умови для можливого спільного буття та узгодженого співіснування всіх членів

цієї спільноти як вільних і рівних суб'єктів і тим самим одночасно – загальні умови для вираження та захисту блага кожного. Як вказував Ж. Марітен, політичне суспільство є безпосередньою і цілком людською реальністю, що прагне безпосереднього і повністю людського блага – загального блага. За його словами, існує моральний тип раціоналізації політичного життя. Це означає визнання сутнісно людських цілей політичного життя та його глибоких витоків: справедливості, законності та взаємної дружельності; це означає також нескінченні зусилля, спрямовані на те, щоб поставити життєві, рухливі структури та органи політичного суспільства на службу загальному благу, гідності людської особистості та почуття братньої любові, тобто підпорядкувати величезний матеріальний базис, як природний, так і технічний, а також важкий процес врегулювання суперечливих інтересів, сили та примусу, властивих суспільному життю, формі та принципам людського розуму, що стимулюють розвиток людської свободи; а також засновувати політичну діяльність не на дитячій жадібності, заздрості, егоїзмі, підступності та хитрощі, прагненнях до престижу і верховенства, перетворених на священні правила цієї серйозної гри, але натомість укорінювати цю діяльність у зрілому усвідомленні найпотаємніших потреб людського життя, у справжніх вимогах любові, а також у моральних та духовних прагненнях людини [2, с. 19].

Ще Аристотель вважав, що подібно до того, як діяльність людини містить актуальну мету, так і явищам природи властива іманентна потенційна мета, яка реалізується в процесі їх розвитку. Ця мета служить тією внутрішньою причиною, завдяки якій відбувається рух від нижчої стадії до вищої і досягається кінцевий результат розвитку.

В середині ХХ ст. космос перестав буди далеким та недосяжним «чимось» для людства. Початок дослідження і використання космічного простору відбувся на тлі Холодної війни. Активна роль ООН та політичний консенсус тогочасних наддержав призвів до ухвалення у 1966 р. міжнародного договору, своєїрідної космічної конституції – Договору про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла.

В ст. I Договору зазначається, що дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, здійснюються на благо і в інтересах всіх країн, незалежно від ступеня їх економічного або наукового розвитку, і є надбанням всього людства.

Стаття II Договору проголошує, що космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, не підлягає національному присвоєнню ані шляхом проголошення на них суверенітету, ані шляхом

використання або окупації, ані будь-якими іншими засобами.

Отже, зі ст. II Договору вбачається, що і інтернаціональний статус космічного простору, Місяця та інших небесних тіл є благом, яке захищено міжнародним правом шляхом встановлення імперативної заборони присвоєння (суверенізації).

Слід зазначити, що принцип свободи дослідження та використання космічного простору та небесних тіл, як він представлений у ст. I, є обмеженим принципом. Це означає, що держави не вільні досліджувати та використовувати космічний простір і небесні тіла на свій розсуд, не беручи до уваги спільних інтересів або не враховуючи наслідків своїх дій для інших держав. По-перше, космічний простір і небесні тіла не підлягають присвоєнню якою-небудь державою (ст. II), і вони повинні використовуватися виключно в мирних цілях (див. преамбулу і ст. IV). По-друге, держави несуть відповідальність за національну діяльність у космосі і за шкоду, заподіяну об'єктами, запущеними ними в космічний простір або з їх територій або установок (ст. ст. VI і VII). По-третє, відповідальний оператор зобов'язаний здійснювати дослідження космічного простору та небесних тіл таким чином, щоб уникнути їх шкідливого забруднення та несприятливих змін у земному середовищі внаслідок доставки позаземної речовини (ст. IX) [3, с. 60].

В 1980 р. виходить фундаментальна робота Дж. Фінніса «Природне право і природні права». В цій роботі вчений виділяє сім «основних благ», що сприяють повноцінному життю, а саме: 1) життя (прагнення самозбереження); 2) знання (як знання теоретичне); 3) гра (у сенсі правильного розподілу ролей у суспільстві); 4) естетичний досвід (здатність розуміти прекрасне); 5) товариськість (дружба); 6) практична розумність (прагнення зробити свій розум ефективнішим в інструментальному плані); 7) релігія (уявлення про походження космічного порядку, людської свободи та розуму) [4, с. 118-123].

Безумовно, що фіннісовські види благ так чи інакше лежать в основі питання моральності та ефективності комерціалізації космічної діяльності.

При вирішенні глобальних проблем та викликів Управління з питань космічного простору ООН просуває порядок денний «Космос-2030», включаючи один із його стовпів — космічну економіку, і представляє широкі, наскрізні та стратегічні області, в яких космос розглядається як головний двигун та внесок у всеосяжні цілі розвитку та зміцнення міжнародного співробітництва, зокрема в інтересах країн, що розвиваються.

Космічна економіка являє собою повний спектр діяльності та використання ресурсів, які створюють і приносять користь людству в

ході дослідження, розуміння та використання космосу, і спрямовані на отримання економічних вигід від космічного сектора та зміцнення його ролі основного двигуна динамічної економіки та, у зв'язку з цим, у посиленні економічних благ, пов'язаних із космонавтикою

В документі Комітету із використання космічного простору у мирних цілях з шифром А/АС.105/L.321 від 18.06.2021 р. наголошується, що при реалізації порядку денного «Космос-2030» та плану його здійснення надається велике значення налагодженню глобального партнерства та зміцненню співробітництва між державами-членами, установами ООН, міжурядовими та неурядовими організаціями, промисловими колами та приватними підприємствами, щоб шляхом спільних зусиль та завдяки практичному досвіду та внеску різних зацікавлених сторін забезпечити повсюдну доступність благ космічної діяльності для всіх людей.

Таким чином, телеологічна та аксіологічна важливість ідеї блага презюмується у всіх міжнародних документах, які утворюють *Coprus Juris Spatialis Internationalis*. Ідея блага має особливе значення при формулюванні правового режиму та правового статусу космічного простору, Місяця та інших небесних тіл. З погляду телеології ідея блага обґрунтовує як мету міжнародного регулювання дослідження та використання космічного простору, так і стандарти поведінки держав при здійсненні національної космічної діяльності. Телеологічність ідеї блага призводить до системи аксіології міжнародного космічного простору, в рамках якої можна бачити реалізацію ідеї блага в принципі справедливості, який є фундаментальним принципом доступу всіх держав до космічного простору, Місяця та інших небесних тіл та їх ресурсів.

Список використаних джерел

1. Ievgeniia Bulat, Roman Pichko Prawo jako uniwersalna forma urzeczywistnienia idei sprawiedliwości. *Kwartalnik Prawa Międzynarodowego* 2022; III (III). Ministerstwo Sprawiedliwości, Polska. 6-25 p.
2. Жак Марітен. Людина та держава. М.: 2000. 200 с.
3. Фаріборз Нозарі. Космічне право. М.: 1979. 233 с.
4. Джон Фінніс. Природне право і природні права. Київ: 2021. 556 с.
5. UNOOSA Partnerships with Industry and the Private Sector (електронний ресурс, URL: <https://www.unoosa.org/oosa/en/informationfor/industryandprivatesector/index.html>, дата звернення: 30.03.2023).

6. Зведений проект порядку денного «Космос-2030» та плану його здійснення (електронний ресурс, URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V21/046/17/PDF/V2104617.pdf?OpenElement>, дата звернення: 30.03.2023).

*М.В. Березіна, студентка спеціальності “Право”, гр. ПЗ-22м
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Права людини є характерною рисою демократичного державно-правового режиму, тому що вони являються засобом, за допомогою якого обмежується публічна влада та не допускається її свавілля. Авторитарним і тоталітарним режимами не визнається природний характер прав людини. Права людини в недемократичному режимі залежать від волі державних органів і порушення цих прав ґрунтуються на «революційній доцільності». Держава з демократичним правовим режимом не буде ініціатором збройної агресії проти іншої держави.

Такою державою є Україна, де система прав і свобод людини і громадянина забезпечується Конституцією України, яка розроблена з урахуванням відповідних міжнародних правових актів: *Загальної декларації прав людини*, яка є засадничим документом в області права людини (прийнята генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.); *Міжнародного пакту про громадянські та політичні права* (прийнятий генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1966 р.); *Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права* (грудень 1966 р.); *Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод* (прийнята 4 листопада 1950 року в рамках Ради Європи); *Паризької хартії для нової Європи* (1990 р.) та інших.

День 24 лютого 2022 р., коли Росія розпочала війну проти України, став переломним моментом для України та всього українського суспільства. Ця війна вплинула на всі сфери соціального життя нашого народу. Вона супроводжується порушенням територіальної цілісності України та її суверенітету, носить загарбницький характер, відмічена ігноруванням вимог міжнародного та гуманітарного права.

Тимчасова окупація окремих населених пунктів та тимчасове захоплення Чорнобильської та Запорізької атомних електростанцій, знищення об'єктів інфраструктури та житлових будинків

поставило під загрозу життя і безпеку мільйонів людей, мова може йти про справжній геноцид українського народу. Збройна агресія Росії змусила весь державний апарат і все суспільство до оперативного функціонування в умовах правового режиму воєнного стану, який є особливим правовим режимом, що передбачає надання відповідним владним органам повноважень, які необхідні для відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки.

У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні під час війни на період його дії можуть обмежуватися конституційні права та свободи людини та громадянина. Правове регулювання охорони прав людини під час воєнного стану регламентується нормативними актами, зокрема: Конституцією України [1]; Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2]; Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [3]; Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [4]; Постановою Кабінету Міністрів № 753 «Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану»[5].

Захист законних прав і свобод громадян є одним із ключових обов'язків держави. Але існують ситуації, коли ці обмеження є невідворотними і здійснюється виключно у спосіб та за допомогою засобів, передбачених чинним законодавством. Так, стаття 64 Конституції України встановлює виключення, за яких можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод людини. Підставою окремих обмежень прав і свобод людини є впровадження воєнного або надзвичайного стану.

Згідно з частиною 3 Указу Президента України № 64/2022 на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України. Серед них: недоторканність житла; таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; невтручання в особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України; свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлені законом; право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право брати участь в управлінні державними справами у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраним до органів місцевого самоврядування; право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю; право

на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом; право на працю; право на страйк; право на освіту.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» може запроваджуватися трудова повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і не заброньованих за підприємствами, установами та організаціями на період дії воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер. Зазначається, що за такими працівниками на час виконання цих робіт зберігається попереднє місце роботи (посада).

Відповідні обмеження прав із урахуванням вимог законодавства визначаються Законом України «Про правовий режим воєнного стану» та Постановою Кабміну № 753: використання потужностей трудових ресурсів підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, зміну їхньої роботи; примусові відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності для потреб держави; запровадження комендантської години (заборона перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціальних перепусток і посвідчень); перевірка документів, огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів; заборона проведення мирних зборів, мітингів та інших масових заходів; становлення для фізичних осіб військово-квартирної повинності з розквартирування військовослужбовців, осіб правоохоронних органів, евакуйованого населення та розміщення військових частин.

Незважаючи на складнощі сучасних реалій, права людини підлягають обов'язковій охороні, тому що положення Конституції визнають найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпеку. Ці права є основоположними і не можуть бути порушені або обмежені навіть в умовах воєнного стану. У демократичній державі воєнний стан вводиться для відновлення умов, при яких людина зможе реалізувати свої права і свободи.

Не можуть бути обмежені за будь-яких умов такі конституційні права і свободи громадян України: -рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом (ст.24); заборона позбавлення громадянства і права змінити громадянство (ст.25); невід'ємне право на життя (ст.27); право на повагу до його гідності (ст.29); право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади (ст.40); право на житло (ст.47); рівні права і обов'язки подружжя у шлюбі та сім'ї, рівні права дітей (ст.51,52); право на судовий захист (ст.55); право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та

моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади (ст.56); право на професійну правничу допомогу (ст 59); право не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (ст 60); право не бути двічі притягнутим за одне й те саме правопорушення (ст.61); презумпція невинуватості (ст.62); право не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (ст.63).

Умови воєнного часу не є підставою для застосування тортур, жорсткого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання. Це прямо заборонено *Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод* від 4.11.1950 р., що набрала чинності для України 11.09.1997 р. [6].

Таким чином можемо констатувати, що захист прав людини в умовах воєнного стану має свою специфіку. Без її знання і урахування неможлива якісна професійна діяльність українських юристів у цей важкий і трагічний для нашої держави час.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. із змінами і доповненнями.

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>

3. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 №4765- VI. Із змінами від 06.09.2022 № 2561-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4765-17>

4. Указ Президента України №64/2022 «Про ведення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

5. Постанова Кабінету Міністрів України №753 «Про затвердження порядку залучення працевдатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» від 13.07.2011. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244396871>

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004

Науковий керівник: Бочарова Н В., д. ю.н., професор кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

ЩОДО ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Не дивлячись на те, що Центральна Рада проіснувала не довго, але ми маємо про неї знати, оскільки вона зробила великий поштовх в історії України. Саме вона почала процес відтворення українською незалежності та національної свідомості. Окрім цього вона підняла український народ на національно-визвольну боротьбу за відродження державності і в неї це майже вийшло. Звичайно, як і будь-яка інша організація, вона допустила чимало помилок, але досягнень в неї було значно більше.

17 березня 1917 р. у Києві за ініціативою Товариства українських поступовців (ТУП) за участю українських політичних партій, громадських і культурних організацій було утворено Українську Центральну Раду (УЦР) як представницький орган українського народу. Головою Української Центральної Ради було обрано видатного історика та громадсько-політичного діяча Михайла Грушевського. Головною метою діяльності Центральної ради було єднання українського народу, відродження національної державності шляхом переговорів з Тимчасовим урядом [1].

Законодавчу діяльність УЦР можна поділити на 2 етапи. Перший етап розпочався з Національного з'їзду у квітні 1917 р. Основними досягненнями стали універсали. В цей період були створені I та II Універсали, які проголошували закони для створення в Україні «автономного устрою» та організації роботи над проектом Української Конституції. Завдяки цьому Українська Центральна Рада сформувалася як організація, метою якої було вивести українську націю з суспільних катаклізмів, характерних для початку ХХ ст., та відновити втрачені адміністративно-територіальні ознаки. Таким чином, можна сказати, що з квітня 1917 р. до прийняття III Універсалу, УЦР фактично дотрималася основних положень, схожих з ідеями Києво-Мефодіївського братства. Другий період законодавчої діяльності УЦР характеризує її як недалекоглядну організацію. Вона втратила свій авторитет серед громадян. Це був активний перехід до державотворення України та створення законодавчих основ для створення влади, армії, соціально-економічної системи країни на суверенних положеннях. Особливу увагу треба приділити законотворчому та державному значенні створення Конституції Української Народної Республіки, саме вона проголошувала державну незалежність і територіальну цілісність

України, рівність прав громадян, демократичні свободи, передбачала земельний адміністративно-територіальний устрій у всіх 30 землях, підтверджувалося право національних меншин в Україні на національно-персональну автономію [2].

За свій доволі нетривалий період існування Центральна Рада зробила значний поштовх в нашій історії. Вона підняла з колін український народ, майже очолила боротьбу за відродження державності, її незалежність на засадах найширшої демократії [3]. У цей період українцям вдалося відновити власну державу та певний час підтримувати її існування. І хоча національно-визвольна боротьба закінчилася поразкою демократичних сил, саме вони сприяли придбанню та накопиченню досвіду боротьби, без якого не постала б у 1991 р. незалежна Україна [4].

Список використаних джерел

- 1.Музиченко П.П. Історія держави і права України. Київ: Знання, 2000. 550 с.
- 2.Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада «Заповіт», 1997. 344 с.
- 3.Бойко О.Д. Історія України: посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 656 с.
- 4.Ульяновський В.І. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. доба Української Центральної Ради: навч. посібник. Київ: Либідь, 1997. 320 с.

Науковий керівник: Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**С.А. Баранікова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

МОРАЛЬНЕ ТА АМОРАЛЬНЕ У ПРАВІ

Співвідношенню «морального» і «аморального» у доктрині вітчизняного права приділяється неабияка увага. Варто наголосити на тому, що поняття «мораль» і «моральність» виникли ще в стародавні часи. Ці категорії тісно пов'язані як між собою, так і з поняттям «право». Найбільш яскраво такий взаємозв'язок прослідковується у кримінальному праві.

Проблема співвідношення кримінального права з мораллю та іншими правилами людської поведінки завжди привертала увагу науковців. Класичним у цьому контексті вважається твердження Ємця О.М. про те, що наявна позиція, згідно з якою поняття «мораль» і «моральність» є тотожними, дещо суперечить дійсності, зокрема через те, що вони обидва, хоча й пов'язані, проте існують окремо та мають власну історію виникнення та розвитку, а також означені різними відтінками значення в процесі вживання, у тому числі законодавцем [1, с. 186]. Водночас, ми вважаємо, що кримінальні правопорушення ніяким чином не варто ототожнювати з аморальним. Адже, таке ототожнення, як свідчать гіркі випадки в історії, вводить правосуддя в оману, переносить прагнення до ідей, вірувань, пристрастей і пороків у сферу каральних дій держави і змушує земне правосуддя прийняти атрибути небесного суду. Водночас щодо основної функції кримінального права – охоронної – слід пам'ятати, що заборони вбивства, застосування насильства, крадіжки та інше, – відображені в різноманітних філософських та релігійних вченнях. Так, серед біблійних заповідей є заповіді, які складають підґрунтя сучасного кримінального права («не вбивай», «не кради», «не свідкуй неправдиво на ближнього свого», «не жадай дому ближнього свого» та інші).

У юридичній літературі є чимало дійсних положень щодо наповнення кримінального права морально-етичними принципами, щоб формування і застосування кримінально-правових норм забезпечувало перевагу добра над злом. Зокрема, важко не погодитися з думкою Кучанської Л.С., що моральність виступає як активна позиція особи по відношенні до норм моралі, коли вона через свою свідомість співвідносить свою поведінку з цими нормами, а мораль виступає в даному випадку в якості умовного бар'єру, за яким будь-яка дія сприймається і особою, і суспільством як аморальна, а наявність у особи моральних дефектів є умовою вибору нею асоціальних і кримінальних способів досягнення поставлених цілей [2, с. 126].

Водночас питання про визнання аморальності самостійною ознакою злочину в теорії кримінального права вирішується суперечливо. Хоча на це питання, керуючись правилами логіки, необхідно відповісти негативно (аморальність притаманна й іншим злочинам, за винятком злочинів і діянь, не врегульованих законом), на нашу думку, воно не має принципового значення. Відповідно до того, що аморальність злочину охоплюється такою ознакою злочину, як суспільна небезпека, зазначимо, що наука поки що не розробила точного механізму її оцінки при тому, що суспільна небезпека є основним (хоча й не єдиним) критерієм визнання діяння кримінальним правопорушенням. Це підтверджують випадки неправдивої

криміналізації, які мали місце в історії вітчизняного кримінального законодавства та спростовують беззаперечність тези про те, що законодавець не вигадує злочинів. Як слушно зазначається в науковій літературі, кримінально-правова протиправність – це оцінка законодавцем суспільної небезпеки діяння і, як будь-яка оцінка, може бути неточною і навіть помилковою з різних причин (у тому числі економічних і політичних) [3, с. 33-34].

М. Мельник виділяє такі види помилкової криміналізації, як безпідставна, надмірна та помилкова (неточна) [4, с. 110-111]. Посилення кримінальної протиправності, яка має відповідати суспільній небезпеці, а отже, аморальності конкретного вчинку, надмірна криміналізація призводять до поширення в суспільстві діянь, які визнаються державою злочинами і водночас не сприймаються як такі переважною більшістю населення. У результаті, як писав К. Маркс, народ бачить покарання, а не злочин. У будь-якому випадку, навряд чи коректно називати аморальною поведінку ту, яка вважається прийнятною переважною більшістю суспільства.

Отже, з вищевикладеного випливає, що аморальність не притаманна всім злочинам, адже деякі з яких можуть бути морально нейтральними, інші в деяких випадках навіть вимагати згоди (наприклад, евтаназія, яка з точки зору чинного Кримінального кодексу України кваліфікується як умисне вбивство).

Список використаних джерел

1. Ємець О.М. Суспільна мораль та моральність як об'єкти державно-правового захисту в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. Вип. 1. С. 182-189.
2. Кучанська Л.С. Моральність як кримінально-правова та кримінологічна категорія. *Правова держава*. 2019. № 33. С. 123-127.
3. Кривоченко Л.М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 120 с.
4. Мельник М.І. Основні тенденції законотворення з питань кримінального права у 2013–2014 рр. *Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013-2014 років в Україні*. Матеріали Міжнародного симпозіуму 24-25 жовтня 2014 року. Київ: ВАІТЕ, 2014. С. 109-114.

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

ФОРМИ ДЕРЖАВИ ТА ПОДІЛ ВЛАДИ: СПІВВІДНОШЕННЯ

Поняття «форма держави» є дуже цікавою категорією в юридичній науці. Під формою у філософії зазвичай розуміють внутрішню організацію змісту, якийсь зовнішній спосіб вираження змісту. Очевидно, що категорія «форма» пов'язана з категорією «структура». Саме поняття держави також зазвичай зводять до форми суспільно-політичного устрою країни [1, с. 23]. Таким чином, як би абсурдно це не звучало, поняття «форма держави» є формою форми. Втім, у цьому немає нічого дивного, оскільки поняття «форма» та «зміст» рухливі. У разі форми держави колишня форма (тобто держава) є вже зміст.

Поділ влади заснований на діалектичній єдності двох протилежностей – поділу (відмежування) гілок влади та їх єдність (взаємопроникнення). Так, кожна гілка влади має в ідеалі формуватися народом (обрання депутатів, президента і суддів практикується у США). Кожна гілка наділяється комплексом прерогатив, винятковими повноваженнями. Так, законодавча влада приймає закони, виконавча влада забезпечує їх виконання, у тому числі за допомогою апарату зовнішнього та внутрішнього насильства, судова влада – здійснює правосуддя. При цьому кожній гілці влади передані частинки повноважень інших гілок, що забезпечують єдність (взаємопроникнення) влади. Такі повноваження прийнято називати «стримуваннями та противагами». Так, президенти нерідко наділяються правом законодавчої ініціативи, правом вето, правом розпуску парламенту, правом помилування та ін. [2, с. 64].

Найбільш чітко думка про взаємозв'язок форми держави з принципом поділу влади простежується на роботах В.Є. Чиркіна, який запропонував класифікувати держави з погляду їх форми на три типи – поліцентричні, сегментарні та монократичні.

Форма правління є системою вищих органів державної влади, порядок їх взаємодії між собою та населенням. З цього погляду класично виділяються дві основні форми правління – монархічна та республіканська. Монархія ґрунтується на відсутності відповідальності глави держави. Республіка, навпаки, передбачає відповідальність президента у порядку імпічменту.

У дуалістичних монархіях влада монарха обмежується парламентом. Однак це обмеження існує лише на папері: монарх має

право законодавчої ініціативи, право сильного вето, право розпуску парламенту і право видавати акти, які мають ранг закону у період між парламентськими сесіями. Формально ряд актів монарха вимагають контрасигнації (схвалення) з боку прем'єр-міністра. Однак це становище не тягне на практиці його обмеження самостійності, оскільки голова кабінету одноосібно призначається монархом.

У парламентських монархіях «монарх царює, але не править». У схемі органів державної влади він взагалі не фігурує, оскільки позбавлений будь-яких владних повноважень [3, с.6]. Навпаки, ведуча участь належить парламенту, який формує кабінет міністрів на чолі з головою. Однак, як обраний парламент, прем'єр-міністр де-факто стає главою держави, так як виконує властиві останньому представницькі повноваження (ведення міжнародних переговорів, підписання міжнародних договорів, як правило, саме він є верховним головнокомандувачем) [4, с.3]. Таким чином, парламентська монархія – це також двовладдя парламенту та прем'єр-міністра. Однак якщо партія чи коаліція прем'єр-міністра має серйозну підтримку виборців, то він зможе фактично одноосібно правити країною тривалий період часу (досить згадати про більш ніж двадцятирічний правління першого прем'єр-міністра Великобританії Р. Волпола).

Парламентська республіка повністю копіює схему взаємин вищих органів державної влади. Навпаки, у президентській республіці ми спостерігаємо практично повне втілення принципу поділу влади: кожна гілка самостійна і не залежна від іншої. Парламент не має права вплинути на кадровий склад уряду, він не спроможний висловити йому ні вотум довіри, ні вотум недовіри. Навпаки, президента позбавлено права розпуску парламенту. Це означає, що рівність гілок влади створює умови для пошуку компромісу між ними у разі розбіжностей [5, с.25].

Змішана президентська республіка передбачає дещо інший баланс влади, саме безліч варіацій (парламентсько-президентські, президентсько-парламентські та інші), у яких роль президента може бути головною чи другорядною. Спільним для всіх різновидів є той факт, що президент формально не віднесений до жодної гілки влади, а є арбітром чи гарантом. Де-факто він керує урядом, оскільки має право головувати на засіданнях уряду. Загалом він виконує загальне керівництво кабінетом. Поточне управління забезпечує прем'єр-міністр як заступник президента.

Таким чином, можна сказати, що, поділ влади є основним принципом конституційного ладу, який впливає на конкретний вид форми правління, форми державного територіального устрою та державного режиму. Цей висновок очевидний, оскільки форма держави

– це її структура та поділ державної влади по горизонталі та вертикалі.

Список використаних джерел

1. Мірошніченко М. Системно-інформаційний підхід у контексті методологічного забезпечення наукового аналізу проблем теорії правової системи України. *Право України*. 2007. № 6. С. 22-25.

2. Максимов С. Антропологічні передумови правової теорії: досвід класичної філософії права. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2002. Вип. 37. С. 64-69.

3. Шайтан О. Теорія держави і права (проблеми вивчення). *Історія України*. 2001. № 6. С. 6-8.

4. Рабінович П. Проблеми трансформації методології вітчизняного правознавства: досягнення, втрати, перспективи. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 4 (31). С. 3-14.

5. Рабінович П. Пріоритетна функція загальнотеоретичного праводержавознавства. *Право України*. 2010. № 1. С. 25-31.

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**К.А. Рижко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-21-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ МІЖ БАТЬКАМИ ТА ДІТЬМИ, ТА ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ У РИМСЬКОМУ ПРАВІ

Сім'я – це маленька соціальна група з високим рівнем розвитку, система взаємовідносин, що заснована на подружньому союзі та нерозривному зв'язку між членами сім'ї, взаєминах між чоловіком та дружиною, батьками та дітьми, які проживають спільно та ведуть єдине господарство.

В сучасному суспільстві здорові сімейні відносини будуються на взаємній повазі, рівноправності, де кожен може висловити свою думку, незалежно від статі, віку, фінансового положення, релігії, расової приналежності тощо, але у Давньому Римі ситуація була дуже відмінна від сьогоденних реалій та цінностей.

Термін сім'я (лат. Familia) у Давньому Римі означав не тільки колектив людей (дружина домоволодільця, діти, інші родичі), а й усю сукупність майна, рабів, худоби та інші матеріальні ресурси цього колективу. Це об'єднання засновувалося не на правовій спорідненості його членів, а виключно на владі домоволодільця [1, с. 40].

Сукупність правових норм, яка забезпечувала владу домоволодільця над членами своєї сім'ї, становила римське батьківське право [1, с. 49].

У давнину панував абсолютний патріархат, тобто влада батька, як голови сім'ї, над дітьми була майже необмеженою, так би мовити батько мав статус «абсолютного монарха» у сім'ї. Гай називав інститут батьківської влади суто національним інститутом римських громадян: *«Навряд чи є інші люди, які мали б таку владу над своїми дітьми, що маємо ми, римські громадяни»* (D. 1. 1. 55) [2, с.52].

Сімейний стан (лат. Status familiae) відбивав самостійність особи у сфері сімейних відносин. Status familiae мав тільки глава сім'ї. Підвладні члени сім'ї не набували цього стану. Якщо навіть хтось із членів сім'ї вступав у майнові відносини, то він створював права не для себе, а для глави сімейства, не створюючи, однак, для останнього обов'язків [2, с. 30].

Влада батька (лат. Patria potestas) розповсюджувалась по різному на дітей у певних випадках, таких як: народжених у законному шлюбі дітей, усиновлених, але були деякі нюанси щодо народжених у незаконному шлюбі та діти народжені у конкубінаті (лат. Concubinatus) – це співжиття чоловіка та жінки без укладення шлюбу [3, с. 27].

Законно народженими дітьми вважалися ті, які народилися у шлюбі, чи ті, які народилися зі сплином 181 дня після одруження і не пізніше 300 днів після смерті чоловіка.

Усиновлені діти також підпорядковувалися батьку. Існувало 2 форми усиновлення:

1) Арогація (лат. Arrogatio) – усиновлення осіб свого права, тобто повнолітніх і самостійних в правовому розумінні;

2) Адопція (лат. Adoptio) – усиновлення осіб чужого права, тобто тих, які перебували під владою домовладки [4, с. 19].

Батьківська влада також могла встановлюватися через процес узаконення дітей народжених у незаконному шлюбі та народжених у конкубінаті. Узаконенням вважалось встановлення батьківської влади над власними дітьми, народженими поза шлюбом. Цей процес міг відбуватися двома шляхами: якщо жінка та чоловік, що мають спільну дитину укладуть шлюб або на підставі імператорського рескрипту, виданого на прохання батька. Діти, які були усиновлені або узаконені прирівнювалися у статусі та правах до дітей народжених у законному шлюбі.

Батько був власником усього рухомого та нерухомого майна у родині, навіть того, що заробили власним трудом дочка чи син, проте батько часто надавав своїм повнолітнім дітям майно у користування

(пекулій), але право власності все одно належало господарю.

Батько майже ніколи не відповідав за зобов'язання дітей, тільки за правопорушення господар повинен був або відшкодувати шкоду або віддати винного потерпілому з метою відпрацювання шкоди, для того, щоб не виплачувати збитки. Батько мав право життя і смерті своїх дітей. Міг продати новонароджену дитину в рабство; карати на власний розсуд [4, с. 20], але ці дії заборонилися лише у період імперії, був можливий продаж у рабство, але не більше ніж три рази. У період імперії існувала карна відповідальність за вбивство власної дитини батьком.

В період принципату порушився принцип єдності сімейного майна, з'явився термін відокремленої власності, яку син одержав на війні чи на військовій службі – військовий пекулій та сам міг розпоряджатися власним майном.

Припинення батьківської влади відбувалося у таких випадках: смерть батька, або у разі звільнення з-під його влади, але в реальності влада батька була позитивна.

Існував процес емансипації, тобто звільнення батьком свого сина, але син повинен половину власного майна віддати господарю (батьку). Прикладом емансипації є досягнення сином високого громадського становища (обіймання посади консула, префекта, магістра), тим самим цей статус звільняв його від батьківської влади за волею батька.

Згідно з Законами XII Таблиць, якщо батько продавав сина у рабство, але новий рабовласник звільняв раба, то син повертався під владу батька, але якщо така ситуація траплялася три і більше рази, то син ставав повністю вільним.

Також не потрібно забувати про відносини між матір'ю і дітьми. Проте там також все було не однозначно, бо розрізнялися за формою шлюбу.

Якщо мати перебувала у шлюбі, то вона так само знаходилася під владою батька як діти, також нарівні з дітьми вона спадкувала майно після смерті чоловіка, діти – після смерті матері.

Існував шлюб без чоловічої влади, коли у матері з дитиною практично не було зв'язку. Вона залишалась у статусі родички і не виступала з погляду права членом сім'ї чоловіка. Так дружина не могла претендувати на спадок після смерті чоловіка й своїх дітей, як і вони після неї.

Таким чином, можна дійти висновку, що у Давньому Римі панував «абсолютний патріархат», батько поширював владу на всіх членів сім'ї. Влада батька на дітей поширювалася, в тому випадку, якщо діти народжені у законному шлюбі, усиновлені чи узаконені (якщо були народженні у незаконному шлюбі чи конкубінаті).

Батько був власником усього майна родини, але інколи міг дати

своїм дітям майно у користування – пекулій. Він міг робити зі своїми дітьми, що завгодно, інакшими словами батько – рабовласник, діти – раби, але з часом певні дії, щодо жорстких покарань були заборонені імператором та за такі дії батько повинен нести кримінальну відповідальність. В деяких випадках діти могли стати вільними, цей процес називався емансипація.

Щодо відносин між дітьми і матір'ю, то діти не були під владою матері. Якщо мати була у шлюбі, то повністю залежала від чоловіка, але могла після смерті чоловіка претендувати на спадок, в інших випадках зв'язку між матір'ю і дітьми не було і на спадок вона претендувати не могла.

Внаслідок вищевикладеного, можна підсумувати, якими б жорсткими законами не жили в той час і за тих умов римляни, все ж таки деякі речі сучасне законодавство нашої держави запозичило у римського права, тобто відбувався процес рецепції римського права щодо українського законодавства, інакше кажучи, деякі інститути сучасного права були запозичені з римських юридичних концепцій, поглядів, понять і конструкцій. Наприклад, шлюбно-сімейні відносини, а саме: інститут усиновлення та спадкування, а також: інститут договірних правовідносин, зобов'язального права, деякі господарські правовідносини. Вищеназвані норми є актуальними в умовах сьогодення, оскільки за досить значний проміжок часу вони не втратили своєї значимості та залишаються чинними.

Список використаних джерел

1. Калюжний Р.А., Ящурицький Ю.В. Основи римського приватного права: курс лекцій. Київ: вид. дім «Персонал», 2011. 184 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/rimskoe_pravo_yash.pdf (Дата звернення 03.10.2022)
2. Борисова В.І., Баранова Л.М., Домашенко М.В. Основи римського приватного права: Підручник. Харків: Право, 2008. 224 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/Rimskpravo.pdf (Дата звернення 04.10.2022)
3. Поліщук М.Г., Аксютіна А.В., Калініченко З.Д., Кахович О.О., Карпенко Р.В., Тимченко Л.М Римське право (в схемах): навч. посіб. Дніпро, 2018. 108 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2370/5/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D0%A0%D0%9F%D0%9F%20%D0%93%D0%9E%D0%A2%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%AF_%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B%20%D1%82.pdf (Дата звернення 03.10.2022)
4. Римське приватне право: курс лекцій. 37 с. URL:

<https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%A0%D0%B8%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE-%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81-%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf> (Дата звернення 04.10.2022)

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**О.М. Хотюн, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

КОНСТИТУЦІЯ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ 1787 РОКУ

Кожне цивілізоване суспільство, стаючи незалежним прагне закріпити основні стандарти життєдіяльності країни, держави, людини і громадянина [1, с.33]. Конституційна реформа в житті будь-якої країни – подія не тільки не звичайна, але й інколи навіть доленосна. Адже конституція – це той основоположний документ, який визначає долю країни не на одне десятиліття [2, с.39].

Конституційний розвиток США розпочався у 1776 році із прийняття 13 колоніями, а пізніше, штатами, найважливішого документа в умовах війни – Декларації незалежності. Кожна колонія почала себе проголошувати суверенною державою – штатом, зі своєю конституцією та положеннями. Створювалися спільні державні органи для прийняття законів та нормативних рішень. Це був тимчасовий союз штатів для ведення спільної війни з Англією. Але постійно виникали конфлікти через економічну і фінансову кризу, тому потрібно було розробити основний закон, вищу форму правління.

У 1787 році у Філадельфії відбувся спеціальний конвент, який повинен був виробити новий конституційний документ. Після тривалих спорів стосовно найпридатнішої для США форми політичного устрою, депутати схвалили проєкт конституції, складений Джеймсом Медісоном [3, с. 114]. На думку І.Забокрицького, Конституція США була реакцією на прояв свавілля британської влади, а тому основною її функцією було закріплення меж функціонування влади таким чином, аби не допустити зловживань [1, с. 35].

Конституція США – невелика за обсягом, її структура досить проста. Складається із преамбули, 7 статей (що поділяються на розділи).

Стаття I складається з 10 розділів про законодавчу владу, яка здійснювалася конгресом федерації, що складався з двох самостійних палат – Палати представників і Сенату. Стаття II – з 4 розділів про виконавчу владу, головою якої був президент (першим став Джордж Вашингтон). Стаття III – з 3 розділів про судову владу, яка надавалася Верховному суду федерації і нижчим судам. Стаття IV – з 4 розділів про основи федералізму [3, с.115]. Далі містяться короткі статті про порядок прийняття поправок до Конституції, про характер верховного права й обов'язок для всіх дотримуватися Конституції, про порядок набрання чинності Конституцією.

У Конституції зазначено, що США є союзною федеративною державою, з сильними центральними властями, наділеними чіткими повноваженнями. Головними положеннями є поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки, що відокремлені одна від одної, мають різні джерела формування, свої завдання та можуть нейтралізувати узурпаторські спроби іншої гілки. Тобто, кожен із цих органів може створити противагу діяльності іншого, виникає взаємозалежність, що перешкоджає перевищенню влади.

Текст Конституції оригінальний та відпрацьований. Він залишається незмінним з 1787 року. Зміни лише додавалися у вигляді 27 поправок («Біль про права»). При усій позитивності, Конституція не була позбавлена певних недоліків. Це – мовчазне збереження на території країни рабства, повне ігнорування прав тубільного населення – індіанців, відсутність розділу про демократичні права і свободи громадян [4, с. 64]. Але цей документ є унікальним, він завершив початковий етап державного будівництва у країні, що з часу її прийняття стала федерацією [4, с.63]. Тут була введена республіканська форма правління – як для федерації, так і для штатів.

Це перша у світовій історії діюча Конституція, втілена в практику державного життя, що прийнята майже 236 років тому і діє до цього часу. Саме її зміст сприяв поширенню конституціоналізму, демократії та дотримання правової свободи людини і громадянина в усьому світі.

Список використаних джерел

1. Самофалов Л.П., Олійник В.В., Шумний А.О. Актуальні питання вдосконалення основного Закону України порівняно з деякими положеннями Конституції США. *Право і суспільство* 2019 № 2. Ч.2. С. 32-37. URL:

http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/8.pdf

2. Тацій В.Я. Актуальні питання розвитку вітчизняного конституціоналізму на сучасному етапі державотворення. *Вісник*

Академії правових наук України. 2008. №3(54). С.35-42. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/728/1/Visnuk2008_54.pdf

3. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 172 с.

4. Тищик Б. Конституція Сполучених Штатів Америки – перша діюча Конституція світу (до 230 – річчя Основного закону США). *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Випуск 65, 2017. С.56-65. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/article/view/7886>

Науковий керівник: Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

***К.О. Христян, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м.Дніпро***

КОНСТИТУЦІЯ ФРАНЦІЇ 1791

Конституція Франції 1791 року є документом, що визначив долю країни на багато десятиліть. Після революції, яка поклала кінець старому режиму, ця конституція була першим кроком на шляху до створення сучасної демократії в Франції. Основною метою конституції було обмеження влади короля та встановлення законодавчої влади, яка представляла інтереси громадян [1]. Розглянемо основні положення Конституції Франції 1791 року, її вплив на політику та суспільство того часу, а також оцінимо її значення для сучасності.

Конституція Франції 1791 року встановила конституційну монархію, що означало, що влада була розділена між законодавчою та виконавчою владою. Король зберігав свій титул та певні повноваження, але його влада була обмежена законодавчою владою. Законодавча влада складалася з двох палат - Асамблеї представників та Сенату. Конституцією були гарантовані громадянські права та свободи. Важливим було те, що вона встановлювала рівність перед законом. Встановлювала розподіл влади між церквою та державою [2].

Конституція була кроком до створення більш демократичної та справедливої суспільної системи. Вона стала першим законодавчим актом, який гарантував громадянські права та свободи, такі як свобода слова та об'єднання, рівність перед законом та заборона дискримінації. Також мала значний вплив на політику та владні структури Франції. Встановила розподіл влади між королем та законодавчою владою та створила нову систему податків, яка була більш прозорою та

справедливою.

Однак, мала свої недоліки. Наприклад, багато громадян, зокрема жінки та незаможні шари населення, не мали права голосу та представництва в законодавчих органах. Також, не вирішувала проблеми власності, що призвело до подальшої революції та внесення змін до конституції [3].

Отже, Конституція Франції 1791 року стала важливим документом, який змінив політичну та соціальну систему Франції. Вона була першим кроком до створення більш демократичної та справедливої системи, яка гарантувала громадянські права та свободи, розподіл влади та нову систему податків. Стала прикладом для багатьох країн, які прагнули до створення подібної демократичної системи та відображенням ідеалів Просвітництва та революції, таких як свобода, рівність та братерство. Проте, конституція не була бездоганною. Але, зазначимо, що усі недоліки та незгоди не зменшують значення Конституції Франції 1791 року як важливого історичного документа, який став еталоном для розвитку демократії та свободи в світі.

Список використаних джерел

1. Жидков О.А., Крашеніннікова Н.А., Савельєв В.А. Історія держави і права зарубіжних країн. Частина 2, 1996.
2. Орленко В.І. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ: Вид. ПАЛИВОДА А.В. 2008. 244 с.
3. Ріяка В.О. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с. URL: <http://yport.inf.ua/istoriyagosudarstva-pravazarubejnyih-stran.html>

Науковий керівник: Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**А.Д. Чердиченко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ТРЕТІЙ УНІВЕРСАЛ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ: ПОМИЛКИ, ЩО ЗМІНИЛИ ХІД РЕВОЛЮЦІЇ

На мою думку, тема універсалів є дуже важливою, бо вони несуть в собі як моменти, що випереджували хід історії, так і ті, що її

гальмували. Також мені здається, що деякі аспекти саме щодо третього універсалу недостатньо детально розбирають, хоча це може стати уроком сучасним діячам та політикам.

17 листопада 1917 року УЦР проголосила свій третій універсал, текст якого вказує, що проголошення УНР було обумовлено переворотом в Російській імперії: *«Тяжка й трудна година впала на землю Російської республіки. На півночі в столицях іде межусобна й кривава боротьба. Центрального Правительства нема й по державі шириться безвластя, безлад і руїна. Наш край так само в небезпеці. Без власти, дужої, єдиної, народньої Україна також може впасти в безодню усобиці, різні, занепаду... І ми, Українська Центральна Рада, твоєю волею, в ім'я творення ладу в нашій країні, в ім'я рятуння всієї Росії, оповіщаємо: однині Україна стає Українською Народною Республікою»* [1].

Це був історичний момент, цілком реально можна було взяти курс на повну незалежність, але в універсалі було прописано, що українські землі проголошуються Українською Народною Республікою, яка є частиною, а на території УНР вся влада належить саме Центральній Раді та її виконавчому Генеральному Секретаріатові. Вважалася за можливе організація відносин з Російською республікою на федеративних принципах, хоча сама Росія ще тоді не визначилася з формою державного устрою: республіка, проголошена Тимчасовим урядом, була, а от яка саме – невідомо.

Як писав відомий український історик Іван Лисяк-Рудницький, очільники УНР визначилися на користь незалежності лише після того, як втратили найзручніший для цього момент: «Що сталося б, якби повне відокремлення Української Народної Республіки було б проголошене Третім Універсалом, а мирний договір між Україною і Центральними державами був би підписаний до кінця року? Україні було б легко дістати від Німеччини потрібну технічну допомогу й українські військові частини, що формувалися там з числа військовополонених. А Австро-Угорщина, правдоподібно, згодилася б «позичити» київському урядові легіон Українських Січових стрільців. Цих сил вистачило б на те, щоб утримати внутрішній лад на Україні, здушити місцеві більшовицькі перевороти і відбити радянсько-російську окупацію... Центральна Рада не мусила б покидати Київ і закликати німецьку збройну допомогу. Як відомо, ця допомога скоро перетворилася б на окупацію, що завдала величезної шкоди Україні – морально й політично навіть більше, ніж матеріально» [2, с. 12].

Таке формулювання універсалу, де українські діячі сподівалися домовитися з Росією, як на мене, було помилкою. Якщо б була проголошена повна незалежність, то, імовірно, Ленін би не почав

виставляти ультиматуми, як це було у грудні 1917 року. Ця нерішучість була недоречною. Наприклад, Польща і Фінляндія чітко і остаточно розірвали відносини в цей час з Російською імперією.

Також важливий момент, якого ми не бачимо в цьому універсалі – хоч якийсь натяк на Збройні сили. Апарат примусу завжди має бути. Майбутній гетьман П. Скоропадський пропонував перевірені боєздатні частини, і С. Петлюра майже єдиний розумів важливість армії, коли поруч більшовики. Але чесність і порядність інших керівників «задали» цю ідею.

Тогочасним українським керманичам, незважаючи на їх безумовні заслуги, забракло далекоглядності та наполегливості. Є важливим, аби теперішні політики зробили із цього відповідні висновки. Історія завжди може повторитися.

Список використаних джерел

1. III Універсал Української Центральної Ради, Київ, 1917. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005300-17#Text>
2. Іван Лисяк-Рудницький «Історичні есе», том 2. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Lysiak-Rudnytskyi_Ivan/Istorychni_ese_Tom_2/

*Науковий керівник: Ю.С. Палеева, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**О.І. Ярошенко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

РЕФОРМИ КНЯГИНИ ОЛЬГИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

З давніх часів княгиня Ольга славилась тим що реформувала систему оподаткування і, як результат змінився стан країни. Після загибелі її чоловіка Ігоря, вона зайняла його місце та почала керувати країною. Україна може по праву пишатися княгинею Ольгою, тому що така правителька зробила б честь будь-якій країні. У ній чудово поєднувалися найважливіші лідерські якості: мудрість і рішучість, справедливість і строгість, твердість і милосердя, наполегливість і доброта. Але головне, Ольга була першою з Рюриковичів, хто дійсно думав про державу, її інтересах і майбутньому. Зауважимо, що вона не розглядала державну владу як засіб збагачення себе і своїх приближених.

Ольга створювала країну для свого сина і онуків, намагаючись закласти в суспільно-політичний фундамент Давньої Русі міцну основу [1].

Після трагічної смерті Ігоря влада перейшла до рук його дружини Ольги. Нова володарка держави виявилася надзвичайно вольовою, владолюбною, холоднокровною і цілеспрямованою особою. Обдарована гострим розумом, вона збагнула задум деревлянської знаті й вирішила ліквідувати місцеве княжіння. У 946 р. За наказом Ольги винищується знать, спалюється столиця, скасовується правління місцевої династії Налякані її рішучістю й жорстокістю, володарі місцевих княжінь не сміли виявити непокори. У 947 р. Ольга здійснила мудрий крок, реформувавши систему збору данини. Були встановлені норми податків і повинностей – устави, уроки, оброки, а також новий порядок їх стягнення. Представники княгині збирали їх в адміністративно-господарських осередках – погостах. Останні ставали опорними пунктами верховної влади на місцях, де її представники виконували також адміністративні й судові функції. Велика княгиня вжила заходів і для поповнення скарбниці добуванням хутра, полюванням на певних територіях, де встановлювалися знаки князівської власності. Ними ж позначалися й боргні дерева, звідки для держави брали мед і віск, які разом із хутром становили важливий товар для торгівлі з іншими країнами. Реформи Ольги відіграли важливу роль у підпорядкуванні племінних княжінь безпосередньо владі великих руських князів і включенні їх теренів до територіальних меж Руської держави. Вони також започаткували нові принципи збирання податків.

Найбільш відомими й значущими в історії Київської Русі були реформи княгині в податковій системі держави, оскільки у світлі трагічних подій, пов'язаних зі смертю її чоловіка, вона не могла не розуміти нагальність і необхідність змін у цій державній сфері. Взагалі становлення податкової системи на Русі пройшло низку періодів. На ранніх етапах розвитку східнослов'янського суспільства не можна говорити про більш менш налагоджену податкову систему: це були безсистемні натуральні збори, виконання певних робіт; збагачення знаті відбувалось і за рахунок здобичі у походах, отже, першою формою податків була данина. З розвитком держави у XXI столітті поступово змінюваалась податкова система виокремлена у так зване полюддя – регулярний збір податків від вільного населення на користь «князівської влади», що існував у вигляді «поклону» або «повозу».

Головними недоліками у податковій системі давньої Русі була невпорядкованість, відсутність чітких встановлених розмірів податків, жорстокі методи збирання, часті зловживання князів і князівської адміністрації під час проведення полюддя, коли в деяких місцевостях збирання данини проводилось декілька разів, а деякі залишалися поза

увагою. Таким чином, можна говорити про поділ Ольгою власності, земель та доходів у Київській Русі на державні, що належали державі загалом, та приватні, що належали князю. 2/3 податків відправлялись до державної скарбниці до Києва, 1/3 – до князівського міста Ольги Вишгорода. Ольга встановила княжі адміністрації на підконтрольних землях, шляхом переведення у статус княжих бояр місцевої знаті. Створюються органи, що виконують судові функції. Саме Ольга вперше означила географічні кордони держави присутністю озброєної варти. Окрім північного сходу і заходу, визначилися межі з Польщею. Княгиня Ольга встановила систему погостів (місця збирання податків і здійснення судочинства) і уроків (унормованих повинностей). Можна говорити про те, що княгиня Ольга поряд із погостами на річках Східноєвропейської рівнини створила систему довгочасних військових укріплень, яких нараховувалось близько 400. Ну і, звичайно, слід підкреслити, що княгиня Ольга намагалася поширити християнство на Русі. При Ользі формуються засади дипломатії як способу регулювання зовнішньополітичних взаємин. Вона намагалася ввести Русь у коло європейських держав, які на той час уже були християнськими.

Отже, за понад 20 років керівництва державою Ольга зміцнила Київську Русь, значно піднесла її міжнародний авторитет. Завдяки дипломатії, а не війнам вона розширила кордони власної держави, провела низку важливих адміністративно-судових реформ, заклала підвалини розвитку української держави й феодального права [2].

Зробимо висновок і підкреслимо, що ці події відбулися дуже давно, але мають не малий сенс на зараз у сучасному світі. Це дуже вплинуло на подальший розвиток як на політичну державу так і на звичайне життя країни і ті хто живуть у неї.

Список використаних джерел

1. Княгиня Ольга Великий реформатор Давньої Русі. URL: <http://heroes.profi-forex.org/ua/knjaginja-olga>
2. Карпова І.Г. Олійник О.І., Шумна Л.П. Княгиня Ольга: реформатор і просвітитель Русі (до 1075 – річчя з початку правління). URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/3.pdf

***Науковий керівник:** Ю.С. Палеева, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА 1789 РОКУ ТА ЇЇ ВНЕСОК В ІСТОРІЮ СВІТУ

Актуальність даної теми у наші дні обумовлена тим, наскільки істотно французька Декларація 1789 року вплинула на історію розвитку прав людини та громадянина в усьому світі. Відображення її фундаментальних положень свободи та рівності досі можна знайти в Конституціях країн з усього світу, що яскраво демонструє її історичне значення не тільки для самої Франції, а й для всієї світової спільноти, ставши невід'ємною частиною міжнародного права.

Метою написання роботи є аналіз Декларації 1789 року, її історичного значення та впливу на світові тенденції розвитку особистих і політичних прав людини, а також розбір суті цих революційних проголошень, які навіть після декількох століть все ще займають визначне місце у сфері захисту прав людини та громадянина.

Декларація прав людини та громадянина була прийнята у Франції 26 серпня 1789 року під час кровопролитної Великої французької революції. Національні установчі збори прийняли цей документ, тим самим давши величезний розвиток правам людини, звільнених від забобів монархічного устрою. Це було щось абсолютно нове в історії світу. Французька Декларація виклала фундаментальні «природні, невідчужувані і священні права людини»: право громадянина на свободу слова, думки, совісті та релігії, на участь у здійсненні державних справ, на рівність перед законом, право на життя, свободу і безпеку особи, опір гнобленню, право на свободу від довільного арешту, право на гласний розгляд справи незалежним і неупередженим судом, необмеженість сфери вияву свободи людини й обмеженість сфери дії державної влади, притягнення до кримінальної відповідальності лише на підставі закону, встановлення презумпції невинності. Вона проголошувала принцип народного суверенітету, рівність і невід'ємність природних прав людини, які даються їй від самого народження [1]. Саме тому Декларація прав людини і громадянина починалася цими словами: «Люди народжуються і залишаються вільними та рівними в правах» [2].

Пізніше, 27 серпня, Асамблея проголосувала за ретельно обговорену Декларацію прав людини і громадянина. Фундаментальним для Декларації було наполягання на тому, що «незнання, забуття або зневага до прав людини є єдиними причинами суспільного нещастя». Асамблея відкинула пропозицію дворян поєднати декларацію обов'язків

із декларацією прав, щоб прості люди не зловживали своїми свободами. Натомість він стверджував суть лібералізму, що «свобода полягає у владі робити все, що не завдає шкоди іншим». Відповідно, Декларація гарантувала права на свободу слова та асоціацій, релігії та поглядів, обмежені лише – і досить неоднозначно - «законом». Це мала бути країна, в якій усі мали бути рівними в правовому статусі та мати однакові громадські обов'язки: це було запрошення стати громадянами нації замість підданих короля [3]. *“Закон є вираженням загальної волі. Усі громадяни, особисто або через своїх представників, мають право брати участь у виданні законів”*, - говорилося у Декларації прав людини і громадянина [4].

Однак, замовчувалися певні факти. Проголошуючи загальність прав і громадянську рівність усіх громадян, Декларація неоднозначно визначала, чи матимуть жінки політичну та юридичну рівність, і мовчала про те, яким саме чином можна реалізувати свої таланти [3].

Разом з тим, варто зазначити, що фактично основні статuti, прийняті Декларацією під кінець XVIII століття, не припиняють своєї конституційної дії у Франції і сьогодні. У преамбулі до Конституції Франції записано: *«Французький народ урочисто проголошує свою відданість правам людини і принципам національного суверенітету тією мірою, якою вони були визначені в Декларації 1789 року, підтверженій преамбулою до Конституції 1946 року»*.

Окрім Франції, Декларація прав людини та громадянина також надихала створення конституцій і законів у багатьох інших країнах, зокрема:

- До Конституції США (1776 року) було включено Білл про права – перелік з 10 поправок до Конституції (запропоновані 25 вересня 1789 року), які гарантували права і свободи громадян [5, с. 145]. Беззаперечно – ці поправки були натхненні саме постулатами французької Декларації прав людини і громадянина 1789 р.

- Після Другої світової війни, Німеччина ухвалила Закон про основні права (Grundgesetz) в 1949 році, який став основою для сучасної конституції Німеччини. Цей закон гарантує права людини та громадянина, зокрема свободу думки, слова, релігії та зборів [5, с. 161].

- Згодом, після диктатури Франко, в Іспанії ухвалили Конституцію Іспанії 1978 року, яка гарантує права громадян, зокрема свободу думки, слова та релігії [6].

- Конституція Канади, ухвалена у 1982 році, містить Канадську хартію прав та свобод, яка гарантує права людини та громадянина в Канаді [7].

Це лише декілька прикладів країн, де Декларація прав людини та

громадянина стала важливим джерелом вдосконалення прав людини та громадянина і вплинула на створення конституцій та законів у багатьох інших країнах світу.

Оскільки «незнання, нехтування або зневага до прав людини є єдиними причинами суспільних нещасть і корупції уряду» це запропонувало певне мірило, за яким усі громадяни могли б оцінювати поведінку урядів. Свобода, власність, безпека та опір гнобленню; громадянська рівність, верховенство права, свобода совісті та вираження поглядів; суверенна влада націй і відповідальність урядів перед громадянами – усе це було оголошено правами людини, і, відповідно, застосовувалося всюди. Коли в 1948 році Організація Об'єднаних Націй вирішила прийняти Загальну декларацію прав людини, то 14 із 30 її статей були взяті по суті з Декларації 1789 р. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод була укладена у 1950 році та стала важливим документом у гарантуванні прав людини та громадянина також була натхнена і сповнена основними положеннями 1789 року [8]. Крім того, Декларація прав людини та громадянина стала важливим зразком для створення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, які були прийняті ООН в 1966 році.

Отже, Декларація прав людини та громадянина стала важливим документом, який надихнув створення конституцій та законів, що гарантують права людини та громадянина у багатьох країнах світу. Декларацію по праву можна визнати надзвичайним документом, однією з найпотужніших заяв лібералізму та представницького правління, яка відзначила кінець доби абсолютистської, сеньйоральної та корпоративної структури у Франції вісімнадцятого століття. Мала вона велике значення також і з іншої причини, оскільки всі положення базувалися на припущенні, що відтепер усі люди у Франції мали користуватися однаковими правами та підпорядковуватися тим самим законам. Вік привілеїв та винятків закінчився, починалася доба боротьби за рівність та свободу, даровані людині від народження. З того часу, ідея прав людини знайшла своє втілення в нормативних актах держав Європи і всього світу.

Список використаних джерел

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2008. 656 с.
2. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: підручник. Київ: АртЕк, Вища школа, 1998. 264 с.
3. McPhee P. The French Revolution, 1789-1799. Oxford University Press, USA, 2002. 240 p.

4. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. Посіб. Київ: Вентурі, 1997. 304 с.
5. Ріяка В.О. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
6. Іспанська Конституція 1978 року: веб-сайт. URL: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>
7. Текст Канадського акту 1982 року: веб-сайт. URL: http://www.solon.org/Constitutions/Canada/French/Canada_Act_1982-f.html
8. Doyle W. 1. Echoes. The French Revolution: A Very Short Introduction. 2019. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.1093/actrade/9780198840077.003.0001> (date of access: 19.03.2023).

*Науковий керівник: Ю.С. Палеева, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

Секція 2

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС. СІМЕЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО. ТРУДОВЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

**В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права,
*Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро***

**О.С. Луніна, к.ю.н., суддя, Дніпропетровський окружний
адміністративний суд, м. Дніпро**

**В.Ю. Поплавський, к.ю.н., директор Дніпровського регіонального
відділення Національної школи суддів України, м. Дніпро**

ПРАВОВА ПРИРОДА СТАТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Статут (від лат. *statutum* – постанова, визначення, від *statuere* – ставити, встановлювати, вирішувати) – назва нормативно-правового акта або установчого документа у внутрішньо-державному праві. У приватному праві статут – це насамперед установчий документ юридичної особи, який містить дані, що характеризують правовий статус відповідної організації. Статутом юридичної особи є локальний нормативний акт, на підставі якого діє юридична особа [1, с. 630, 639].

За змістом ч. 2 ст. 87 та ч. 1 ст. 88 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2] статут є установчим документом товариства, затверджений учасниками, у якому вказуються найменування юридичної особи, органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, якщо додаткові вимоги щодо змісту статуту не встановлені ЦК України або іншим законом.

Фактично статут є актом юридичної особи, який визначає її статус та містить норми, які є обов'язковими для учасників (засновників, членів) товариства (підприємства, установи, організації), його посадових осіб.

Законодавчі вимоги до статуту як установчого документу суб'єкта

господарювання наведені у ст. 57 Господарського кодексу України [3]. Статут суб'єкта господарювання повинен містити відомості про його найменування, мету і предмет діяльності, розмір і порядок утворення статутного капіталу та інших фондів, порядок розподілу прибутків і збитків, про органи управління і контролю, їх компетенцію, про умови реорганізації та ліквідації суб'єкта господарювання, а також інші відомості, пов'язані з особливостями організаційної форми суб'єкта господарювання, передбачені законодавством. Статут може містити й інші відомості, що не суперечать законодавству. Статут затверджується власником майна (засновником) суб'єкта господарювання чи його представниками, органами або іншими суб'єктами відповідно до закону.

У правозастосовній практиці проблемним та дискусійним питанням щодо статуту та його змісту є питання щодо можливості визнання його недійсним. В Україні навіть склалася судова практика за категорією справ про визнання недійсним статут юридичної особи виходячи з міркувань, що статут є правочином, оскільки він є дією учасників товариства, спрямованою на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, пов'язаних із участю в діяльності суб'єкту господарювання, а тому може бути визнаний недійсним у судовому порядку за положеннями ЦК України щодо недійсності правочину.

Такі судові спори виникають через неправильне розуміння правової природи статуту та плутанину у нерозумінні відмінностей і нерозмежуванні понять статуту і засновницького договору, тобто суб'єкти права помилково визначають правову природу статуту як правочину, і, відповідно, застосовують щодо статуту норми, які регламентують підстави недійсності правочинів, що є юридично некоректним, оскільки статут є локальним нормативним актом юридичної особи, а не правочином.

За загальним правилом підставами для визнання будь-якого акту, у тому числі статуту, недійсним є, зокрема, його невідповідність вимогам чинного законодавства.

Згідно з пунктом 14 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» від 24.10.2008р. № 13, підставами для визнання акта, в тому числі статуту, недійсним є його невідповідність вимогам чинного законодавства та/або визначеній законом компетенції органу, який видав (затвердив) цей акт, а також порушення у зв'язку з його прийняттям прав та охоронюваних законом інтересів позивача [4].

За приписами п. 1 та п. 2 статті 202 ЦК України правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Правочини можуть бути односторонніми та дво- чи

багатосторонніми (договори). Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину, визначені статтею 203 ЦК України. Недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами 1-3, 5 та 6 статті 203 ЦК України є підставою недійсності правочину.

Проте зазначені положення не можуть застосовуватися до питання щодо визнання статуту юридичної особи недійсним.

Відповідно до пункту 5.3. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин» від 25.02.2016р. № 4, під час розгляду справ про визнання недійсними установчих документів господарським судам слід виходити з того, що статут є локальним нормативним актом, а не правочином, тому до нього не можуть застосовуватися положення статей 203 та 215 ЦК України, які визначають підстави недійсності правочину [5]. Підставами для визнання недійсним статуту можуть бути лише випадки, прямо передбачені законом.

Отже, статут юридичної особи за правовою природою є актом, який визначає правовий статус юридичної особи, оскільки він містить норми, обов'язкові для учасників, посадових осіб та інших осіб, враховуючи порядок затвердження та внесення змін до статуту. Підставами для визнання актів, в тому числі статуту, недійсними, є невідповідність його вимогам чинного законодавства та/або визначеній законом компетенції органу, який видав (затвердив) цей акт. Крім того, обов'язковою умовою визнання акта недійсним є порушення у зв'язку з прийняттям відповідного акта прав та законних інтересів особи (позивача). Статут не є одностороннім правочином, бо затверджується (змінюється) загальними зборами учасників (засновників, акціонерів). Статут не є договором, оскільки відповідно договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, а статут затверджується (змінюється) не за домовленістю всіх учасників (засновників, акціонерів), а певною кількістю їх голосів відповідно до положень установчих документів.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. Енцикл. Т. 5: П – С. 2003. 736 с.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (редакція від 28.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 29.03.2023).
3. Господарський кодекс України від 01.01.2023 № 436-IV

(редакція від 28.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 29.03.2023).

4. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08#Text> (дата звернення: 29.03.2023).

5. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: Постанова Пленуму Вишого господарського суду України від 25.02.2016р. № 4 (редакція від 14.07.2016р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16#Text> (дата звернення: 29.03.2023).

**Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

**В.Д. Шиловська, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22м
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПІДСУДНІСТЬ СПОРУ ЩОДО СКАСУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ: В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО ЧИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Відповідно до статті 55 Конституції України, кожна особа має право захистити та відновити свої порушені права. Стаття 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яку Україна ратифікувала Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 року, гарантує, що кожен, чий права та свободи, які передбачені Конвенцією, були порушені, мають гарантії щодо використання ефективного засобу юридичного захисту в національному органі, навіть тоді, коли дане порушення вчинили суб'єкти владних повноважень. Судова система в Україні поділяється на загальну юрисдикцію та конституційну. Якщо в останньому випадку представником є Конституційний Суд, тоді як загальні поділяються ще на підвиди, які базується на принципах територіальності, спеціалізації та інстанційності. Принцип спеціалізації виражається в тому, що суди розглядають певні категорії справи, в яких присутній свій специфічний об'єкт або суб'єкт, який характерний для відповідних правовідносин.

Оскільки земля є основним надбанням та власністю українського народу, у зв'язку з чим законодавством передбачаються умови щодо

володіння, користування та розпорядження останньою. Існують випадки, коли виникають суперечності щодо права власності земельної ділянки, на підставі цього потерпіла сторона звертається за судовим захистом, аби відновити свої права та вимагати усунення перешкод щодо використання тріади правомочностей, саме власником на земельну ділянку. Враховуючи вищевикладені обставини, у позивачів постає питання з приводу підсудності спору відносно предмету як скасування державної реєстрації на земельну ділянку, в порядку цивільного чи адміністративного судочинства звертатися з позовною заявою.

Значення правильної обраної підсудності для характерного предмету спору полягає у тому, що відображає принцип юридичної визначеності, та впливає на законність, обґрунтованість судового рішення щодо вирішення спору. Нерідко у судовій практиці існують випадки, що неправильне визначення підсудності спору спричиняє істотне порушення вимоги процесуального законодавства, у зв'язку з чим призводить до того, що рішення суду може бути скасованим та справу направлять на новий розгляд законним складом суду. Необхідно зазначити про те, що Європейський суд з прав людини неодноразово встановив порушення Україною виконання зобов'язань, передбачених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, а саме недотримання п. 1 ст. 6 даної Конвенції, у разі присутності суперечності між національними судами з питань підсудності категорії спору. Так, дана думка підтверджується рішенням по справі «Андрієвська проти України», в якому Європейський суд з прав людини встановив порушення, на підставі того, що Вищий адміністративний суд України не відкрив касаційне провадження, оскільки справа є цивільною, з огляду на це необхідно звертатися до Верховного Суду України. Тоді як Верховний Суд України відмовив у відкритті касаційного провадження, на підставі того, що справа має адміністративний характер [1, с.30]. У справі «Шестопалова проти України», ЄСПЛ встановив позбавлення права заявниці на доступ до правосуддя, на підставі того, що суди України надавали різні тлумачення щодо визначення підсудності спору [2]. У рішенні по справі «Мосендз проти України», Європейський суд з прав людини визнав, що заявник був позбавлений національного засобу щодо використання ефективного юридичного захисту, на підставі наявності спору щодо підсудності позову між цивільними та адміністративними судами [3]. Аналізуючи вищевикладене, можна стверджувати, що порушення, а також суперечність щодо визначення підсудності спору, спричиняє недотримання фундаментального права особи на доступ до правосуддя.

На законодавчому рівні регулювання суспільних відносин у сфері земельних правочинів, регламентуються Конституцією України,

Земельним кодексом України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про Державний земельний кадастр», Законом України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" та інші. Державна реєстрація земельної ділянки вчиняється для того, аби сформувати конкретну земельну ділянку з присвоєнням кадастрового номеру та відомостями про належність даного нерухомого майна до будь-якого виду власності, а саме приватної, комунальної, державної.

Як нам відомо, адміністративне судочинство застосовується до тієї категорії справ, в яких присутній публічно-правовий спір. Тобто, одним з учасників процесу є особа чи орган, який на законодавчому рівні має владні повноваження. Тоді як у цивільному судочинстві, присутні приватноправові відносини, тобто, між двома суб'єктами, які мають майнові чи немайнові інтереси між собою. Зазначасмо про те, що позовна заява щодо скасування державної реєстрації на земельну ділянку передбачає участь органу, який вчиняв державну реєстрацію, а саме державні кадастрові реєстратори або державні реєстратори речових прав на нерухоме майно. Тобто, дані особи мають владні повноваження, у зв'язку з чим постає питання до якої підсудності відноситься дана категорія справ, щоб в майбутньому не спричинило порушення права на доступу до справедливого суду.

Для того, аби правильно визначити підсудність даного предмету спору, необхідно з'ясувати підставу для виникнення позову. У першому випадку, суб'єкт звертаючи за судовим захистом просить поновити свої права як власника, тобто фактично присутній спір про право, або намагається виправити допущенні помилки, які вчинені під час проведення державної реєстрації, в яких не вбачається спір про право. Дане розмежування предмета спору щодо скасування державної реєстрації земельної ділянки є важливим, оскільки саме від правильної визначеності підстави позовних вимог відбувається відокремлення підсудності, що впливає на вирішення спору.

Вищевикладені ствердження підтверджуються правовими позиціями найвищого суду у системі судової ланки України. Так, постановою Великої Палати Верховного Суду по справі № 823/588/16 від 04.12.2019 року зазначено про те, якщо позов щодо скасування рішення або запису державної реєстрації на нерухоме майно є цивільно-правовим спором, та в залежності від суб'єктів повинно вирішуватися за вимогами цивільного або господарського судочинства.

Необхідно зазначити постанову Великої Палати Верховного Суду по справі № 686/23317/13-а від 16 січня 2019 року, в якій висвітлено позицію, аби правильно визначити підсудність спору, суддям необхідно з'ясувати підставу порушеного права та інтересу, зміст і характерних

спірних відносинах, за захистом яких звернувся Позивач. Тобто, спір є приватноправовим, навіть у тому випадку, коли порушення або загроза порушення прав чи інтересів певної особи, здійснили суб'єкти владних повноважень. У зв'язку з чим, відновлювати такі порушені права необхідно за допомогою вимог законодавства, які притаманні для приватноправових відносинах.

У своїх постановвах від 6 квітня 2018 року у справі № 810/2421/16 та від 6 червня 2018 року № 826/631/15 Велика Палата Верховного Суду висвітлила думку, якщо посадова особа вчиняє дії щодо про передачі земельної ділянки у власність (тобто, даний акт є індивідуальним, та припиняє чинність після реалізації), у зв'язку з чим звертатися до суду з питанням оскарження законності набуття особою спірної земельної ділянки, необхідно використовувати вимоги законодавства щодо цивільної юрисдикції, на підставі виникнення спору про право.

Також висловлено правову позицію у постанові Великої Палати Верховного Суду від 06 червня 2018 року по справі № 826/631/15, якщо позивач намагається відновити право власності на земельну ділянку, тобто захистити своє цивільне право, яке гарантується вимогами нормативно-правових актів, на підставі цього суди повинні керуватися нормами цивільного-процесуального законодавства.

Судова практика тлумачить норми законодавства щодо відсутності спору про право на нерухоме майно у вигляді земельної ділянки, а предметом позову є рішення та дії суб'єкта владного повноваження в особі державного реєстратора, у зв'язку з чим Велика Палата Верховного Суду по справі 520/2834/17 від 21.08.2019 року сформувала висновок про те, що за даними обставинами, необхідно здійснювати розгляд справи в порядку адміністративного судочинства, оскільки відсутні ознаки приватноправового характеру спору. Варто зазначити той факт, що скасування державної реєстрації в судовому порядку передбачає з одночасним визнання державної реєстрації на особу, яка звернулася зі захистом свого порушеного права [4].

Отже, підсудність спору щодо скасування державної реєстрації земельної ділянки у порядку та за вимогами цивільного судочинства застосовується тоді, коли підставою для подання позовної заяви став спір про право на дану земельну ділянку, тобто заперчується право власності на майно, однак одночасно оскаржується дія державного реєстратора, у разі недотримання останнім вимоги законодавства. У випадку оскарження порушень, які допущені під час державної реєстрації з мотивів виключно владних управлінських рішення та діями державного реєстратора, тобто вчинені такі технічні помилки, які не порушують питання право власності, у зв'язку з чим необхідно звертатися за вирішення суперечності, використовуючи вимоги, які

передбачені для адміністративного судочинства.

Список використаних джерел

1. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві: науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 128 с.

2. Рішення Європейського Суду з прав людини від у справі «Шестопалова проти України» («Shestopalova v. Ukraine», заява №55339/07) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c61#Text (дата звернення 17.03.2023 року).

3. Рішення Європейського Суду з прав людини від 17 січня 2013 року по справі «Мосендз проти України» (Case of Mosenzd v. Ukraine, заява №52013/08) URL: https://court.gov.ua/userfiles/file/court_gov_ua_sud5010/Konvenciya_z_prav/st_2/mosenzd.pdf (дата звернення: 18.03.2023 року).

4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 23.06.2020 року у справі № 922/2589/19 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90176798> (дата звернення 20.03.2023 року).

**Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

**В.В. Воронін, викладач кафедри права
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ЧОТИРИДЕННИЙ РОБОЧИЙ ДЕНЬ В СВІТІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Згідно зі статтею 43 Конституції України кожен має право на працю. Право на відпочинок гарантує ст.45 [1]. Стаття 67 Кодексу законів про працю України встановлює, що при п'ятиденному робочому тижні працівникам надаються два вихідних дні на тиждень [2].

Зауважимо, що п'ятиденний робочий тиждень із двома вихідними був запроваджений ще у 1967 році. До цього працювали 6 днів на тиждень з вихідним у неділю. Вважаємо, що сьогодні п'ятиденний робочий тиждень вже не відповідає сучасним реаліям. Життя змінюється, особливо, цей процес прискорився після пандемії COVID – 19. П'ятиденний робочий тиждень не гарантує ефективності праці.

Портрет сучасного працівника вже не той, що був до пандемії. Баланс між роботою та особистим життям отримав повне перебалансування. Таким чином, зарубіжні країни вже запустили експерименти щодо скорочення робочого тижня.

В Бельгії законопроект, що дозволяє працівникам вибирати чотириденний або п'ятиденний робочий тиждень, набув чинності 21 листопада 2023 року. Прем'єр-міністр Александр де Кроо сподівається, що нововведення допоможе зробити ринок праці Бельгії більш гнучким і дозволить людям ефективно поєднувати сімейне життя з кар'єрою. Також, за його словами, нова модель може створити більш динамічну економіку. В Ісландії дослідження щодо запровадження чотириденного робочого тижня тривали з 2014 по 2019 роки. Серед підсумків експериментів можна виділити наступні: скорочення робочого тижня не призвело до падіння продуктивності праці або переробок, працівники більш ефективно планували свій час, завдяки цьому експерименту робочий час на постійній основі скоротили для 86% співробітників у країні. В Німеччині IG Metall, найбільша профспілка країни, закликала скоротити робочий тиждень, стверджуючи, що це допоможе зберегти робочі місця та уникнути звільнень. У Канаді дослідження агентства зайнятості Indeed показало, що 41% канадських роботодавців розглядають альтернативні гібридні графіки та нові стилі роботи після пандемії COVID-19. Опитування, проведене Indeed серед 1000 роботодавців у Канаді, показало, що 51% великих компаній із понад 500 співробітниками "ймовірно запровадять чотириденний робочий тиждень" [3].

У Великій Британії дослідження проходили з червня по грудень 2022 року. Робітники повідомляли про покращення у всьому: від стресу, втоми та здоров'я до особистого життя. Організації оцінили вплив 4-денного графіка як позитивний, набравши в середньому 7,5 балів за 10-бальною шкалою. Прогули співробітників скоротилися з 2 днів на місяць до 0,7, а плинність кадрів знизилася більш ніж на половину. Компанії оцінили загальний досвід на 8,3 балів із 10 [4].

Український ринок також не залишається осторонь тренду. В Україні більше ніж 70% роботодавців готові як експеримент перейти на 4-денний робочий тиждень. Раніше експерименти зі зменшення робочого часу вже провели низка іноземних і деякі українські компанії. У вересні 2019-го додатковий вихідний у п'ятницю ввели для своїх співробітників в IT-компанії Brighta і загалом відзначили успішність такої ідеї. Сенс 4-денного робочого тижня в тому, щоб дозволити працівникам більше часу витратити на особисті справи і відновлення сил. За задумом, це має допомогти їм в інші дні працювати більш ефективно і витратити менше часу на виконання завдань. "Цей

експеримент дуже хороший для людей розумової праці: для програмістів, дизайнерів, журналістів, – говорить експерт ринку праці Сергій Марченко. Але додав, що якщо це робота з людьми, наприклад, медицина, то ця схема буде давати збій. Загалом 4-денний робочий тиждень – це майбутнє, і рано чи пізно всі до цього прийдуть [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що запровадження чотириденного робочого тижня має позитивний вплив, що підтверджується статистично. Підприємства все частіше переглядають неактуальні підходи щодо організації робочого графіку. Україна також не залишається осторонь цього тренду. Пандемія COVID – 19 та війна змінила наші цінності, а це означає зміни у переважній більшості сфер життя, в тому числі і в балансі родина-робота.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р., редакція від 01.01.2020 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс законів про працю України, редакція від 27.01.2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Чотириденний робочий тиждень: які країни запровадили та чи варто слідувати їх прикладу. URL: <http://surl.li/fgqob>
4. "Ні за які гроші": експеримент із чотириденним робочим тижнем призвів до несподіваних результатів. URL: <https://focus.ua/uk/technologies/551208-ni-za-kakie-dengi-eksperiment-s-che-tyrehdnevnoy-rabochey-nedeley-privel-k-neozhidannym-rezultatam>
5. В Україні готові скоротити робочий тиждень до чотирьох днів: у чому переваги і коли чекати змін: веб-сайт. URL: <http://surl.li/fgqfw>

**А.І. Гупало, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВА

Цифрові технології – це один з ключових факторів покращення ефективності та доступності цивільного судочинства, оскільки вони дозволяють забезпечити швидкий та ефективний доступ до правової інформації, знизити витрати на процесуальні матеріали та документи,

забезпечити ефективний контакт між сторонами та судами та зробити процес цивільного судочинства більш прозорим і доступним для громадян. Роль сучасних технологій в цивільному судочинстві сьогодні надзвичайно важлива, і перспективи розвитку цього напрямку досить великі.

Вже сьогодні можна відмітити роль цифрових технологій у цивільному процесі, до основних відносять:

1. Онлайн-реєстрація позовів і документів. В Україні існує можливість онлайн-реєстрації позовних заяв і документів, що дозволяє швидко та зручно подавати документи в суд;

2. Електронний цифровий підпис. Електронний цифровий підпис дозволяє підписувати документи електронним шляхом, що полегшує процес подання документів та зменшує час, необхідний для їх пересилання. Він є електронним еквівалентом звичайного підпису на паперовому документі, який дозволяє встановити авторство та цілісність електронного документа;

3. Відеоконференції. У разі необхідності проведення засідання суду можливе використання відеоконференцій, що особливо важливо при актуальній військовій ситуації, яка ускладнює або унеможливує безпосереднє відвідування судових засідань;

4. Інтернет-ресурси. Для забезпечення доступу до правової інформації для громадян та юридичних осіб, створені спеціальні інтернет-ресурси, які містять законодавчі акти, судову практику та інші матеріали;

5. Електронний судовий реєстр. В Україні існує електронний судовий реєстр, який містить інформацію про судові рішення та рішення інших органів, що впливають на права та інтереси громадян та юридичних осіб.

На бажання вдосконалювати Українське судочинство за допомогою цифрових технологій вказує недавній реалізований державний проект. Користувачі застосунку «Дія» можуть вже сьогодні в декілька кліків отримувати винесене судове рішення в електронному форматі, що значно полегшує процес отримання документа, а це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли пересування осіб в межах країни значно ускладнюється, а вже отримані фізичні документи знаходяться під загрозою знищення. Електронний формат судового рішення буде мати таку ж юридичну силу, як і його паперовий еквівалент.

Можна прийти до висновку, що Україна зацікавлена розвивати цифровізацію судочинства, тому буде їй актуальним оцінити роль цифрових технологій, які в перспективі мають шанси впровадитися в Українське цивільне правосуддя. Однією з найбільш актуальною

технологією є реалізація блокчейн-системи в цивільному судочинстві.

Блокчейн-технологія – це децентралізована база даних, яка зберігається на багатьох комп'ютерах одночасно і містить записи, які не можуть бути змінені без згоди більшості учасників мережі. У суді блокчейн може бути використаний для створення безпечної й надійної електронної системи зберігання даних, яка дозволить забезпечити автентичність документів і організувати надійність їхнього зберігання [1].

Блокчейн вже рекомендує себе в судовій системі інших країн світу, їм користуються для реєстрації та захисту прав на інтелектуальну власність. Товариство авторського права Китаю офіційно запустило пілотний проєкт використання блокчейн-технології для реєстрації прав на інтелектуальну власність. В рамках проєкту, правовласники можуть зареєструвати свої авторські права та патенти в блокчейн-реєстрі, що забезпечує їхню безпеку та надійність [2].

Україна також має серйозний фундамент для реалізації блокчейну в судовій системі. Про цей факт свідчить велика кількість українських блокчейн компаній, які готові співпрацювати з урядом, щоб покращити цифровізацію судової системи, наприклад, компанія Bitfury, яка наразі затвердила себе як провідну світову блокчейн компанію, підписала меморандум про співпрацю з Міністерством юстиції України про подальшу співпрацю для впровадження блокчейну, в тому числі, в судочинство [3].

Таким чином, опираючись на східний досвід та співпрацю з українськими компаніями є шанс істотно вдосконалити цивільну судову систему.

До інших вже затверджених шляхів до покращення судової системи завдяки сучасним технологіям демонструє розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» [4]. На його основі можна стверджувати, що український уряд готовий в майбутньому впроваджувати в державні органи найновітніші технології.

Однією з переваг штучного інтелекту є машинне навчання, яке може допомогти в розробці аналітичних інструментів для розрахунку та аналізу відшкодування шкоди у цивільних справах. На основі розгляду даних про попередні рішення судів у подібних справах, машинне навчання може зробити прогноз щодо того, яким чином суд може розглянути певну справу і яке вирішення прийняти. Крім того, штучний інтелект може бути використаний для аналізу текстових документів, таких як контракти, договори та інші документи, пов'язані з цивільними справами. Це допоможе зменшити час та зусилля, необхідні для ручного

аналізу цих документів, і забезпечить більш точний аналіз.

Штучний інтелект може бути використаний для автоматичної генерації текстів рішень суду та інших документів, що пов'язані з цивільним судочинством. Це може забезпечити швидший та ефективніший процес прийняття рішень у цивільних справах.

Отже, цифрові технології грають все більш важливу роль у цивільному судочинстві та мають потенціал для майбутнього вдосконалення. У цивільному українському судочинстві ці технології використовуються і будуть використовуватися для полегшення і прискорення процесу розгляду справ, зменшення бюрократичних процедур, забезпечення більшої доступності суду та підвищення якості надання правосуддя. Проте, завжди важливо розуміти, що технології не зможуть замінити людський фактор, тому важливо забезпечувати баланс між використанням технологій та присутністю людини у процесі розгляду справ.

Список використаних джерел

1. De Filippi P., Wright A. Blockchain and the Law: The Rule of Code: Harvard University Press, 2018. 117 p.

2. Copyright Society of China launches copyright blockchain protection. *Asia IP*. URL: <https://asiaiplaw.com/article/copyright-society-of-china-launches-copyright-blockchain-protection> (date of access: 13.03.2023)

3. Меморандум про співпрацю у впровадженні інноваційної децентралізованої технології Blockchain. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/news/announcement/memorandum-pro-spivpratsyu-u-vprovadjenni-innovatsijnoi-detsentralizovanoi-tehnologii-blockchain> (дата звернення: 13.03.2023)

4. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> (дата звернення: 13.03.2023)

Науковий керівник: *Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля*

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах сьогодення, в період введення воєнного стану в Україні у зв'язку з воєнною агресією РФ від 24 лютого 2022 року перед українцями постало актуальне питання щодо права спадкування.

В Україні процедура спадкування здійснюється за заповітом або за законом. Відповідно до ст. 1216 Цивільного кодексу України, спадкування - це перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) [1].

Особливості спадкування під час воєнного стану регулюються постановою Кабінету Міністрів України "Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану" від 28 лютого 2022 року №164 [2].

19 березня 2022 року набрав чинності наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату" від 11 березня 2022 року № 1118/5 [3].

Основні зміни, які відбулися у прийнятті спадщини в період воєнного стану:

1) Перебіг строку для прийняття або відмови спадщини зупиняється під час дії воєнного стану, але не більше ніж на 4 місяці. Згідно зі ст. 1270 ЦК України, строк прийняття спадщини становить 6 місяців, який починається у день відкриття спадщини. Отже, до загальних 6 місяців на прийняття спадщини додається ще 4 місяці, загалом 10 місяців.

2) Спадкова справа розпочинається за зверненням заявника до будь-якого нотаріуса України, незалежно від місця відкриття спадщини.

3) У разі відсутності доступу до Спадкового реєстру, нотаріус розпочинає спадкову справу без використання вищезазначеного реєстру. Нотаріус перевіряє наявність спадкової справи, спадкового договору або заповіту протягом п'яти робочих днів.

4) Забороняється видача свідоцтва про право на спадщину без використання Спадкового реєстру та до попередньої реєстрації у ньому.

5) Нотаріус видає свідоцтво про право на спадщину після закінчення строку для прийняття спадщини [4].

Через введення воєнного стану в Україні, багато українців були змушені виїхати за кордон та покинути свої домівки. За кордоном нотаріальні дії здійснюють консульські установи або дипломатичні

представництва України, також вони видають свідоцтво про право на спадщину та посвідчують заповіти.

Заяву про прийняття спадщини можна відправити нотаріусу на підконтрольній території України поштою, попередивши його про це заздалегідь, але при цьому заява повинна бути нотаріально завірена нотаріусом тієї країни, в якій перебуває особа.

Якщо пропущений строк подачі заяви про право на спадщину, спадкоємцю потрібно подати підтвердження пропуску строку до суду. До поважних причин може відноситись тривала хвороба спадкоємця або військові служба в ЗСУ. Необізнаність про смерть спадкодавця або перебування за кордоном не є поважними причинами пропуску строку.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що сфера спадкування в умовах воєнного стану зазнала значних змін, які направлені на забезпечення прав та інтересів українців. Було більш доречним, якби законодавець збільшив строк для прийняття або відмови спадщини до кінця дії воєнного стану в Україні. Тому важливо дотримуватися чинного законодавства та не слід зволікати з оформленням спадщини, не зважаючи на подовження строків прийняття спадщини.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2001 року № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 21.03.2023)

2. Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану” від 28 лютого 2022 року №164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.03.2023)

3. Наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату" від 11 березня 2022 року № 1118/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0325-22#Text> (дата звернення: 21.03.2023)

4. Прийняття спадщини в умовах воєнного стану. Legalaid.gov.ua: веб-сайт URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/pryjnyattya-spadshhyny-v-umovah-voyen-pogo-stanu> (дата звернення: 21.03.2023)

Науковий керівник: Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА РІЗНИХ КРАЇН

Останнім часом питання шлюбного договору у наречених чи у молодого подружжя постає дедалі частіше, бо суспільство розвивається і підвищує власну юридичну грамотність, тож ця тема набуває все більшої актуальності. Розкриємо тему "шлюбні договори" шляхом порівняння зарубіжного та українського досвіду правового регулювання шлюбних відносин за допомогою таких договорів.

Аналізуючи зміст статей глави 10 Сімейного кодексу України (далі – СК України) шлюбним договором можна визнати угоду (правочин) фізичних осіб різної статі, які подали заяву про реєстрацію шлюбу чи угоду подружжя, що визначає майнові права й обов'язки подружжя, а також їх майнові права та обов'язки як батьків у шлюбі і (чи) у випадку його розірвання [2, с. 10]. Таким чином, згідно статті 93 СК України шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки та не можуть регулюватися особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми [1].

Якщо згадувати про іноземний досвід, то у науці традиційно шлюбні договори поділяють за правовими сім'ями на англо-американські, континентальні, мусульманські тощо.

Англо-американський підхід ґрунтується на особистих немайнових та майнових відносинах, а континентальний підхід - на лише майнових відносинах. Але повною протилежністю є мусульманські шлюбні договори, бо вони у більшості своїй стосуються немайнових питань, але інколи трапляються й майнові. Наприклад, у Німеччині, на відміну від України, встановлено презумпцію особистої власності кожного з подружжя, натомість режим спільної сумісної власності встановлюється шлюбним договором [3, с. 82].

А ось шлюбні договори, за законодавством Франції, можуть бути укладені з такими правовими режимами майна в подружжі як роздільне володіння, спільне володіння чи змішане володіння.

Звернувши увагу на законодавство азійських країн, можна відмітити, що у Японії, вносити зміни до шлюбного договору можна, лише якщо це прямо передбачено шлюбним договором.

Натомість у Швеції шлюбний договір підписується не лише

подружжям, а й двома свідками, коли в Україні наявність свідків при реєстрації шлюбу є лише традиційною та добровільною умовою. Шлюбним договором регулюється лише питання правового режиму майна й управління ним. Такий договір реєструється в спеціальному реєстрі через окружний суд.

Таким чином, можна зробити висновок, що інститут шлюбних відносин, а саме поняття шлюбних договорів за різними законами країн регулюються по-різному, але мета шлюбного договору в усіх країнах залишається незмінною – захист прав кожного з подружжя, проте все ж таки в Україні – це захист тільки майнових прав, а в деяких інших країнах це може бути захист або немайнових прав подружжя, або як майнових, так і немайнових.

Тому, проаналізувавши регулювання шлюбних відносин у інших державах, є доцільним запропонувати прописувати в українському шлюбному договорі не тільки майнові права подружжя, а і немайнові, як гарантію забезпечення поваги у чоловіка та дружини, що призведе до зміцнення шлюбних відносин.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.
2. Ульяновко О. О. Шлюбний договір у сімейному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2003. 22 с.
3. Соболев В.П. Шлюбний договір: зарубіжний досвід і перспективи його запозичення в законодавство України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021 № 6 С. 82-84.

*Науковий керівник: Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**К.А. Рижко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-21-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ТАЄМНИЦЯ УСИНОВЛЕННЯ: ПОРІВНЯННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ КРАЇН

Досліджуючи тему усиновлення не тільки в Україні, а й у інших країнах світу, сирітство та дитяча бездоглядність сьогодні є глобальною проблемою і усиновлення є пріоритетним серед інших способів влаштування дитини в сім'ю.

Чинне сімейне законодавство України визначає усиновлення як прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах сина чи дочки, що здійснюється на підставі рішення суду. Усиновлення дитини здійснюється в її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя [1].

Суб'єктами відносин щодо усиновлення є усиновлювачі та усиновлені.

Як відомо, метою усиновлення є встановлення сімейних відносин, а кожна сім'я потребує захисту. Тому в більшості випадків необхідним є збереження таємниці всиновлення і в законі передбачено право на таємницю усиновлення.

Стаття 226 Сімейного Кодексу України гарантує особі право на таємницю перебування на обліку тих, хто бажає усиновити дитину, пошуку дитини для усиновлення, подання заяви про усиновлення та її розгляду, рішення суду про усиновлення [1].

Стаття 7 Конвенції про права дитини проголошує, що кожна дитина, наскільки це можливо, має право знати своїх батьків. В юридичній літературі висловлювалася думка, що взагалі суворо зберігати таємницю всиновлення від дитини недоцільно.

Наприклад у Французькому цивільному законодавстві не згадується про таємницю усиновлення взагалі.

А у США та Великій Британії практикується «відкрите» усиновлення, де дитина, яка бажає бути усиновленою, знає своє походження і отримує інформацію від компетентної особи про те, хто є її біологічними батьками.

Натомість в Австрії усиновлювачі самі обирають спосіб усиновлення з трьох запропонованих: таємне, напіввідкрите та відкрите.

А італійське законодавство, в свою чергу, передбачає, що неповнолітні діти, які були усиновлені, повинні бути поінформовані про цей факт у чіткий і належний спосіб [2, С. 245].

Таким чином, підсумовуючи все вищезазначене можна зробити висновок, що таємниця усиновлення є, з одного боку, одним із заходів захисту прав та інтересів усиновлювачів, а з іншого боку, існують певні винятки з цього дотримання.

Також, проаналізувавши законодавство інших країн, можна дійти висновку, що у різних державах розроблені та впроваджені в правове поле власні норми щодо таємниці усиновлення, але в деяких країнах таємниця усиновлення не виокремлюється як самостійний інститут.

Тож вважається за доцільне поставити на дискусію розгляд питання щодо можливого внесення змін у чинний Сімейний кодекс

України у частині, що присвячена таємниці усиновлення, у напрямку можливого надання дитині, яка досягла 14-річного віку, права самостійного обрання способу усиновлення, а саме: таємне, напіввідкрите чи відкрите.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 №2947-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2002, № 21-22, ст.135. Дата оновлення: 19.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 14.02.2023)

2. Головка О.М., Фуксман Д.М., Худяк В.О. Походження дитини та таємниця усиновлення: інформаційно-правовий аспект. *Право і суспільство: Міжнародне право*. 2020. № 2 ч. 3. С. 241-248.

Науковий керівник: Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**Д.Р. Тарасова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-21-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

COPYRIGHT У КНИГОВИДАВНИЦТВІ

Будучи споживачами книжок ми не задумуємося про правовий аспект, котрий витікає з книгодрукування. Як працює захист прав авторів й чи охороняються вони взагалі? Ми вирішили вивчити це питання.

За декілька останніх років читати знову стало «модно». Читає зараз велика кількість осіб, починаючи з підліткового віку, тому видавці орієнтуються на масову та підліткову літературу, котра набуває популярності в соціальних мережах. Однак не завжди читач може дочекатися легального, ліцензійного перекладу бажаного твору, тому інтернет ресурси містять безліч «піратських» перекладів різних популярних, серед молоді, творів.

Книговидавництво в Україні – уже сформована індустрія, яка не терпить порушення прав інтелектуальної власності [1]. Наші видавництва успішно борються з проблематикою нелегального використання та посягання на інтелектуальну власність авторів, коли дізнаються про це: прикладом є виниклий на початку цього року спір між видавництвом «Vivat» та онлайн-магазином книжкового мерчу,

стосовно використання зображення для наліпок ілюстрацій з оригінальної обкладинки книжки Алі Гейзелвуд «Гіпотеза кохання», права на яку викупили «Vivat». У даному випадку представники видавництва та онлайн-магазину домовилися без передачі справи до суду, проте дана ситуація викликала резонансну віддачу. Читачі розділилися на два табори: ті хто підтримували видавництво та захисників онлайн-магазину. Проте другі точно не знаються на питаннях пов'язаними з авторськими правами.

Однак українське законодавство регулює ці питання та роз'яснюють їх суть. Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним Кодексом та іншим законом [3].

Згідно з міжнародним правом, знаком «Копірайт», можуть бути відзначені будь-які похідні людської творчості, які поміщені у форму взаємодії [2]. Відштовхуючись від цього, використовуючи чужі вислови, цитати, - ми маємо називати, того кого цитуємо або після тексту ставити знак «©», аби зняти з себе відповідальність за порушення авторського права.

Це все працює з книгодрукуванням, адже читаючи книжку як закордонного, так й українського автора, надруковану видавництвом, а не через онлайн сайт з «піратським» перекладом, ми 1) не зазіхаємо на чуже інтелектуальне право як автора; 2) допомагаємо розвитку українського книгодрукування та сплачуємо кошти, котрі отримує й автор за свою інтелектуальну працю, а також податки, які йдуть у державу.

Є багато договірних форм та способів передачі авторських прав від автора до видавництва. Без отримання відповідного дозволу видавництвом – використання твору буде вважатися порушенням прав [1].

Передача(відчуження) майнових прав автора відбувається при укладанні договорів про розпорядження майновими правами автора на твір та/або ліцензійних договорів. Дані домовленості підлягають в деяких країнах світу, наприклад США – державній реєстрації. На підставі проведення даної процедури видається, також підтверджуючий документ про внесення в відповідний реєстр інформації про передачу(відчуження) майнових прав автора. Даний документ підтверджує волевиявлення сторін щодо укладення певної угоди стосовно розпорядження авторськими правами на твір, та дає додатковий механізм захисту прав не лише авторів, а в тому числі – замовників та/або роботодавців [4].

Отже, метою всіх, хто займається книговидавництвом має бути не лише оприлюднення творів інтелектуальної власності осіб, а також створення відповідних умов для збереження та охорони авторських прав цих осіб, перешкоджання незаконним зазіханням на права авторів, твори яких вони видають, маючи можливість використовувати цей твір на законних умовах.

Список використаних джерел

1. Учбові матеріали: *Книговидавництво та авторські права. Як безпечно створювати та захищати права на твори*: веб-сайт. URL: <https://nspu.com.ua/bez-rubriki/knigovidavnictvo-ta-avtorski-prava-yak-bezpechno-stvorjувати-ta-zahishhati-prava-na-tvori/> (дата звернення: 20.03.2023).

2. Учбові матеріали: *Копірайт (Copyright ©) – що таке і навіщо потрібен простими словами*: веб-сайт. URL: <https://termin.in.ua/kopirayt-copyright/> (дата звернення: 20.03.2023).

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №40-44. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top> (дата звернення: 20.03.2023).

4. Учбові матеріали: *Охорона авторських прав за кордоном*: веб-сайт. URL: <https://www.viconsult.com/ua/okhorona-avtorskykh-prav-za-kordonom/> (дата звернення: 20.03.2023).

*Науковий керівник: Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**В.А. Балобанов, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРІВ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Купівля-продаж товарів є однією з найпоширеніших форм ділових відносин в Україні, яка є передумовою для розвитку економіки країни. Для забезпечення надійності та безпеки цих операцій в Україні існує законодавче регулювання. Проте, як і в будь-якій іншій галузі, існують проблеми, пов'язані з правовим регулюванням договорів купівлі-продажу товарів в Україні, а також перспективи їх вирішення.

Одна з найбільших проблем, пов'язаних з правовим регулюванням договорів купівлі-продажу товарів в Україні, – це недостатня рівність сторін у договорі. Часто відбувається так, що одна сторона домінує над іншою з точки зору економічної та фінансової потужності. Це може приводити до того, що менш потужна сторона може опинитися в невідгладному положенні, що порушує основні принципи взаємовідносин між сторонами у договорі. Насправді, нерівність сторін у договорі купівлі-продажу є однією з найбільш поширених проблем сучасного бізнесу. Ця проблема може виникнути з багатьох причин, включаючи нерівний доступ до інформації, економічні та соціальні нерівності, а також різний рівень знань та досвіду між сторонами.

Одним з найбільш очевидних прикладів нерівності сторін у договорі купівлі-продажу є ситуація, коли одна зі сторін має значно більше інформації про товар чи послугу, ніж інша. Наприклад, продавець може бути в кращому положенні, якщо він знає про товар більше, ніж покупець. У такому випадку продавець може зловживати своїм положенням і пропонувати несприятливі умови договору.

Крім того, соціально-економічні нерівності також можуть призводити до нерівності сторін у договорі купівлі-продажу. Наприклад, якщо одна зі сторін має значно більше грошей, вона може бути в кращому положенні для ведення переговорів та отримання вигідних умов договору. Законодавство України встановлює вимоги до укладення та виконання договору купівлі-продажу. На договори купівлі-продажу поширюються положення ст. 509 Цивільного кодексу України про зобов'язання, які мають ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості [1]. Однак, на жаль, нерідко можна стикнутись з ситуацією, коли продавець має більше інформації про товар та умови угоди, що дає йому певну перевагу над покупцем. Наприклад, продавець може використовувати складні технічні терміни, які не зрозумілі покупцю, або умови, які переважно сприяють продавцю.

Недостатня рівність сторін у договорі купівлі-продажу може мати негативний вплив на покупців, зокрема, на їхнє фінансове становище та права. Так, нерідко сторони договору не мають однакового доступу до інформації про товар, його якість та умови угоди, що може призвести до некоректної оцінки стану ринку та ризиків покупки. Крім того, умови договору можуть бути складними для розуміння покупцем, що призводить до недостатньої захисту їхніх прав.

Ще одна проблема полягає в недостатньому контролі якості товарів, що продаються. Згідно з законодавством України, продавець зобов'язаний забезпечити якість товару. Це необхідно для того, щоб

забезпечити споживачам високу якість продукту та захист від небезпечних товарів. Однак, недостатній контроль якості може призвести до негативних наслідків для споживачів та виробників.

Законодавство України встановлює вимоги до якості товарів та порядок їх контролю. Законом України «Про захист прав споживачів» визначено, що товар повинен відповідати вимогам якості, безпеки та інших вимогам, встановленим законом або умовами договору [2]. Крім того, стаття 15 цього ж закону визначає, що споживач має право на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору.

Недостатній контроль якості товарів може мати негативний вплив на споживачів, зокрема, на їхнє здоров'я та безпеку. Наприклад, низька якість продукту може спричинити харчове отруєння, а небезпечний товар може призвести до травм та інших негативних наслідків. Також, недостатній контроль якості може вплинути на імідж виробника та призвести до втрати довіри споживачів.

Закон України «Про захист персональних даних» [3] є важливим інструментом правового регулювання в сфері захисту персональних даних громадян. Його значення особливо відчутне в контексті укладення договорів купівлі-продажу товарів, де збір та обробка персональних даних є невід'ємною частиною процесу. Згідно з цим законом, персональні дані – це будь-яка інформація, яка стосується ідентифікованої або ідентифікованої фізичної особи. Персональні дані включають в себе ім'я, адресу, номер телефону, адресу електронної пошти, номери документів, фотографії тощо.

У контексті договору купівлі-продажу, збір та обробка персональних даних можуть бути необхідними для виконання угоди, наприклад, для доставки товару або виставлення рахунку-фактури. Проте, їх збір та обробка повинні здійснюватись відповідно до вимог законодавства про захист персональних даних.

Таким чином, для того, щоб забезпечити якість товарів та захист споживачів, важливо дотримуватись вимог законодавства та стандартів якості. Крім того, виробники та продавці повинні вживати заходів для контролю якості товарів, зокрема, проводити відповідні випробування та аналізи, використовувати відповідні технології та матеріали.

Список використаних джерел

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (редакція від 28.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 30.03.2023).
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991р. №

1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 30.03.2023).

3. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 30.03.2023).

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

І.І. Векшин, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-1
О.В. Кулик, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

АНТИМОНОПОЛЬНО-КОНКУРЕНТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Ринкові відносини постійно еволюціонують та удосконалюються. Сам ринок попиту та пропозиції товарів має центральне значення при здійсненні підприємницької діяльності, яка у свою чергу супроводжується економічно-комерційною метою з подальшим розподілом дивідендів між учасниками конкретного підприємницького суб'єкту господарювання. Однак сучасне дослідження ринку попиту та пропозиції показує, що деякі підприємства можуть зловживати своїм становищем та займати позицію політики монополізму, що призводить до негативних наслідків в економічному розвитку держави. Власне кажучи, політика монополізму – це явище економічного плану, що спрямоване на знищення конкуренції на ринку сучасного виробництва товарів та послуг у різних сферах економічної діяльності людства. Сучасна демократична держава має на меті унеможливлення монополізму як явища економіки та забезпечення певної багатоманітності у сфері господарсько-економічної діяльності різних царин виробництва, споживання, продажу різних товарів та послуг. Оскільки питання монополізму та антимонопольно-конкурентних відносин з розвитком сучасного ринку набуває важливого значення при здійсненні підприємницької комерційної діяльності, то саме антимонопольно-конкурентна стратегія та політика держава має

знищити монополізм як негативне явище сучасних господарсько-економічних правовідносин. Цим зумовлена актуальність даної теми в наші дні.

Метою написання даної роботи є дослідження особливостей антимонопольно-конкурентних правовідносин, їх характеристика та значення на ринку товарів і послуг, визначення місця та ролі Антимонопольного комітету України у правовідносинах, що пов'язані з боротьбою проти монополізму, аналіз правових позицій суду у сфері антимонопольно-конкурентних правовідносин.

Як відомо, антимонопольно-конкурентні правовідносини – це певна група суспільних відносин, що виникають з приводу боротьби з монополізмом на ринку сучасного попиту та пропозиції. Вони мають вагоме значення на ринку, оскільки мають на меті забезпечення правопорядку у різних сферах економіки. Регулювання цих відносин здійснюється у межах сфери господарювання, а саме: у таких її підсферах, як-от: виробництво, визначення статусу та повноважень антимонопольних органів, обмеження монополістичної діяльності та контролю за концентрацією, відповідальність суб'єктів господарювання за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства та інших [1].

Ознаки антимонопольно-конкурентних правовідносин – це певні характеристики та критерії, за допомогою яких можна відмежувати їх від інших та подібних до них правовідносин. До ознак антимонопольно-конкурентних правовідносин слід віднести наступні, а саме: специфічний суб'єктний склад учасників правовідносин, характерний об'єкт правовідносин та їхня мета [2].

Слід зауважити, що одне з провідних місць у боротьбі з монополізмом на ринку товарів та послуг займає Антимонопольний комітет України. Частиною 1 статті 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» (далі – Закон) визначено, що Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель [3]. Аналізуючи зміст Закону, можна визначити особливості спеціального статусу Антимонопольного комітету України, які, як зазначено у самому Законі, обумовлюються його завданнями та повноваженнями, в тому числі роллю у формуванні конкурентної політики, визначаються цим Законом, іншими актами законодавства і полягають, зокрема, в особливому порядку призначення та звільнення Голови Антимонопольного комітету України, його заступників, державних уповноважених Антимонопольного комітету України, уповноважених з розгляду скарг

про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, голів територіальних відділень Антимонопольного комітету України, у спеціальних процесуальних засадах діяльності Антимонопольного комітету України, наданні соціальних гарантій, охороні особистих і майнових прав працівників Антимонопольного комітету України на рівні з працівниками правоохоронних органів, в умовах оплати праці (частина 2 статті 1).

Основні завдання Антимонопольного комітету України передбачені ст. 3 Закону, до яких віднесено: участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині: здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів та інші [3].

Слід констатувати, що судова практика з питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції є досить значною. До найбільш поширених категорій спорів можна віднести спори щодо повноважень органів та посадових осіб Антимонопольного комітету України, про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, про недобросовісну конкуренцію, про монопольне (домінуюче) становище на ринку та зловживання таким становищем, про антиконкурентні узгоджені дії тощо. Проаналізуємо деякі правові позиції суду у даних правовідносинах.

Аналізуючи постанову КГС ВС (справа № 913/52/17 від 20.03.2018 року), суд дійшов висновку про те, що для визначення територіальним відділенням Антимонопольного комітету України порушення законодавства про захист економічної конкуренції вчиненим достатнім є встановлення й доведення наявності наміру суб'єктів господарювання погодити (скоординувати) власну конкурентну поведінку, зокрема шляхом обміну інформацією під час підготовки тендерної документації, що у свою чергу призводить або може призвести до переваги одного з учасників під час конкурентного відбору з метою визначення переможця процедури закупівлі [4].

Постановою КГСУ (справа № 910/2943/15-г від 20.04.2016 року) сформульована така позиція: обов'язок надання інформації на вимогу уповноваженої особи Антимонопольного комітету України повинен виконуватися суб'єктом господарювання незалежно від того, чи розпочата органом Комітету справа про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Інформація може бути витребувана як під час розгляду заяв, так і під час розгляду справи, а також в інших випадках, передбачених законодавством [5].

З проведеного дослідження можна дійти висновку, що

антимонополюльно-конкурентні правовідносини – це особливий від суспільних відносин, що мають свою специфічну економічно-правову природу та розвиваються і функціонують у сфері захисту ринку конкуренції, що проявляється в унеможливленні функціонування політики монополізму на сучасних теренах ринково-господарських правовідносин. Як і будь-яким суспільним правовідносинам, їм притаманний свій специфічний суб'єктний склад правовідносин, об'єкт регулювання та мета. Ці ознаки характеризують антимонополюльно-конкурентні правовідносини та відмежовують їх від інших та тих, що схожі з ними. Центральне місце у регулюванні даних правовідносин займає Антимонополюльний комітет України, який є органом зі спеціальним статусом та забезпечує захист економічної конкуренції шляхом виконання своїх повноважень та завдяки створенню дієвої антимонополюльно-конкурентної політики на сучасному ринку попиту та пропозиції. Антимонополюльний комітет України створює та забезпечує ефективні умови для функціонування багатоманітності економічної діяльності та забезпечує унеможливлення політики монополізму через покладені на нього законом повноваження. Слід зазначити, що важливе місце у регулюванні цих відносин займає саме судова практика ВС, що виступає орієнтиром судам нижчої інстанції для того, щоб під час застосування норм матеріального права не були допущені помилки, що можуть призвести до скасування судового рішення судом апеляційної інстанції. Сучасні тенденції ринкового регулювання ставлять нові виклики у даних правовідносинах, які повинні вирішуватися компетентним органом антимонополістичної політики з метою забезпечення певного правопорядку на теренах ринкових відносин. Ми пропонуємо удосконалити регулювання даних правовідносин шляхом реформування органу антимонополістичної політики у сфері протидії монополізму шляхом більш чіткого визначення повноважень Антимонополюльного комітету України та шляхом реформування самої структури даного органу.

Список використаних джерел

1. Журик Ю.В. Відносини економічної конкуренції як різновид суспільних відносин. *Актуальні питання права та правової держави: наукова дискусія: Міжнародна юридична науково-практична Інтернет-конференція* (11 грудня 2013 року). URL: https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=685%3A091213-18&catid=87%3A4-1213&Itemid=107&lang=ru (дата звернення 12.03.2023).
2. Мідляр А.К. Правові основи реалізації конкурентної

політики держави. *Ефективна економіка*. 2014. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3512> (дата звернення 12.03.2023).

3. Закон України «Про Антимонопольний комітет України»: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> (дата звернення 12.03.2023).

4. Постанова КГС ВС у справі № 913/52/17 від 20.03.2018 року. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72854249> (дата звернення 13.03.2023).

5. Постанова ВГС у справі № 910/2943/15-г від 20.04.2016 року. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57340497> (дата звернення 13.03.2023).

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**А.С. Дяченко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

БАНКРУТСТВО: ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вже давно стало зрозуміло, що підприємництво є невід'ємною частиною розвитку держави. Але нічого в світі не є ідеальним, тому суб'єкти підприємницької діяльності також можуть потерпати від низки проблем, які, як наслідок, можуть привести до боргів чи великих фінансових втрат, які не будуть окупатися цим суб'єктом. Іноді для юридичних осіб у таких випадках може бути один вихід – банкрутство.

Банкрутство являє собою визнане господарським судом неспроможність боржника поновити свою платоспроможність за допомогою процедури санкцій та реструктуризації та погасити свої грошові вимоги кредиторів. Для такого підприємства – банкрута є процедура санації. Під такою процедурою слід розуміти заходи, що спрямовані на відновлення фінансової системи підприємства та задоволені вимог кредиторів частково або повністю за допомогою реструктуризації підприємства, боргів чи/та активів, зміни організаційно-правової форми.

У разі якщо процедура санації не допомогла, проводять

процедуру ліквідації підприємства. Ліквідаційною процедурою є припинення існування юридичної особи (стаття 110 Цивільного кодексу України) [1] та внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. У такому разі права і обов'язки підприємства припиняються.

Створення актуального інституту банкрутства в Україні почався з 1992 року і продовжується дотепер. Цікавість до процедури банкрутства зростає, навіть якщо це негативне явище для економіки України, але все ж залишається її аспектом. На разі ситуація у нашій країні тяжка як для громадян, так і для бізнесу, але практика банкрутства продовжує зазнавати нововведень. Така практика повинна удосконалюватися на законодавчому рівні. Наслідком розпочатої проти України війни у 2022 році для багатьох українських підприємств було те, що вони не можуть як раніше вести бізнес. А чинниками цього стали втрачені ринки збуту, руйнування самих підприємств, втрати імпорту та експорту. В такій ситуації саме банкрутство залишається чи не єдиним способом для відновлення платоспроможності або ж виходу з бізнесу для підприємства.

В українському законодавстві діє Кодекс України з процедур банкрутства (КУзПБ). Цей кодекс зміг врегулювати більшість питань, які стосуються банкрутства, але залишилася проблема з державними підприємствами. В Україні існують державні підприємства, які перебувають на межі банкрутства, але такі підприємства входять до переліку підприємств, які не підлягають приватизації та фактично не можуть отримати допомогу (частина 3 статті 214 Господарського кодексу України) [2]. До таких підприємств можуть застосувати процедуру ліквідації чи санації, лише після виключення з переліку державних підприємств згідно з Законом. Згідно з ч. 5 ст. 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» [4] встановлена певна заборона на приватизацію державних підприємств. До таких об'єктів віднесено об'єкти права власності українського народу, майно, що є матеріальною основою суверенітету України та об'єкти, які необхідні для виконання основних функцій держави.

Тому в питаннях про банкрутство таких підприємств існують певні обмеження. Так, наприклад, рішення суду закрити провадження по справі, через неможливість вести справу [3]. Такий підхід по процедури банкрутства гальмує процес допомоги підприємству-банкруту та унеможливує перехід до санації чи ліквідації, таким чином відбувається закриття судового провадження. Як наслідок такий шлях не допомагає економіці держави. На нашу думку, вирішенням такої проблеми є реформування законодавства щодо банкрутства про державні підприємства, внесення змін до чинного законодавства щодо

дозволу процедури санації саме для державних підприємств, потрібно знайти шлях для приватизації такого підприємства чи впровадити заходи санації без приватизації такого підприємства.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (редакція від 28.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 29.03.2023).

2. Господарський кодекс України від 01.01.2023 № 436-IV (редакція від 28.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 29.03.2023).

3. Ухвала Господарського суду Дніпропетровської області від 14.12.2021р. у справі № 904/4702/13. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101933474> (дата звернення: 29.03.2023).

4. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text> (дата звернення: 29.03.2023).

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**М.О. Кузрман, студентка спеціальності «Право»,
гр. ПЗ-19-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ЛІЦЕНЗУВАННЯ У СФЕРІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ЧИ СКАСУВАННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Господарська діяльність з будівництва об'єктів має свої законодавчі умови, у т.ч. щодо ліцензування. Слід зазначити, що починаючи з березня 2020 року стало неможливим отримати ліцензію на будівельну діяльність, тому вхід нових суб'єктів господарювання на будівельний ринок був обмежений. Один з реальних варіантів – придбання готової компанії із безстроковою ліцензією, виданою раніше. Тому існувала правова прогалина, особливість якої полягала в тому, що дане питання регулювалося Постановою Кабінету Міністрів України №

256 від 30.06.2016 р. «Деякі питання ліцензування будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками» [1], яка втратила чинність з реформою у сфері містобудівної діяльності Постановою Кабінету Міністрів України № 219 від 18.03.2020 р. «Про оптимізацію органів державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду» [2].

Із введенням воєнного стану все змінилося прийняттям Кабінетом Міністрів України Постанови № 314 від 18.03.2022 р. «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» (далі – Постанова № 314) [3] (із змінами, що внесені Постановою Кабінету Міністрів України № 535 від 03.05.2022 р.), який направлений на врегулювання процедури отримання права на здійснення певних видів господарської діяльності, зокрема, на підставі ліцензій. Тепер ліцензування будівельної діяльності отримало нове регулювання – можливість подання декларації про провадження господарської діяльності.

На даний час потребу отримувати ліцензію як дозвільний документ замінили на необхідність подавати декларацію відповідним суб'єктом господарювання. Це нововведення також стосується отримання прав на здійснення діяльності у сфері капітального будівництва. Резюмуючи наведене стосовно питання ліцензування будівельної діяльності, можна стверджувати, що можливості доступу до ринку та отримання прав на здійснення будівництва новим компаніям відкрито.

Процедура подання декларації, передбачена Постановою № 314, загалом не є складною. Така декларація подається до уповноваженого органу, а саме Міністерства економіки України двома шляхами: в електронній формі – через портал ДІЯ; у паперовій формі – через ЦНАП.

Декларацію можна подавати за вибором суб'єкта господарювання незалежно від зареєстрованого місцезнаходження, місця провадження господарської діяльності. Перелік відомостей та документів, що подаються, – стандартний, це основні реєстраційні дані суб'єкта господарювання. Плата за подання декларації – відсутня.

Після подання декларації потреби в очікуванні відповіді про її розгляд немає, оскільки це суто декларативний метод, що передбачає можливість приступати до діяльності безпосередньо після подачі декларації. У Постанові № 314 вказуються лише моменти подання декларації та розміщення переліків поданих декларацій на веб-сайтах відповідних органів ліцензування та суб'єктів надання публічних послуг.

Момент подання декларації і є визначальним, але, фактично варто очікувати, що право вважатиметься набутим та таким, що підлягає

встановленню з боку третіх осіб, саме після оприлюднення у переліку Державної інспекції архітектури та містобудування України.

Подання декларації лише заміняє собою отримання ліцензії, при цьому необхідність отримання решти дозвільних процедур у сфері будівництва залишається. Закцентуємо увагу на те, що реалізація проектів з будівництва, вимагатиме дотримання загальних процедур, таких як, подання повідомлення про початок виконання підготовчих робіт, отримання дозволу на виконання будівельних робіт, отримання дозволу на роботи підвищеної небезпеки та отримання сертифіката про прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта.

Такий вид ліцензування як декларація – є тимчасовим, тому законодавчими положеннями передбачено, що невідкладно, але не пізніше трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану такі декларації необхідно замінити на постійні ліцензії, без зупинення їх діяльності. На даний момент сама процедура такої заміни декларацій на ліцензії на разі ще не розроблена, але законодавство передбачає створення механізму регулювання даного питання.

В умовах воєнного стану та очікуваних масштабних проектів із відновлення інфраструктури та відбудови країни наведені зміни потрібно оцінювати вкрай позитивно, адже вони відчинили двері, що два роки були зачинені.

Після припинення дії воєнного стану для влади буде дуже важливо як найшвидше вжити заходів насамперед нормативно-правового регулювання й забезпечити можливість отримувати ліцензії та плавно переходити від декларативного порядку до ліцензування.

Саме в після воєнний період варто очікувати на найбільш активне поживлення на ринку та критичну необхідність прозорої й стабільної дозвільної системи. Це стосується також іноземних компаній, які не працювали на ринку України, але виявлять бажання взяти участь у відбудові країни. Для них потрібно створити сприятливі умови в отриманні дозвільної документації та пришвидшення проходження всіх дозвільних процедур для заохочення таких цінних співучасників на ринку будівництва, які мають багаторічний досвід у будівельній сфері, техніко-ресурсний та людський потенціал.

Список використаних джерел

1. Деякі питання ліцензування будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками: Постанова Кабінету Міністрів України № 256 від 30.06.2016 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/256-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.03.2023).

2. Про оптимізацію органів державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду: Постанова Кабінету Міністрів України № 219 від 18.03.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2020-%D0%BF#n265> (дата звернення 21.03.2023).

3. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України № 314 від 18.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.03.2023).

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

О.М. Кульгова, студентка спеціальності «Право», гр.ПЗ-19-2

**Я.О. Фурт, студентка спеціальності «Право», гр.ПЗ-19-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПРОБЛЕМАТИКА БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Під час воєнного стану економіка України значно страждає, вона торкнулася всіх сфер і галузей, в тому числі і банківської системи. Нестабільна політична та економічна ситуація в Україні призвела до значних втрат у банківському секторі: девальвація національної валюти, зниження золотовалютних резервів, зростання проблемної кредиторської заборгованості.

Функціонування ринкової економіки розширює можливості підприємств у самореалізації на конкурентних ринках, відкриває можливості реалізації інвестиційних та інноваційних проєктів та водночас, обмежує фінансові ресурси, з допомогою яких це можна реалізувати. У той же час ринок пропонує дієвий засіб для подолання дефіциту фінансових ресурсів – це кредит. Основними кредиторами у ринковій економіці є банківські установи.

У кредитних відносинах беруть участь дві сторони: позичальник і кредитор, які є суб'єктами кредитних відносин і кожен з яких зацікавлений в активному кредитуванні. Для позичальника

перевагами банківського кредитування господарської діяльності є широкий вибір пропозицій, оперативність отримання коштів, свобода їх використання. Крім того, укладання кредитної угоди передбачає збереження конфіденційності управлінської та фінансової звітності, яка доступна лише банку-кредитору [1, с. 114].

На сьогоднішній день, банківська система – системоутворюючий елемент розвитку ринкової економіки України. Ключове завдання кредитних організацій – акумуляція та розподіл грошових засобів між різними галузями суб'єктів господарської діяльності. Високу роль банківська система грає при забезпеченні виробничої та інвестиційної активності підприємств країни зовнішніми джерелами фінансування. При комерційній формі кредиту кредиторами виступають господарські організації.

З початком військової агресії українські банки оперативно зреагували на нові жакливі реалії та послабили для своїх клієнтів умови обслуговування. У березні 2022 року стартувала програма з релокації бізнесу (перенесення підприємства в безпечне місце). Продовольчі мережі сьогодні стали об'єктами критичної інфраструктури [2, с. 1].

Відповідно до ст. 100 Конституції України основним завданням Ради Національного банку є розроблення основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за її проведенням [3].

Кабінет Міністрів України ухвалив рішення про розширення програми кредитування для підприємців на базі програми безвідсоткових кредитів під час війни. Максимальна сума кредиту 60%. Особливу увагу держава приділяє також аграріям, тому що посівна компанія ускладнюється бойовими діями. Під час воєнного стану обов'язок повертати кредит та сплачувати проценти залишається. Але, якщо позичальник не може вчасно погасити кредит за графіком чи проценти, то банк може накласти штрафи відповідно до умов договору. Це стосується як споживчих, так і бізнес – кредитів. Роль кредитного ринку в національній економіці України полягає в організації необхідних умов доступу підприємств до бази фінансових ресурсів, які дозволяють покривати та задовольняти усі потреби у виробництві. Забезпечення ефективного використання кредитів передбачає визначення пріоритетних напрямів кредитних внесків, а також застосування дієвого механізму кредитування, враховуючи як проблеми, які накопичились в аграрній, торгівельній сферах, так і тенденції їх подальшого розвитку.

У сучасних умовах для стабілізації фінансово-економічної ситуації в країні необхідна ефективно функціонуюча, надійна та

розвинена банківська система. Підвищення ефективності кредитного сектора банківської системи – одне з основних завдань, яке стоїть перед банківською системою на сьогоднішній день [4, с. 17].

Держава піклується про галузі, вкладення коштів у розвиток яких має найбільше значення для розвитку суміжних галузей і виробництв, що сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності економіки України в цілому та надає їй у подальшому конкурентні переваги як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Основна увага приділяється підприємствам, робота яких є надважливою під час війни: аграрна сфера, продовольча. Але підприємства інших сфер можуть розраховувати на кредитування за програмою 2020 року – кредити під 5 – 7 – 9 % [2, с. 1].

Таким чином, рівень кредитної активності банків можна підвищити шляхом розробки і впровадження на ринок великої кількості нових кредитних продуктів і технологій. Це сприятиме, перш за все, підвищенню конкурентоспроможності українських банків і забезпеченню виробництва вкрай необхідними кредитними ресурсами.

Список використаних джерел

1. Хома І.Б., Шира М.І. Стан банківського кредитування суб'єктів економіки та чинники його активізації. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 3. Т. 1. С. 114-119. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2018/2018_3_1/jrn/pdf/25.pdf (дата звернення 16.03.2023).

2. Бізнес і війна: як банки кредитують підприємства у важкі часи. Уніан: веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/biznes-i-viyna-yak-banki-kredituyut-pidpriemstva-u-vazhki-chasi-novini-ukrajina-11776773.html> (дата звернення 16.03.23).

3. Конституція України прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.03.2023).

4. Ситник Н.С. Банківська система: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

Науковий керівник: *В.М Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля*

**ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДОКРЕМЛЕНИХ
СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Стрімкий розвиток суспільства, запровадження методів регулювання ринку, притаманних ринковій економіці, часткова відмова від імперативного адміністративного регулювання, трансформації у сфері економічної взаємодії як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку, дають змогу розвиватися та розширюватися бізнесу, але у той самий час досить часто створюють складні завдання з точки зору ефективної структурної побудови юридичної особи та нормативного регулювання впорядкування їхньої діяльності та захисту учасників господарських та цивільних правовідносин від зловживань та порушень їхніх прав.

Для оперативного вирішення нетипових завдань юридичні особи мають право створювати спеціалізовані органи у складі цілісного суб'єкта господарювання (ст. 64 Господарського кодексу України [1], ст. 95 Цивільного кодексу України [2]). Так, підприємства мають право створювати філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи.

З урахуванням зазначеного, важливо дослідити практичні питання функціонування таких структурних підрозділів юридичної особи.

Аналіз приписів цивільного та господарського законодавства, законів та підзаконних актів про порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, присвоєння їм ідентифікаційних кодів свідчить про те, що відокремлені підрозділи можуть створюватися у формі філій, представництв тощо. Таким чином, перелік форм відокремлених підрозділів не має жорсткого нормативного регулювання та є відкритим.

Законодавство не містить вимоги про державну реєстрацію відокремленого підрозділу, оскільки така свідчила би про створення самостійної юридичної особи. При цьому, відомості про відокремлений підрозділ мають бути внесені в інформаційну довідку про материнську юридичну особу в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, щоб визначити приналежність такого підрозділу, його майна та суб'єкта, який несе юридичну відповідальність за його дії.

Відокремленим підрозділам присвоюється ідентифікаційний код. Він може мати печатку. Незважаючи на те, що поняття філії, представництва, відокремленого підрозділу не є організаційно-правовою формою, такі підрозділи все ж можуть бути наділені правами та обов'язками, що дають їм змогу вступати у правовідносини від свого імені та в інтересах головної юридичної особи. Наприклад, відокремлений структурний підрозділ потребує коду ЄДРПОУ, щоб вступати в трудові відносини з фізичними особами, сплачувати їм заробітну плату, єдиний соціальний внесок, податок на доходи фізичних осіб та військовий збір до бюджетів та фондів соціального страхування.

Відокремлений підрозділ також має процесуальну правосуб'єктність. Однак, з цього приводу досі продовжуються дискусії. Наприклад, не всі судді, до компетенції яких віднесено визначення належного способу застосування норм права, згодні з тим, що головні управління Державної податкової служби України, внаслідок останньої реорганізації утворені як відокремлені підрозділи цього органу державної влади, а не самостійні юридичні особи, можуть бути самостійним учасником судового процесу (справа № 921/574/20) [3]. Хоча та позиція суду є одиничною, та все ж вона впливає на судові рішення та, як наслідок, - на можливість реалізувати свої права та обов'язки з боку учасників судового процесу.

Назва відокремленого підрозділу повинна містити його визначення – відокремлений підрозділ, філія, представництво тощо та вказувати на приналежність до юридичної особи, в складі якої він створений.

Слід також зазначити, що під філією та представництвом цивільне законодавство розуміє відокремлені підрозділи, що розташовані віддалено від юридичної особи, наділяються частиною її майна, діють на підставі статуту чи положення. Філія здійснює певні функції юридичної особи, а представництво – захист інтересів юридичної особи.

Актуальним є питання відкриття представництва української юридичної особи за кордоном. Відкриття відокремленого підрозділу (як виробничого, так і представницького органу) за кордоном та наділення їх майном кваліфікуються за українським законодавством як інвестиційна зовнішньоекономічна діяльність. За законодавством України про ліцензування деяких видів діяльності такі дії потребують отримання індивідуальної ліцензії. Для отримання ліцензії юридична особа має звернутися з відповідною заявою, обґрунтувати економічну вигоду та доцільність здійснення інвестиції за кордон, а також, сплатити адміністративний збір. Якщо відокремлений підрозділ не здійснює підприємницької діяльності, спрямованої на вироблення продукції,

надання послуг, то перерахування коштів не вважається валютною інвестиційною операцією та не підлягає валютному контролю. В іншому випадку виникає обов'язок отримати ліцензію Національного банку України.

Щодо іноземних юридичних осіб, то вони мають право відкривати в Україні відокремлені підрозділи без статусу юридичної особи в разі здійснення ними діяльності, не пов'язаної з виробництвом продукції та торгівлею. Для цього іноземний суб'єкт господарювання має звернутися до Мінекономіки України з відповідною заявою та сплатити адміністративний збір. У разі схвалення такої заяви юридична особа отримує свідоцтво про реєстрацію її відокремленого підрозділу в реєстрі представництв.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 01.01.2023 № 436-IV (редакція від 28.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 30.03.2023).

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (редакція від 28.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 30.03.2023).

3. Ухвала Господарського суду Тернопільської області від 25.06.2021 у справі №921/574/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97911554> (дата звернення: 30.03.2023).

***Науковий керівник:** В.М Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля*

**С.О. Третяк, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ

Історія появи і розвитку господарських об'єднань в Україні пов'язана з етапами розвитку економіки країни та її політичними змінами. Перші господарські об'єднання у формі кооперативів почали з'являтися на території України ще в кінці XIX століття. Включення у 1917 році українських земель до складу Радянського Союзу не дало

можливості для розвитку господарських об'єднань. Протягом тривалого часу така форма господарювання існувала у вигляді державних підприємств.

В 20-х роках минулого століття значного поширення набули трести [1, с. 64]. Правовий статус перших трестів був визначений декретом від 10 квітня 1923 року. Відповідно до цього декрету, трести визнавалися державними промисловими підприємствами, які діють на основі комерційного розрахунку, з метою надання державі самостійності у веденні своїх справ і отримання прибутку. Визначалося, що трест є юридичною особою та є єдиним підприємством, що складається з виробничої одиниці. Трест на той час був організацією, в якій учасники втратили свою самостійність, підпорядковувалися єдиному керівництву і виконували його накази. Безпосередньою метою діяльності тресту було отримання прибутку, що характеризує трест як комерційну організацію.

На відміну від акціонерних товариств, трести не були структуровані на основі корпоративної ідентичності, а були «просто майном, відокремленим від загальної державної власності і керованим спеціальним органом тресту, що діє як юридична особа». Радянські юристи 1920-х років погоджувалися з тим, що трести не є різновидом «транзакції» західного зразка. Як наслідок, у той час господарські товариства організаційно характеризувалися лише як «об'єднання підприємств», тобто більш розширені підприємства. Законодавці визнали трести частиною єдиної системи державної економіки [2, с. 55].

Після Другої світової війни почали з'являтися нові форми господарських об'єднань, такі як кооперативи, трудові колективи, комбінати. У 1965 році було створено перше об'єднання підприємств на підставі угоди між Міністерством будівництва та підприємствами будівельної галузі.

У 1991 році після проголошення незалежності України почався новий етап у розвитку господарських об'єднань. З'явилися нові організаційно-правові форми господарювання, у т.ч. господарські товариства: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю тощо. У цей час було створено законодавчу базу для регулювання діяльності господарських об'єднань.

У 2000-х роках в Україні відбулися реформи у сфері господарських об'єднань, зокрема, були прийняті нові закони щодо корпоративного управління, набув чинності Господарський кодекс України, змінено законодавство про господарські товариства, а також зроблено кроки у напрямку створення більш прозорої та конкурентоспроможної економіки.

На сьогоднішній день, господарські об'єднання в Україні представлені різними формами: асоціації, корпорації, консорціуми,

концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом. Господарські об'єднання займаються різними видами діяльності, такими як виробництво, торгівля, послуги, будівництво та інші.

Розвиток господарських об'єднань в Україні пов'язаний з багатьма факторами, такими як політичні зміни, економічні трансформації, вимоги міжнародних організацій та інші. Важливою роллю у розвитку господарських об'єднань в Україні відіграє правове регулювання, яке має забезпечувати захист прав та інтересів учасників господарських об'єднань, забезпечувати прозорість та відкритість діяльності та сприяти створенню конкурентного середовища на ринку.

Список використаних джерел

1. Джуринський В.О. Правове становище господарських об'єднань в Україні: монографія. Київ, 2010. 222 с.
2. Ясиновська О.С. Ретроспектива розвитку державних господарських об'єднань в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 62. Т. 2. С. 54-57.

Науковий керівник: *В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля*

Секція 3

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО. АГРАРНЕ ПРАВО. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО. ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

**В.В. Борисова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22м
*Університет імені Альфреда Нобеля***

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З 24 лютого 2022 року через збройну агресію зі сторони Російської Федерації відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 №64/2022, на усій території України було запроваджено воєнний стан. Ці події привели до певних законодавчих обмежень у сфері, що стосується набуття громадянами права власності на землю.

У статті 81 Земельного кодексу України визначено способи набуття права власності на землю, серед яких є: придбання землі за договором купівлі-продажу, ренти, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами; безоплатна передача із земель державної та комунальної власності; приватизація земельних ділянок особами, яким вона була надана у користування; прийняття спадщини спадкоємцями; виділення в натурі (на місцевості) належної земельної частки (паю) [1].

Розглянемо та проаналізуємо деякі зміни, які застосував законодавець до кожного способу набуття права власності на земельну ділянку в умовах запровадження воєнного стану в Україні.

На сьогодні, в умовах воєнного стану, законодавством встановлено заборони, які стосуються: безоплатної передачі земель, які відносяться до державної чи комунальної власності, у приватну власність; надання дозволів для розроблення документації із землеустрою задля передачі такої земельної ділянки у власність та подальше розроблення документації (пункт 26, підпункт 5 Закону України від 24.03.2023 р. № 2145-IX) [2].

Придбання земельної ділянки за договором ренти,

купівлі-продажу, міни, дарування або за іншими цивільно-правовими угодами також зазнали деяких змін.

Так, з повномасштабного вторгнення відбулися зміни, які крім того, обмежили ще й роботу нотаріусів. Міністерство юстиції України визначило перелік нотаріусів, яким державою було надано право засвідчувати угоди та договори, що стосуються саме нерухомого майна. Такі обмеження регулюються Постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» (далі – Постанова № 164) [3].

Отже, щоб засвідчити той чи інший договір, особа повинна звернутися з таким питанням до нотаріуса, якому держава надала право засвідчувати такий вид договору. Дізнатися чи було отримане таке право нотаріусом, до якого особа бажає звернутися, можна завдяки розробленому Міністерством юстиції України переліку нотаріусів, яким надано право вчиняти нотаріальні дії щодо цінного майна в умовах воєнного стану. Такі нотаріуси мають відповідати критеріям, що встановленні в частині 1, пункті 9 Постанови № 164.

Прийняття спадщини відбувається так само як і в мирний час, але відповідно до пункту 3 Постанови № 164 додатково передбачено, що на час дії воєнного стану перебіг строку для прийняття спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття зупиняється, але не більше ніж на чотири місяці. Свідоцтво про право на отримання спадщини видається спадкоємцям після того, як пройде встановлений законодавством строк, необхідний для прийняття такої спадщини або відмови від неї, тобто фактично збільшено строк на подачу заяви про прийняття спадщини та відкриття спадкової справи. Такий строк змінено з 6 місяців, як було у мирний час, до 10 місяців у військовий час.

Наступний спосіб – виділення в натурі (на місцевості) належної земельної частки (паю). Такий вид набуття право власності на землю не є безоплатною передачею чи приватизацією. Тому для того, щоб отримати землю необхідно узгодити це питання з місцевими радами, кадастровим реєстратором Держгеокадастру, реєстратором речових прав.

Для оформлення права власності на певну земельну ділянку необхідно провести процедуру виділення земельної частки в натурі, присвоїти їй кадастровий номер і зареєструвати право власності в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Для початку необхідно подати заяву про виділення земельної частки (паю) в натурі (на місцевості) до тої сільської, селищної або міської ради, під юрисдикцію якої, потрапляє обрана особою земельна

ділянка, чи за місцем свого проживання.

Отримання частки від землі, можливе тільки з підстав позитивного рішення органу місцевого самоврядування, куди подавалася заява. А ось рішення про виділення земельної ділянки у натурі (на місцевості) та її державна реєстрація в Державному земельному кадастрі вже дає підставу для зареєстрування право власності на таку земельну ділянку в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно [4].

Стосовно Державної кадастрової карти, то на час введення воєнного стану вона є закритою, а доступ для користувачів заблокований. Відповідно до частини 1 пункту 1 та 3 Постанови Кабінету Міністрів України від 7.05.2022 р. № 564 «Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану» [5]:

– вносити відомості та зміни до них у Державний земельний кадастр та надавати з нього відомості стосовно об'єктів мають право лише державні кадастрові реєстратори Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру і її територіальні органи;

– надання доступу до Державного земельного кадастру користувачам, які мали такий доступ до 24 лютого 2022 р., здійснюється за рішенням Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру на підставі звернень таких користувачів.

Отже, під час воєнного стану громадянам стало важче отримати (відвести) землю у власність, ніж в мирний час. Особи, які бажають отримати безоплатно землю, матимуть таку можливість лише після скасування воєнного стану чи внесення змін у земельне законодавство. На даний час можливими способами набуття права власності на земельні ділянки є: купівля-продаж, дарування, міна або будь-яка інша цивільно-правова угода, прийняття земельної ділянки у спадок, відведення земельної ділянки (безоплатна приватизація) у разі набуття права власності на будівлю, споруду, яка розташована на земельній ділянці, а також відведення земельної частки (паю). Вільну від забудови земельну ділянку, права на яку відсутні, наразі наявний мораторій на реалізацію процедури набуття у приватну власність.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 31.03.2023).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24.03.2023 р. № 2145-IX. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення: 31.03.2023).

3. Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF> (дата звернення: 31.03.2023).

4. Чи може спадкоємець земельної частки (паю) під час воєнного стану оформити право власності на відповідну земельну ділянку? Тарутинська селищна рада: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.tarutynе-sr.gov.ua/2023/01/24/chy-mozhe-spadkoiemets-zemeln-oi-chastku-paiu-pid-chas-voennoho-stanu-oformytu-pravo-vlasnosti-na-vidpro-vidnu-zemelnu-dilianku/> (дата звернення: 31.03.2023).

5. Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2022-%D0%BF#Tex> (дата звернення: 31.03.2023).

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**Б.Н. Шагенівна, студентка спеціальності Право,
гр. ПЗ-22м
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПІДСТАВИ НАБУТТЯ ПРАВА ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ КОМУНАЛЬНОЇ ТА ПРИВАТНОЇ ФОРМ ВЛАСНОСТІ

Протягом тривалого часу земельні ресурси виступали в якості одного із найціннішого надбання людства. Враховуючи те, що саме земля є ключовим національним багатством, особливості володіння та користування нею передбачає існування особливого захисту на загальнодержавному рівні. Право власності та оренди набуваються та реалізуються фізичними і юридичними особами, а також державою у порядку та на підставах, визначених законом.

Активізація заходів, пов'язаних із реалізацією земельної реформи в Україні, зумовила не лише можливість оформлення права власності на земельні ділянки, але й передачу їх в оренду. Особливої актуальності дане питання набуває у тому зв'язку, що орендарями земельних ділянок можуть виступати і юридичні особи, зокрема, суб'єкти господарювання.

Саме це зумовлює потребу більш детального вивчення даного питання та нормативного врегулювання відповідних процедур в Україні.

Оренда земель в Україні на сьогодні певною мірою врегульована ст. 93 Земельного кодексу України [1], яка носить, в основному, бланкетний характер, відсилаючи до спеціального Закону України «Про оренду землі» [2], який виділяє окремий, якісно особливий вид оренди – оренду земель.

Оренда землі – форма землекористування, за якою власник землі надає земельну ділянку іншій особі (орендареві) для використання її на певний строк за винагороду (орендну плату). У Законі України «Про оренду землі» (ст. 1) та у Земельному кодексі України (ст. 93) зазначено, що під орендою землі варто розуміти строкове платне володіння та користування земельною ділянкою, що засноване на договорі, в процесі провадження орендарем підприємницької чи інших видів діяльності. Натомість Закон України «Про оренду землі», як спеціально визначений закон, який детально регулює питання оренди землі, містить також й інші визначення.

Варто лише звернути увагу на ст. 7 вищезазначеного Закону, де в частині 1 та 2 йде мова про право на оренду, а у частині 3 – про право оренди на земельну ділянку [2]. Різні інтерпретації даного терміну викликають у науковців дискусії та протиріччя: одні вважають, що право на оренду – це право, яким особа користується під час укладання договору оренди. Для прикладу, можна навести аукціон, де за відповідною процедурою особа (переможець) набуває саме право на оренду. Таким чином, є підстави вважати право на оренду правом, яке набувається особою з укладенням нею договору оренди. Відтак, це право бачиться існуючим до цього моменту, із укладенням договору оренди воно стає правом оренди.

Специфіка суб'єктного складу договору оренди земельної ділянки напряму залежить від форми права власності на предмет договору. Так, орендодавцями земельної ділянки приватної форми власності виступають фізичні та юридичні особи. Фізичними особами рішення щодо передачі земельної ділянки в оренду приймається самостійно, тобто не вимагається оформлення зазначеного рішення іншими документами, окрім договору.

У свою чергу, прийняття рішення стосовно передачі земельних ділянок, що перебувають у приватній власності юридичних осіб, в оренду, перебуває у безпосередньому взаємозв'язку із організаційно-правовою формою, порядком управління юридичною особою, що закріплено в установчих документах, статуті або засновницькому договорі. За загальним правилом, рішення щодо передачі земельної ділянки в оренду іншим особам уповноважені

приймати власник (засновник) приватних підприємств, вищі органи управління юридичних осіб інших організаційних форм, наприклад, загальними зборами. При цьому, в окремих випадках повноваження щодо передачі в оренду земельних ділянок можуть бути делеговані виконавчому органу юридичної особи, зокрема директору, голові правління тощо. Отже, при укладенні договору оренди земельної ділянки існує потреба у детальному вивченні правомочностей органів управління, який безпосередньо виступає від імені орендодавця при укладенні договору [3].

Якщо предметом оренди виступає земельна ділянка, що перебуває у комунальній власності, право розпорядження нею, у тому числі й передача в оренду, належить до компетенції органів місцевого самоврядування, а саме: сільських, селищних та міських рад, у межах наданої їм компетенції. У даному випадку підставою для передачі земельної ділянки комунальної форми власності в оренду є наявність відповідного рішення уповноваженого органу місцевого самоврядування.

Отже, основною підставою для набуття оренди земельної ділянки комунальної та приватної форм власності є укладення договору. Форма договору оренди – письмова. Це означає, що повинен бути складений один документ, підписаний сторонами.

Проведення державної реєстрації договору на підставі правил ведення єдиного державного реєстру, полягає у внесенні посвідчувального напису до реєстру і проставлення штампа передбаченої форми на документі, який виражає сутність угоди, яким і є договір оренди.

Договір вважається укладеним, якщо між сторонами в необхідній у належних випадках формі досягнуто згоди з усіх істотних умов договору, тому істотні умови договору оренди – це умови, які є обов'язковими для договору, без яких договір буде вважатися неукладеним. Які умови встановлені законом як істотні для договору оренди земельної ділянки? До істотних умов належить предмет договору, тобто опис нерухомого майна – земельної ділянки, що дозволяє ідентифікувати його як об'єкт цивільного обороту.

Зазначені істотні умови про предмет і розмір орендної плати є обов'язковими для всякого роду договорів оренди земельних ділянок, проте в законодавстві цей перелік розширюється, якщо об'єктом оренди виступають земельні ділянки з особливим правовим режимом. По-перше, договір оренди земельної ділянки, що перебуває у державній або муніципальній власності і наданого для проведення робіт, пов'язаних з користуванням надрами, повинен передбачати проведення

робіт по рекультивациі такої земельної ділянки. По-друге, укладений з юридичною особою з метою ведення дачного господарства договір оренди земельної ділянки, що перебуває у комунальній власності.

В якості індивідуальних характеристик виступають такі дані про земельну ділянку: кадастровий номер, адреса, площа, категорія земель, вид дозволеного використання. Усі вказані відомості можна отримати за допомогою отримання виписки з Єдиного державного реєстру нерухомого майна чи Державного земельного кадастру. Дана виписка засвідчує державний кадастровий облік і державну реєстрацію виникнення або переходу прав на нерухомість [4, с. 53-54].

Обов'язком орендодавця за договором оренди є, як уже зазначалося, надання орендарю майна, передбаченого договором, у тимчасове володіння і користування (або тільки користування) в стані, придатному для використання його за призначенням. Зустрічний обов'язок орендаря – внесення орендної плати та повернення орендованого майна. Обов'язки кожної сторони кореспондуються праву іншої сторони: право орендаря вимагати надання йому відповідного майна (в тому числі в примусовому порядку, якщо обов'язок по його передачі не буде виконана добровільно) і право орендодавця на отримання орендної плати тощо. Закон передбачає ще ряд прав і обов'язків сторін, у тому числі й щодо підтримання належного стану майна [2].

Отже, можливо зробити висновок, що внаслідок укладення договору оренди, наймач набуває права на користування таким майном. При цьому, правовідносини, що виникають між сторонами, набувають зобов'язального характеру.

У процесі реалізації зазначеного права орендар стає законним володільцем майна протягом усього періоду оренди, що свідчить про наявність у нього відповідного речового права. Зазначені права орендаря (зобов'язальне і речове) взаємопов'язані, мають спільне джерело (підстава) виникнення (договір), але існують як би паралельно.

Наділення орендаря правомочність титульного власника взятого в оренду майна (чужого майна) – необхідна умова, яке гарантуватиме безперешкодне здійснення користування цим майном, тобто досягнення мети договору оренди.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 27.03.2023).
2. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 року № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> (дата

звернення: 27.03.2023).

3. Костюк С.В. Правові засади для внесення змін до договору оренди землі. *Закон і бізнес: веб-сайт*. URL: <https://zib.com.ua/ua/110154.html> (дата звернення: 27.03.2023).

4. Чорна Ж.Л. Деякі питання правового регулювання договору найму (оренди) земельної ділянки за законодавством України. *Університетські наукові записки*. 2008. № 2. С. 53-57.

Науковий керівник: В.М. Шкабаро, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**Т.С. Коробова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

З початку повномасштабного вторгнення ми все більше і більше чуємо про волонтерів та волонтерську діяльність. У кожного з нас є знайомі, хто хоч якось наблизений до цього, але не усі розуміють, що таке «волонтерська діяльність».

Такі науковці, як В. В. Вашкович, О.Ю. Василенко, Т. О. Карабін та інші у своїй праці визначають волонтера, як: «...*(від лат. «voluntarius» – воля, бажання, від англ. «voluntary» – добровільний, доброволець, йти добровільно) – це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим. Волонтер має право провадити волонтерську діяльність самостійно або як член волонтерської організації*» [1, с. 7].

Також, Марія Рубан, у своїй праці, визначає термін волонтерство, як: «...*доброчинна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради доброти та процвітання спільнот і суспільства в цілому*»[2, С.68]

Тож, узагальнюючи волонтерство – це неприбуткова, суспільно корисна діяльність, яка спрямована на вирішення або пом'якшення суспільних проблем. Волонтер – це особа, яка жертвує свій час, свої уміння на користь суспільства в якому знаходиться сама або всього людства.

Закон України "Про волонтерську діяльність", визначає волонтерство як неоплачувану діяльність, що має на меті принести

користь суспільству або окремим особам. Закон дозволяє волонтерам отримувати компенсацію витрат, пов'язаних з волонтерською діяльністю, наприклад, на проїзд, але не передбачає спеціального звільнення від оподаткування або вирахування для волонтерської роботи.

Волонтерити можна індивідуально або в організації. Якщо індивідуально, то за Законом потрібно внести відомості про фізичну особу-волонтера до Єдиного Реєстру волонтерів. Це база волонтерів, які допомагають ще з 2014 року і яку сформувала реєстр Державна податкова служба України. До уваги потрібно взяти, що сума благодійної допомоги не включається до загального місячного (річного) оподаткованого доходу, якщо волонтер зареєструвався в Реєстрі до 1 січня 2023 року.

Якщо волонтерити в організації, потрібно зареєструвати неприбуткову організацію (далі – НО). Податковий кодекс України (далі – ПКУ) розрізняє такі НО – бюджетні установи, громадські організації та об'єднання, творчі спілки, благодійні організації, волонтерські організації тощо.

Існує Реєстр неприбуткових організацій – це автоматизована система збору, накопичення та обробки даних про неприбуткові організації та установи. Волонтерська організація забезпечує залучення волонтерів для надання ними волонтерської допомоги шляхом укладання з ними договорів про провадження волонтерської діяльності. В «Посібнику волонтера» автори класифікують волонтерські організації в залежності від джерела фінансування, вони бувають дотаційні та автономні. *«Дотаційні організації – це ті, які працюють за рахунок отриманих пожертв, а автономні – це організації, великі корпорації які витрачають на благодійність частину з отриманого прибутку»* [1, С.25].

З початку повномасштабного вторгнення тема податків на волонтерську активність та на НО, дуже боляче відкликається у волонтерах, адже не має спеціального положення про оподаткування волонтерської діяльності.

Такі науковці як, Хомутенко А.В., Луценко І.С., Хатнюк Н.С., Дмитренко А.В., у своїх працях розбирають питання оподаткування НО та громадські організації в різні періоди часу. Адже кількість таких установ збільшується, а актив які будуть встановлювати норми для їх діяльності – ні. Наприклад, за статтею 165 ПКУ від податків звільняються фізособи, внесені у реєстр волонтерів за умови, якщо вони використані на допомогу Збройним силам України або фізособам, які постраждали від збройного нападу. Також звільняються неприбуткові організації та благодійні фонди України, статус який визначається

відповідно до закону.

Попри відсутності спеціального положення про оподаткування волонтерської діяльності, волонтери все ще підлягають сплаті певних податків в Україні. Найдискусійніше питання – коли волонтери роблять «збори» на свої фізичні картки. За ПКУ, на фінальну зібрану суму податкова служба може нарахувати 18 % податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) і 1,5 % військового збору (ВЗ), оскільки це буде вважатися «іншим доходом громадянина».

Відсутність ясності в оподаткуванні волонтерської діяльності, може призвести до неконтролюючих наслідків. НО разом з волонтерами й далі не будуть розуміти, скільки можуть уходити від податків або навпаки йти в податкову та, наприклад, віддавати процент від нецільових зібраних коштів. Ті організації, які хочуть уникнути податків та використати гроші як їм заманеться, використовують «мутні схеми».

Щоб допомогти розв'язати нескінченне питання про оподаткування, є пропозиція внести до Закону України «Про волонтерську діяльність» конкретну класифікацію організацій, які займаються волонтерством та благодійництвом. В цей же Закон внести пункти про оподаткування коштів, які пролежали на рахунку організації рік та більше без цільового використання. А податки можна прибрати з коштів на утримання організації та кошти, які використовуються на статутну діяльність організації.

Завдяки такому запропонованому оподаткуванню, можна досягти правильності та чесності роботи НО. Під час війни усі повинні бути колективом, який працює на загальне благо, а не намагається уникнути від відповідальності. Ці податки можна, наприклад, вводити під час воєнного стану, тому що в мирному житті не має потреби збирати гроші на зброю, амуніцію для військових та на допомогу мирним людям, які постраждали від збройного конфлікту. А в мирний час, можна знизити відсоток податку та зменшити напрямки оподаткування. Дуже шкода, що й так у важкі часи з'являються всередині країни такі конфлікти, які на жаль не допомагають нам вирішувати поточну головну проблему.

Список використаних джерел

1. Вашкович В.В., Василенко О.Ю., Карабін Т. О., Лазур Я.В., Манзюк В.В., Рошканюк В.М. Посібник волонтера. Одеса. 2022 р. 88 с

2. Рубан М.В. Визначення поняття волонтерства. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. Історичні науки. 2016. № 2. С.70.

3. Про волонтерську діяльність: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>. (дата звернення

27.03.2023)

4. Податковий кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#top> (дата звернення 27.03.2023)

5. SCIENCE AND SOCIETY, PATTERNS AND TRENDS OF DEVELOPMENT. Abstracts of XVI International Scientific and Practical Conference Vienna, Austria March 30 – April 02, 2021. Стаття Хатнюк Н.С., Дмитренко А.В. ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ НЕПРИБУТКОВИХ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ, С.104. URL: <https://isg-konf.com/uk/science-and-society-patterns-and-trends-of-development-ua/>

6. Хомутенко А.В., Луценко І.С. Особливості оподаткування неприбуткових установ та організацій в період дії воєнного стану на території України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/290-291/pdf/27-33.pdf>

Науковий керівник: В.О. Анохін, доцент кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**О.М. Кульгова, студентка спеціальності «Право», гр.ПЗ-19-2
Я.О. Фурт, студентка спеціальності «Право», гр.ПЗ-19-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПРОБЛЕМАТИКА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ДОКАЗУВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕЮДИЦІЇ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Утвердження й розвиток адміністративного судочинства – один із ключових аспектів становлення України як демократичної, соціальної та правової держави, у якій цінності верховенства права з його ключовою ідеєю не лише визнаються та пропагуються, а й забезпечуються ефективними правозахисними механізмами [5, с.2].

Активна роль суду в доказуванні по адміністративним справам обумовлена правовою природою спору в рамках нерівним положенням сторін спору, та направлена на реалізацію процесуальних прав та обов'язків осіб, які беруть участь у справі, рівності в адміністративному процесі.

В адміністративному судочинстві встановлені процесуальні гарантії, які направлені на забезпечення рівності сторін. В повній мірі ці

гарантії розкриваються в інституті доказування по адміністративним справам.

Факти, які підлягають встановленню в конкретному юридичному спорі, але були раніше встановлені рішенням (постановою) або вироком суду, актом правозастосовчого органу, у зв'язку з чим не підлягають повторному доказуванню, прийнято називати преюдиціальними фактами (від лат. *praedjudicialis* – «що відноситься до попереднього судового рішення»).

Судове доказування в адміністративному судочинстві є одним з центральних місць правосуддя в адміністративних справах, основною складовою захисту прав і законних інтересів осіб, які звернулися до суду. Сам процес доказування в результаті забезпечує винесення обґрунтованого і справедливого судового акта, що в свою чергу дозволяє досягти верховенства закону і довіри населення до судової влади [2, с. 92].

Предмет доказування – це коло обставин, які слід встановити по адміністративній справі. Метою доказування являється встановлення об'єктивної істини; а предмет доказування вказує на коло обставин, які утворюють юридично значимі елементи такої істини.

Складність категорії «звільнення від доказування» в адміністративному судочинстві зумовлюється її комплексністю. Так, серед підстав звільнення від доказування виокремлюють преюдиційні обставини, обставини, що визнаються учасниками справи, та загальновідомі обставини [4, с.6].

Відповідно статті 72 Кодексу адміністративного судочинства України обставини, встановлені судовим рішенням в адміністративному, цивільних або господарських справах, які вступили в законну силу, не доказуються при розгляді інших справ, в яких беруть участь ті ж особи або особа, відносно яких встановлені ці обставини [3, с.72].

Рішення національного суду або міжнародної судової установи, яке набрало законної сили і ним встановлено порушення прав людини і основоположних свобод, гарантованих Конституцією України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, має преюдиціальне значення для суду, який вирішує питання про допустимість доказів [2, с.90].

При цьому зовсім недавно Конституційний суд підтвердив, що преюдиційні не порушує конституційні права громадян. Зазначені норми кримінально – процесуального закону самі по собі не можуть розцінюватися як порушують конституційні права заявника, оскільки застосування даної норми по конкретній справі не підтверджено.

Відсутність в інших процесуальних кодексах поняття преюдиції не означає, що вона не застосовується, наприклад, в цивільному процесі. Але в даних видах процесу преюдиція названа як «підстави звільнення від доказування». Ті обставини, які є загальновідомими, не потребують доказування. Також не вимагають доведення ті обставини, які вже були розглянуті в цивільній справі і має місце набрало чинності рішення суду загальної юрисдикції у розглянутій цивільній справі.

03 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу платника на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 26 травня 2021 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 17 серпня 2021 року у справі N 160/5671/21 (провадження N К/9901/36619/21) за позовом платника до Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії [5, с.1].

За змістом частини четвертої статті 78 Кодексу адміністративного судочинства України преюдиційного значення набувають лише встановлені судовим рішенням факти, а не правові висновки суду та/або результат розгляду конкретної справи. На користь такого висновку свідчить частина сьома статті 78 цього Кодексу, відповідно до якої правова оцінка, надана судом факту під час розгляду іншої справи, не є обов'язковою для суду [3, с.78].

Преюдиційність у процесуальному праві має вираження у вигляді обов'язку суду, який розглядає справу, прийняти без перевірки та доказів факти, які раніше вже були встановлені набутим законної сили судовим рішенням або вироком у будь – якій іншій справі. Преюдиційність дає змогу уникнути ухвалення суперечливих судових фактів щодо того ж питання та вирішувати справи з найменшими витратами часу й засобів [5, с.1].

Важливість самого по собі інституту преюдиції для кримінального права складно переоцінити. По-перше, його існування дозволяє повторно не досліджувати обставини справи, що стосуються вже встановлених раніше винесеним вироком суду фактів. По-друге, сприяє дотриманню принципу процесуальної економії. По-третє, підвищує авторитет судової влади і забезпечує певний рівень довіри між суддями, оскільки по суті своїй не є способом перевірки законності та обґрунтованості виносяться судових рішень.

Отже, помилкове застосування або незастосування преюдиції в адміністративному процесі призводить до неправомірного звільнення від доказування або, навпаки, до додаткового обтяження однієї зі сторін доказування окремих обставин, що мають значення для правильного розгляду справи.

Таким чином, звільнення від доказування не має абсолютного характеру та не може сприйматись судами як неможливість спростування обставин під час розгляду справи, які зазначені в іншому судовому рішенні. Постанова, яка набрала чинності, є обов'язковою для осіб, які беруть участь у справі.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Офіц. Текст. Київ: КМ, 2013. 96 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96> – %D0%B2%D1%80 (дата звернення: 16.03.2023).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України зі змінами 2023 рік №4651 – VI від 13.04.2012, редакція від 05.01.2022. Інші назви: КПК України, КПКУ URL: https://urst.com.ua/download_act/kpku (дата звернення: 16.03.2023).

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747 – IV (Редакція станом на 06.11.2022) URL: <https://urst.com.ua/ru/act/kasu> (дата звернення: 16.03.2023).

4. Звільнення від доказування в адміністративному судочинстві: теорія та практика. монографія URL: <https://jurkniga.ua> (дата звернення: 16.03.2023).

5. Огляд. судової практики Верховного Суду щодо застосування преюдиції з питань оподаткування та реалізації публічної фінансової політики від 10.03.23. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Vss01054> (дата звернення: 16.03.2023).

*Науковий керівник: Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**А.П. Остапенко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

НАДМІРНА ТРИВАЛІСТЬ СТРОКІВ РОЗГЛЯДУ СПРАВ У СУДАХ

Значення критерію «розумний строк» полягає у тому, щоб гарантувати ухвалення судового рішення протягом розумного строку, встановлюючи при цьому межу стану невизначеності, у якому перебуває та чи інша особа у зв'язку з положенням під час судового розгляду справи, що є важливим як для самої цієї особи, так і з точки зору поняття «юридична визначеність» як така.

Невиправдане затягування розгляду справ у судах є саме собою порушенням Європейської конвенції, де передбачається, що "кожен має право на справедливий і публічний розгляд справи в розумний термін" (пункт 2 статті 6).

Надмірні терміни можуть також мати вкрай негативні наслідки для сторін у судовому розгляді, незалежно від того, чи йдеться про позивача чи відповідача [1, с.66]:

- у міру того, як минає час, зникають докази, і потрібно надати нові докази. Усе це може викликати як практичні, і фінансові труднощі;
- свідки можуть забути події, до них може бути втрачена довіра або вони можуть змінити місце проживання;
- зростають витрати на судові процедури.

Крім цього, надто тривалі судові процедури можуть самі собою призвести до порушення інших прав людини.

Щодо таких справ, наприклад, у яких розглядається питання щодо встановлення опіки або передачі дитини одному з батьків, затримка у врегулюванні проблем між батьками може мати суттєвий або навіть незворотний вплив на одну із сторін.

Зрозуміло, слід підкреслити, деякі справи вимагають власними силами тривалого розгляду, наприклад, складні справи (з юридичної чи фактичної погляду), чи ті, пов'язані з різними рівнями оскарження. Крім цього, не можна не враховувати і поведінку самого заявника.

Проте слід ретельно вивчати причини тривалої бездіяльності з боку відповідного судового органу.

Введення внутрішнього засобу правового захисту щодо тривалих процедур розгляду справ у суді – це перший крок, але не остаточне рішення. Потрібна додаткова робота для того, щоб вирішити проблему докорінно: більш ефективне регулювання розгляду справ, підготовка суддів, штрафні санкції у зв'язку із затримкою в поданні документів, встановлення суворих тимчасових термінів, виділення більше коштів для збільшення кількості суддів, а також секретарів суду та помічників.

Саме таким шляхом покращення у відправленні правосуддя допоможуть зміцнити верховенство права.

Список використаних джерел

1. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя: монографія. 2021. - 256 С.
2. Комаров В.Л. Основоположні принципи судочинства. *Право України*. 2022. Вип. 10. С. 14-49.

*Науковий керівник: Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВІ УКРАЇНИ

Сучасний світ вступив в бурхливу фазу електронного розвитку технологій. Так, наприклад, за останні декілька років ми все частіше чуємо про штучний інтелект (надалі – ШІ) та його можливості. А саме: ШІ ChatGPT від лабораторії OpenAI, що займається дослідженням сфери ШІ; Midjourney від однойменної дослідницької лабораторії.

В науковій літературі є багато визначень поняття ШІ. Стефанчук М.О. зазначає, що сутністю ШІ є здатність машини вчитися на людському досвіді та виконувати людиноподібні завдання [1].

В рекомендації Ради з питань Штучного інтелекту від 2019 року ШІ інтелект визначений як система, що базується на машинному навчанні та має здатність здійснювати: прогнозування, рекомендації або приймати рішення, що мають вплив на реальні або віртуальні середовища [2].

Також зазначимо, що законодавство різних країн не відрізняють поняття ШІ від Робота, та не визначають їх правовий статус, у тому числі й законодавство України.

Anna Makanju керівник з питань загальної політики в OpenAI зазначає, що *«Ця технологія глибоко перетворить наше життя. Є ще час направити її траєкторію, обмежити зловживання та забезпечити найбільш широко корисні результати»* [3]. З цим важко не погодитися, адже такий швидкий розвиток сучасних технологій вимагає розпочати швидкий пошук нових правових рішень щодо питання як врегулювати взаємодію ШІ інтелекту з національним законодавством.

В Українській юриспруденції також питання регулювання ШІ набувають особливої актуальності стосовно правового становища ШІ, адже тільки при визначенні його, можна визначити хто саме буде нести відповідальність за шкоду заподіяну діями чи бездіяльністю ШІ. Тому розгляд цього питання стає вкрай важливим, для сучасної правової спільноти, яка повинна встановити правовий баланс між захистом прав та інтересів фізичних та юридичних осіб та розвитком ШІ.

Звернемо увагу на те, що українським урядом була схвалена Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні Встановлено завдання та мету згідно яких повинен здійснюватися розвиток ШІ в Україні. Розділ 3 пункт 8 зазначає, що метою є визначення напрямів, механізмів і строків реалізації основних завдань розвитку технологій ШІ в Україні

здля реалізації прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, побудови конкурентоспроможної економіки України, сталого суспільства, вдосконалення системи державного управління. Основними завданнями в пункті 11 встановлено: 1) підвищення захисту та покращення реалізації прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб; 2) зайняття Україною значного сегменту світового ринку технологій ШІ; 3) приведення законодавства України у галузі використання технологій ШІ у відповідність із міжнародними нормативно-правовими актами та інші завдання що визначенні в концепції. Але слід зазначити що основне проблемне питання щодо правового становища так і не згадали [4].

Проте, це питання піднімали різні вчені та науковці. Стефанчук М.О в своїй роботі виділив 3 підходи щодо питання правового становища ШІ: 1) сприйняття ШІ як об'єкту цивільних правовідносин, на який повинен поширюватися правовий режим речей; 2) визначення як суб'єктів цивільних правовідносин, носіїв що мають суб'єктивні права і обов'язки, що здатні діяти самостійно та усвідомлювати й оцінювати значення своїх дій та дій інших осіб. 3) визначення місця ШІ в структурі цивільних відносин, коли вони виступають як суб'єкти цивільних правовідносин, та як об'єкти. На думку вченого найважливішим є третій підхід, а саме визначення його як суб'єкта або об'єкта цивільних правовідносин що залежить через рівень розвитку інтелекту, рівнем автономності якою він володіє та чи може самостійно діяти та усвідомлювати значення своїх дій [1].

Сьогодні ШІ, на нашу думку, слід вважати об'єктом правовідносин, адже по суті своїй він є штучною комп'ютерною програмою - помічником, яка не має своєї волі та не може здійснювати певні завдання поза командою оператора. Тобто, як зазначав Стефанчук М.О., його статус буде залежати від рівня його розвитку. Стосовно відповідальності, тут можна піти по аналогії відповідальності що встановлена в резолюції Європейського парламенту від 27.01.2020 року. В ній пропонується покласти відповідальність за будь-яку шкоду або збиток, що був спричинений/на системами з штучним інтелектом з високим ризиком на відповідного оператора [5].

Під ШІ з високим ризиком слід мати на увазі такий ШІ, який має доступ до будь-якої конференційної інформації, та дії якого можуть мати певні правові наслідки. Схожа норма міститься в ч.2 ст.1187 ЦК України де встановлено відповідальність за завдану шкоду джерелом підвищеної небезпеки, на нашу думку до такого джерела також можна віднести ШІ з високим рівнем ризику через причини які ми зазначали раніше [6].

Проте, слід зазначити, що Стефанчук М.О. та Мічурін Є.О., також намагаються розглядати його як суб'єкт права через що виникає

дискусія, чим вважати штучний інтелект: 1) фізичною особою; 2) юридичною особою; 3) статус електронної особи.

На нашу думку, не слід вважати ШІ фізичною особою. По-перше, під цим поняттям більшість розуміє живу істоту, тобто людину що наділена власною волею, емоціями, переконанням тощо. По-друге, фізична особа (людина) наділена правоздатністю, деліктоздатністю та (цивільною) дієздатністю для того щоб бути учасником у правовідносинах, здатна мати майнові та не майнові права, це все визначено в статтях 26-35 ЦК України [6].

В свою чергу ШІ на даному етапі його розвитку не має жодної з цих ознак. До того ж визначення ШІ інтелекту як фізичною особою приведе на нашу думку до зіставлення останнього з людиною, що може мати негативні наслідки в майбутньому, а також створити загрозу людству.

Для з'ясування правового статусу ми вирішили запити особисто ШІ ChatGPT через чат на відповідному сайті [7]. Питання було сформульовано наступним чином *“надай свій варіант правового статусу ШІ враховуючу усю доступну тобі інформацію”*. Отримали наступні відповіді: 1) він зазначає що його правовий статус базується на його можливості приймати рішення та здійснювати дії на основі алгоритмів та вхідних даних; 2) ШІ може виконувати завдання, які раніше були виконані людьми, і тому може вважатися джерелом правових наслідків; 3) він зазначає що його варіант правового статусу ШІ включає його визнання як юридичної особи що в майбутньому може відповідати за свої дії та рішення. Отже, сам ШІ в цьому запиті визначив себе як юридичну особу. В науковій спільноті також багато людей визначають ШІ як юридичну особу.

Проте, ми погоджуємося з думкою Мічуріна О.Є., який зазначає, що «юридична особа – колективний суб'єкт, що створений з людей... Юридична особа не відокремлена від людини чи колективу, тому й є таким колективним суб'єктом, що висловлює волевиявлення цього колективу, який об'єднується разом для досягнення певної мети. Отже, юридична особа як суб'єкт права не відділена від людини, а є, умовно кажучи, "об'єднаним волевиявленням людей" в одній особі (юридичній). Утім, відповідний механізм чи комп'ютерна програма, відокремлена від людини чи колективу, здатна діяти без його безпосереднього вольового впливу» [8, с.71].

У статті 80 ЦК України визначено що юридична особа це організація що створена відповідно до закону та наділена цивільною правоздатністю і дієздатністю [6].

Отже, виходячи з усього зазначеного, на нашу думку, кращим

буде варіант розширити коло суб'єктів процесуальних правовідносин та додати до нього нове визначення «електронної особи». Таке визначення запропоноване в Резолюції Європейського парламенту від 16 лютого 2017 в 59 пункті якого пропонують розробити на довгострокову перспективу новий статус найбільш складним роботам (ШІ), для того щоб вони могли бути відповідальні за будь-які збитки спричиненні їх діями.

Саме визначення нового поняття «електронної особи», надасть змогу встановити конкретні етичні права та обов'язки відносно ШІ, як це було зроблено у свій час при появі такого поняття як «юридичної особи». Тому науковцям України та інших держав треба скоріше розробити проект відповідного закону, доки ШІ ще знаходиться на стадії розвитку як програма помічник, щоб у майбутньому уникнути правових конфліктів.

Список використаних джерел

1. Стефанчук М.О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення: монографія. Київ: Артєк, 2020. 479 с.

2. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence URL: <http://surl.li/fwlwk> (дата звернення 24.03.2023)

3. Офіційна сторінка OpenAI, цитата Anna Makanju, Head of Public Policy at OpenAI URL: <https://openai.com/safety> 15 (дата звернення 23.03.2023)

4. Концепція розвитку сфери штучного інтелекту в Україні URL: <https://cutt.ly/54ZOYW8> (дата звернення 24.03.2023)

5. Civil liability regime for artificial intelligence 2020/2014(INL) <https://cutt.ly/n4BiYsk> (дата звернення 28.03.2023)

6. Цивільний кодекс від 28.03.2023 (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

7. Офіційний сайт чату ChatGPT URL: <https://chat.openai.com/chat/> (дата звернення 26.03.2023)

8. Мічурін Є.О. Правова природа штучного інтелекту. *Форум Права*, 2020. 64(5). С. 67–75. https://forumprava.pp.ua/files/067-075-2020-5-FP-Michurin_9.pdf

*Науковий керівник: Ю.С. Палеева, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

РІВНІСТЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

В Україні досить гостро стоїть питання довіри суспільства судовій гілці влади. Це обумовлено тим, що досить часто розкриваються корупційні злочини, які вчиняються державними службовцями, зокрема судьями. Неодноразово була проведена судова реформа, зокрема і в адміністративному судочинстві. Досить важливу роль у здійсненні законного та справедливого судочинства відіграють саме основоположні принципи судочинства. Одним з найголовніших принципів в адміністративному судочинстві є саме рівність всіх учасників процесу перед законом та судом. Наразі Україна знаходиться на шляху до євроінтеграції, відповідно втілення наших законодавчих норм має відповідати європейським стандартам.

Так, Кодекс адміністративного судочинства закріплює принцип рівності всіх учасників судового процесу перед законом та судом. Саме стаття 8 КАСУ закріплює, що усі учасники судового процесу є рівними перед законом і судом. Крім того, не може бути привілеїв чи обмежень прав учасників судового процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [1].

Питання рівності сторін у судовому процесі є досить вагомим, адже навіть ЄСПЛ акцентує увагу на трактуванні та правильному розумінні даного принципу.

У п. 8 розділу III рішення від 6 грудня 2018 р. у справі «Ісаєв та інші проти України» ЄСПЛ зазначив, що Принцип рівності сторін вимагає надання кожній стороні розумної можливості представляти свою справу за таких умов, які не ставлять її в явно гірше становище порівняно з протилежною стороною [2].

Принцип рівності повинен бути застосований універсально і дотримуватися всіма суб'єктами владних повноважень, які виконують різноманітні функції держави. Тому, однією з важливих місій адміністративного судочинства є забезпечення судового контролю над дотриманням суб'єктами владних повноважень принципу рівності у їхніх правовідносинах з суб'єктами приватного права [3, с. 65].

Також принцип рівності учасників судового процесу виявляється через обсяг прав та обов'язків у адміністративному процесі. Так,

статтею 44 КАСУ передбачено, що учасники справи мають рівні процесуальні права та обов'язки, зокрема: ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень, подавати докази, брати участь у судових засіданнях, оскаржувати судові рішення [1].

На нашу думку, рівність в адміністративному судочинстві, кореспондується з справедливим та неупередженим розглядом справи судом. Адже, суддя виступає певним арбітром у будь-якому судочинстві, зокрема і адміністративному. Суддя не може за власним переконанням бути прихильним до думки якоїсь зі сторін, за виключенням передбаченими законом способами.

Досить важливим інститутом забезпечення втілення принципу рівності сторін є інститут відводу та самовідводу судді. Даний інститут застосовується у разі розумних сумнівів щодо наявності у судді упередженості та власного інтересу щодо розгляду справи [1].

Враховуючи те, що принцип рівності ґрунтується також на забороні дискримінації за мовною ознакою, норми КАСУ втілюють необхідність залучення перекладача з метою не обмеження сторони у здійсненні своїх процесуальних прав, про що зазначено у статті 15 КАСУ [1].

Як вже зазначалося на початку, Україна наразі знаходиться на шляху до євроінтеграції, та навіть у 2022 році подала заяву на членство в Європейському Союзі. Відповідно, норми нашого законодавства та правової системи в цілому повинні відповідати європейським стандартам та бути направленими на досягнення справедливості та рівності, зокрема в адміністративному судочинстві.

Адміністративна юстиція Франції є досить розвинутою, тобто її організаційна побудова відповідає вимогам та потребам захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. Адміністративна юстиція Франції, на нашу думку, має цілий ряд суттєвих переваг, частину з яких, на нашу думку, доречно було б запровадити і в Україні. До таких, зокрема, можна віднести: 1) діяльність 2-х різновидів адміністративних судів першої інстанції – загальних та спеціалізованих, що забезпечує високу якість вирішення окремих видів адміністративних спорів; 2) створення органу з вирішення спорів про підсудність між адміністративними судами та судами загальної юрисдикції (Трибуналу з конфліктів); 3) особливі вимоги до процесу формування професійного суддівського корпусу: судді адміністративних судів — це чиновники, обізнані в питаннях управління, які набираються з числа випускників Національної адміністративної школи [4, с. 155].

Важливим є те, що іноземна модель адміністративного судочинства направлена на підвищення якості здійснення правосуддя та

забезпечення рівності для учасників процесу. Адже, спеціальний відбір для суддів передбачає собою перш за все перевірку на кваліфікацію. Такі кадри будуть точно правильно застосовувати норми права, запобігати проявам корупції та належним чином захищати права сторін у справі, зокрема щодо їх рівності.

Таким чином, принцип рівності сторін в адміністративному процесі цілком дотримується в Україні, однак, досліджуючи зарубіжний досвід, таке застосування можливо покращити. Судді повинні мати особливу підготовку щодо застосування принципу рівності або підвищувати свою кваліфікацію. Законодавство має посилити дисциплінарну відповідальність для суддів у разі не подання заяви про самовідвід, у встановлених законом випадках, адже це прямо впливає на принцип рівності. Загалом, наше законодавство є цілком передбачуваним щодо застосування принципу рівності в адміністративному процесі, що позитивно впливає на його застосування.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 13.03.2023).

2. Ісаєв та інші проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 6 грудня 2018 р. Заява № 1292/14 та 16 інших заяв URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e19#Text (дата звернення: 13.03.2023).

3. Берназюк Я. Принцип рівності сторін у сучасній доктрині податкового права (на прикладі розгляду публічно-правових спорів). Київ: Право України, 2020. С. 57-70.

4. Дорош В.М. Міжнародне адміністративне судочинство в захисті прав людини. Київ: Філософські та методологічні проблеми права, 2014. С. 151-162.

*Науковий керівник: Т.А. Тодорошко, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІТ-ПРАВА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

ІТ-право з'явилося в Україні не так давно, проте вже привернуло значну увагу як юристів-практиків, так і науковців. З'являється велика кількість видань та наукових робіт з ІТ-права. В кращих університетах США і Європи викладають навчальні дисципліни, присвячені праву інформаційних технологій. В Україні програми з ІТ-права пропонують у Києві, Харкові та Львові – містах-лідерах із розвитку індустрії інформаційних технологій.

У грудні 2019 року в Україні започатковано Єдиний державний веб-портал електронних послуг (Портал «Дія»), який істотно розширив можливості надання державних послуг онлайн (електронне урядування, кібербезпека, електронна демократія, електронний бізнес, електронний суд, електронна охорона здоров'я, електронна освіта, цифрові навички).

У сфері господарювання продовжує стрімко формуватися так звана цифрова економіка. В діяльності юридичних фірм формується новий напрям ІТ-практики LegalTech, метою якого є надання юридичних послуг за рахунок впровадження інформаційних технологій.

Незважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій в усіх сферах життя суспільства, в науковій літературі досі чітко не визначено юридичну сутність ІТ-права.

Одні пропонують розглядати дану категорію як концепт – сукупність знань, понять, уявлень, що виникають у зв'язку з правовим регулюванням суспільних відносин, пов'язаних зі створенням і використанням інформаційних технологій [1].

Окремі науковці почали ототожнювати поняття «ІТ-право» та «інформаційне право», аргументуючи це дослідженням у підручниках та наукових роботах ХХ ст. тих самих питань питання, що і в ХХІ ст. з різницею у тому, що у публікаціях ХХ ст. застосовується назва «інформаційне право», а у виданнях ХХІ ст. – «право інформаційних технологій, ІТ-право» [2]. Так, вживання терміну «ІТ-право» є більш сучасним, проте воно не заміняє термін «інформаційне право». Інформаційне право охоплює набагато ширше коло відносин, об'єктом яких є будь-яка інформація в будь-якому вигляді, а не лише в цифровому. Виходячи з цього сформувалася теорія про ІТ-право як окремих інститут або ж підгалузь інформаційного права.

Склалася й окрема думка про те, що з подальшим розвитком інформаційних технологій ІТ-право претендує на звання самостійної

галузі права. Обґрунтовується це наявністю характерних спільних ознак відносин в ІТ-сфері, а також широким спектром об'єктів, з приводу яких ці відносини складаються.

Не можна не погодитися з думкою про те, що ІТ-право – це міждисциплінарна наука, оскільки відносини у сфері права інформаційних технологій складаються на стику технологій та права, а їх дослідження та регулювання потребують не тільки юридичних, а й технічних знань [3].

Предмет правового регулювання ІТ-права становить комплекс відносин, які склалися і продовжують складатися з приводу створення, зберігання, передачі та захисту інформації в електронному вигляді, обробка якої відбувається з використанням інформаційних технологій у глобальних та локальних інформаційних системах. Сюди належать правовідносини з приводу розробки й розповсюдження апаратного і програмного забезпечення, новітніх інформаційних технологій, баз даних, захисту інтелектуальної власності та конфіденційної інформації, електронної комерції, застосування штучного інтелекту, укладення і виконання смарт-контрактів, ведення Інтернет-бізнесу та стартап-проектів, проведення онлайн-розрахунків, кібербезпека тощо.

Нині в Україні не існує загального або спеціального нормативно-правового акта, який регулював би відносини у сфері інформаційного права, у тому числі ІТ-діяльності. Зазначені відносини реалізуються в межах договорів, регульованих нормами цивільного та господарського права. З одного боку, це робить ІТ-ринок саморегульованим, з іншого – держава не має нормативних підстав щодо обґрунтування правової відповідальності при порушенні зобов'язань у процесі здійснення ІТ-операцій.

І хоча нормативно-правове регулювання цих відносин все ж таки існує, проте йому притаманні значні недоліки: розпорошеність норм, які прямо або опосередковано регулюють ІТ-відносини в численних актах законодавства різної юридичної сили, брак уніфікованої термінології або її неточність, різне тлумачення однакових за назвою та формою понять і категорій, значна кількість прогалин, концептуальна неузгодженість нових правових актів з раніше прийнятими, а головне – відсутність стрижневого акта (закону чи кодексу), який визначає основні засади [4].

Саме тому постає проблема відсутності кодифікації ІТ-законодавства, що підвищує ризики зазначеної діяльності. Оскільки ІТ-операції нині використовуються майже на всіх рівнях діяльності суспільства та держави, а згодом будуть тільки поширюватися, доцільним є зведення усіх наявних норм, які регулюють ІТ-сферу, до одного комплексного нормативно-правового акта.

В Україні пропонуються різні варіанти систематизації та кодифікації законодавства, що регулює зазначені відносини. Одні наголошують на прийнятті Інформаційного кодексу України, Кодексу України про інформацію або ж Цифрового кодексу України, що має регулювати відносини права інформаційних технологій незалежно від сфер її застосування, визначати основні її засади. Це підтверджується навіть на законодавчому рівні Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 року №537-V, який наголошує на тому, що «з метою підвищення ефективності розвитку інформаційного суспільства необхідно створити цілісну систему законодавства, гармонізовану з нормами міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства, зокрема здійснити кодифікацію інформаційного законодавства» [5].

Інші пропонують вдосконалити вже наявні кодекси та закони, доповнивши їх відповідними нормами щодо особливостей ІТ-відносин. При цьому загальні засади ІТ-права мають бути визначені на рівні спеціального закону.

Таким чином, можна дійти висновку, що ІТ-право тільки починає розвиватися в Україні як реакція на бурхливий розвиток інформаційних технологій та цілком покладається на добросовісність суб'єктів ІТ-діяльності, безумовно, маючи право на самоідентичність як нова галузь права та юридична наука, а прийняття відповідного кодексу є необхідним елементом побудови уніфікованої системної законодавчої бази, яка регулює національний інформаційний простір на території України.

Список використаних джерел

1. Харитонов Є., Харитонova О. Сутність ІТ-права: пошук парадигми. *Право України*. 2018. № 1. С. 18-29.
2. Сімсон О. ІТ-право V. Інформаційного права: на зламі епох. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної конференції: 2017, С. 180-187.
3. Швець М., Калюжний Р., Гавловський В., Цимбалюк В. Інформаційне законодавство України: концептуальні основи формування. *Право України*. 2001. № 7. С. 88-91.
4. Вінник О. Право цифрової економіки. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №6. С. 157-163.
5. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 року №537-V.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.

***Науковий керівник:** Н.В. Бочарова, доктор юридичних наук,
професор кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля*

Секція 4

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

**Ю.В. Дрофич, к.ю.н., доцент кафедри права
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

О.Ю. Дрофич, адвокат

ЗАЛУЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЧА У ПРОВАДЖЕННІ В СПРАВІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Питання чіткого врегулювання залучення перекладача як особи, що бере участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення, є необхідною гарантією дотримання права на справедливий суд. Однак, на практиці постають значні проблеми як з фактичним недотриманням норм чинного законодавства в цій сфері, так і з недоліками в самому нормативному регулюванні. Залучення перекладача в провадженнях у справах про адміністративні правопорушення дуже часто йде в розріз з принципом швидкості й економічності розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Проблеми існують в плані фінансового забезпечення участі перекладача у провадженні. На даний час при відшкодуванні витрат перекладачу за участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення керуються Інструкцією про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1 липня 1996 року №710 [1].

Однак, розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, зокрема перекладачам, встановлені згідно пункту

першого вказаної Інструкції, не відповідають фактичній вартості на сьогоднішній день цих послуг і понесеними перекладачами витрат, а враховуючи також наявність дефіциту фінансування судів, унеможливує їх залучення, що відповідно є невиконанням гарантії дотримання прав і законних інтересів учасників провадження щодо мовного питання і, в свою чергу, є порушенням принципу незалежності судової влади.

На практиці, під час судового розгляду при необхідності вирішення питань щодо залучення перекладача, судді вживають усі можливі заходи, що передбачені чинним законодавством для забезпечення участі перекладача у провадженні в справах про адміністративні правопорушення. Разом з тим, виникають певні труднощі, зокрема в пошуку перекладачів, які б були фахівцями і відповідали вимогам щодо їх кваліфікації та належної і своєчасної оплати витрат, пов'язаних із їх участю. При здійсненні пошуку перекладача судді можуть використовувати довідково-інформаційний реєстр перекладачів (далі – Реєстр), користування яким визначено затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 березня 2013 року № 228 Порядком введення державною міграційною службою України Довідково-інформаційного реєстру перекладачів. Володільцем цього Реєстру є Державна міграційна служба України, яка здійснює і супроводження цього Реєстру [2].

За думкою Ради суддів України, Реєстр судами фактично не використовується, оскільки в ньому не завжди міститься інформація про перекладачів, які володіють необхідною мовою, зокрема тією, якою володіє або розуміє особа, що потребує перекладу. Особливі труднощі виникають при пошуку перекладачів з мов, які не викладаються у школах та вищих навчальних закладах. Крім того, Реєстр не дозволяє визначити кваліфікаційний рівень перекладачів, а саме, їхнє розуміння мови з урахуванням специфіки юридичної термінології, що має важливе значення при здійсненні кваліфікованого перекладу [3]. Крім того, при залученні перекладачів з Реєстру до проведення судового процесу в іншій місцевості не завжди можливо забезпечити їх відповідну оплату відповідно до вимог чинного законодавства, що знижує рівень гарантії залучення кваліфікованих перекладачів у судовому процесі. Рада суддів України звертає увагу на фактичну загальну недостатність фінансування діяльності судів, що стає перешкодою у забезпеченні процесуальних гарантії та дотриманні принципу незалежності судів.

Для полегшення пошуку перекладачів та підвищення рівня процесуальних гарантії стосовно мовного питання та дотримання принципу незалежності судів можна створити центри, які надаватимуть

допомогу з перекладу, або формувати такі центри на різних рівнях державного управління, зокрема на рівні судів. Ці центри можуть бути організовані за принципом партнерства з представниками мовних громад, професійних спілок перекладачів та інших зацікавлених сторін. Такі центри зможуть виконувати роль посередника між судом та перекладачами, забезпечуючи належну якість перекладу та рівень оплати за ці послуги. Крім того, вони зможуть забезпечити збір та систематизацію інформації про перекладачів з необхідною кваліфікацією та досвідом роботи з юридичною термінологією. Це сприятиме забезпеченню належного рівня якості перекладу та допоможе забезпечити гарантії правосуддя та доступ до нього для всіх громадян, незалежно від їхньої мовної приналежності.

Також Кабінету Міністрів України треба переглянути розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, зокрема перекладачам, встановленні Інструкцією від 01 липня 1996 року № 710, оскільки вони не відповідають фактичній вартості на даний момент цих послуг і понесеними перекладачами витрат, що унеможливило їх залучення, і відповідно збільшити фінансування судів загальної юрисдикції в цій частині.

Список використаних джерел

1. Інструкція про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 01.07.1996 р. № 710. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-96-%D0%BF>(дата звернення 03.03.2023)
2. Про затвердження Порядку ведення Державною міграційною службою України Довідково-інформаційного реєстру перекладачів: наказ МВС України від 11 берез. 2013 р. № 228. *Офіційний вісник України*. 2013. № 41. Ст. 1483.
3. Про залучення перекладачів у кримінальному провадженні: Рішення Ради суддів України № 48 від 09.06.2016 р. URL: <http://www.rsu.gov.ua/ua/events/risenna-rsu-no-48-vid-09062016-pro-zaluce-nna-perekladaciv-u-kriminalnomu-provazhenni> (дата звернення 03.03.2023)

**A. Bila, lecturer of the Law Department,
Alfred Nobel University, Dnipro
forensic expert of the Laboratory of Economic and Commodity
Studies,
Dnipropetrovsk Scientific Research Institute of Forensic Expertise
of the Ministry of Justice of Ukraine, Dnipro**

THE METHODS OF FORENSIC LINGUISTIC EXPERTISE

At the current stage of the development of our state, the political, economic, social, scientific, legal spheres of activity are being reformed, which leads to changes in all their directions. This also applies to scientific and expert activities, in particular in the field of linguistic research.

According to Article 92 of the Constitution of Ukraine, the principles of forensic examination are determined exclusively by the laws of Ukraine [1].

The relevance of the chosen topic is as follows, in the system of judicial expert activity of the Ministry of Justice of Ukraine, linguistic expertise, as a new type, arose at the beginning of the last century in connection with the emergence of new types of research, in the conduct of which linguistic methods are used, which are also used by the long-established author-exploration expertise, the main purpose of which is identification of the author of the text of the document.

Each forensic examination is carried out by an expert using special knowledge by a person acting as an expert (Article 10 of the Law of Ukraine “On Forensic Examinations”) [2].

Article 3 of the Law of Ukraine “On Forensic Expertise” specifies the principles on the basis of which forensic expert activity is carried out. Firstly, it is the principle of legality, secondly, independence, thirdly, objectivity and, of course, completeness of research [2].

However, since linguistic methods are used both for the purpose of identifying the author and for solving issues not related to the establishment of factual data about the author, it was proposed to combine the mentioned subspecies into one genus - linguistic expertise. At this stage, linguistic expertise includes authorial and semantic-textual expertise, which solves different types of tasks.

For the solution of the author's expertise, questions may be asked regarding the establishment of the author of the text of the document, the fact of the composition of the text under the influence of any confusing factors, several texts by one person, execution of the text of the document under

dictation or by copying, establishment of the socio-biographical characteristics of the author of the document (the place of its formation speaking skills, native language, gender, age, educational level, etc.).

Within the framework of semantic and textual expertise, issues related to establishing the content of words, expressions, their semantic load, determining the nature of information, its form, content, direction, etc. are resolved.

Today, linguistic expertise is rapidly developing - new tasks appear, the range of objects expands, which contributes to the emergence of new theoretical developments, which are made public at international scientific events, the main debatable problems of which are constantly discussed by scientists and practitioners. In turn, improving the fundamental methodological foundations of linguistic expertise by analyzing the methods, techniques of auto-cognitive and semantic-textual expertise is a study of the cognitive activity of a linguist expert.

The methodology of forensic expertise is a system of principles, methods, techniques and means of organization and structure of theory and practice.

The method of forensic expertise means a system of logical and instrumental means, methods of obtaining data for forming theoretical conclusions and solving practical expert tasks. The main principles of using methods, forensic methods and tools are: legality and ethics of methods, scientificity, accuracy of results, reliability, efficiency, safety, etc.

The methodology of linguistic expertise is based on the use of a system of methods of scientific knowledge and methods of special sciences:

- formal-logical methods are used to determine the direction of research to establish the features identified by the expert;
- the comparison method serves to determine the semantic component of a lexeme (phrase, statement) depending on the task;
- the modeling method helps in the formation of expert versions regarding certain established features, and is also used during the construction of typical analogues;
- the statistical method is used to find out the quantitative sufficiency of signs to provide a conclusion;
- the observation method is used to collect information about certain lexemes containing relevant semantics, according to the tasks;
- with the help of the method of component analysis, the selection and further analysis of the main structures is carried out;
- the method of linguistic stylistic analysis allows to identify the style and genre of the text, its functions, stylistic means and techniques, to identify the circle of intended addressees and other extralingual factors;
- the semantic-semantic method is related to the analysis of certain

language (speech/text) elements from the point of view of their content-semantic load in a specific context;

- psycholinguistic methods help in analyzing the language structures of the text in order to establish the properties of speech mechanisms (language skills and abilities), the system of the speech apparatus of the author of the text;

- with the help of psychological methods, the analysis of products, psychological manifestations of personality activity in the form of created texts and the subsequent interpretation of the results of the study of linguistic and stylistic structures of written speech are carried out in order to form a “portrait” of the author of the text;

- sociolinguistic and sociopsycholinguistic methods serve to analyze the linguistic structures of the text in the context of a specific socio-psychological situation of written communication;

- the discursive method of analysis - the study of the linguistic characteristics of the speech message at the micro level and the socio-cultural context at the macro level in which the communicative event takes place;

- applying the method of intent analysis, the communicative intention is established - the intention of the author of the researched statement (of the text as a whole);

- the method of content analysis allows you to identify words, phrases, statements containing a certain illocutionary component in accordance with the expert task;

- methods of semantic-syntactic and lexical-semantic analysis are used to determine the meaning of words, phrases, sentences in the context of statements.

In forensic linguistic expertise, both general and separate expert methods of linguistics are used, the formation of which took place as a result of the integration of the achievements of modern linguistic technologies into the field of forensic expert activity.

Summarizing the above, the following conclusions can be drawn, these methods are used when performing author research and semantic-textual tasks, taking into account the specifics of each type of research. Depending on the assigned task, an expert linguist can and should choose an effective and efficient method or a set of methods of expert research that meets the general principles of forensic expert activity: legality, independence, objectivity and completeness of research. Methods suitable for use must comply with the general principles of admissibility of using the method in forensic research. Along with correctly applied methods, the key to achieving the task set before the expert is the right choice of methodology.

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1998), The Constitution of Ukraine No. 254к/96-ВР. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (Accessed 30 March 2023)
2. The Ministry of Justice of Ukraine (1998), The Instruction on appointment and conduct of forensic examinations and expert studies No. 53/5. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#n180> (Accessed 31 March 2023)

**І.І. Векшин, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КРИМІНАЛІСТИКИ ТА КРИМІНОЛОГІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ТА ВИВЧЕННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

Актуальність даної теми полягає у тому, що криміналістика та кримінологія мають вирішальне практико-теоретичне значення під час розслідування злочинів та вивчення особи злочинця, що допомагає ефективному розкриттю злочинів. Власне кажучи, теоретичний аспект криміналістики та кримінології будується на фундаментальних теоретичних ученнях, які покладені в основу практичної діяльності, яка виявляється під час застосування теоретичних знань на практиці під час розкриття злочинів та вивчення особи злочинця.

Метою написання даної роботи є аналіз та синтез взаємозв'язку криміналістики та кримінології під час розслідування злочинів та вивчення особи злочинця, аналіз криміналістики та кримінології з точки зору їхнього предмету дослідження та завдань, які визначають спрямованість даних галузей права.

Як відомо, кожна юридична дисципліна має певний зв'язок з іншою дисципліною юридичного характеру, який зумовлений специфікою спрямованості на досягнення ефективного результату в дослідженні та розкритті певних юридичних фактів, що має важливе значення для конкретної справи. Варто зазначити той факт, що, на думку науковців, взаємозв'язок криміналістики та кримінології ґрунтується на спільному об'єкті вивчення та дослідження, яким виступає злочинна діяльність, але вони її вивчають з різних аспектів [1].

Власне кажучи, криміналістика є юридичною наукою, що розробляє сукупність технічних засобів і тактичних прийомів, а також

способів їх застосування з метою розкриття злочинів. Предметом криміналістики є закономірності судового дослідження, що вивчаються з метою встановлення істини у кримінальному судочинстві. Як відомо, будь-яка наука має свої завдання, які розкривають сутність та зміст дисципліни. До завдань криміналістики належать, а саме: вивчення об'єктивних закономірностей дійсності, на яких ґрунтуються механізми вчинення злочину та виникнення джерел доказової інформації, які є складовими предмета криміналістики; розвиток теоретичних засад для розробки нових методів і створення технічних засобів судового дослідження та попередження злочинів; розробка нових і вдосконалення існуючих техніко-криміналістичних засобів, тактичних прийомів, методичних рекомендацій щодо збирання, дослідження, оцінювання та використання доказів; розробка заходів для припинення вже розпочатого злочину і попередження того, що готується; активне вивчення й узагальнення слідчої та судової практики, а також розробка автоматизованих інформаційних баз знань для забезпечення прийняття рішень під час розслідування та попередження злочинів [2].

Особисто кажучи, криминологія - це юридична наука, що вивчає сутність, закономірності та форми прояву злочинності, її детермінанти, особу злочинця та інших категорій правопорушників, які можуть встати на злочинний шлях, а також систему попередження злочинності. Предмет криминології складається з п'яти елементів, а саме: злочинність як соціально-правове явище, особа злочинця, детермінанти злочинності, попередження злочинності; історія та теорії криминології. Завданнями криминології є комплексний аналіз процесів та явищ, з якими пов'язано існування злочинності та розробка на цій підставі прогресивних форм і методів попередження злочинності; аналіз тенденцій і закономірностей злочинності, її показників, виявлення і наукове вивчення причин та умов злочинності; встановлення осіб, здатних в силу їх поведінки, скоювати злочини, їх вивчення з метою проведення щодо них профілактичних заходів; розробка та внесення пропозицій по удосконаленню діяльності правоохоронних органів та чинного законодавства України щодо протидії злочинності [3].

Отже, проаналізувавши усе, що було зазначено вище, можна дійти такого об'єктивного висновку, що взаємозв'язок криміналістики та криминології проявляється тим, що вони вивчають злочину діяльність, але з різних аспектів та процедур. Хоча предмети та завдання цих дисциплін дещо різні, але вони мають єдину мету – допомогти розкрити кримінальне правопорушення та вивчити особу злочинця, тобто запобігти злочинності у суспільстві. Пропоную створити Криминологічно-криміналістичний кодекс з метою унормування системи

процедур розкриття злочинів та вивчення характеристик окремих груп злочинів та осіб, що їх вчинили.

Список використаних джерел

1. Зв'язок криміналістики з іншими науками та її значення у професійній підготовці фахівців для правоохоронних органів: веб-сайт. URL:

https://pidru4niki.com/1726102651522/pravo/zvyazok_kriminalistiki_inshim_i_naukami_znachennya_profesionalniy_pidgotovtsi_fahivtsiv_dlya_pravoohogonnih (дата звернення 12.10.2022).

2. Поняття, предмет і завдання криміналістики: веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/site/allukrnet/yurydychna-osvita/yurydychna-osvita-1-1/yurydychna-osvita-1-1/11> (дата звернення 12.10.2022).

3. Кримінологія. Конспект лекцій підготували Шалгунова С.А.: професор кафедри , к.ю.н., доцент та Руфанова В.М. - старший викладач кафедри, кандидат юридичних наук, 2016р.

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**А.В. Дерменжи, студентка спеціальності «Право», III курс
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса**

НАСЛІДКИ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Оскільки діти мають особливі права та потреби, є вразливою соціальною групою, яка потребує особливого захисту та уваги, тому кримінальне процесуальне законодавство передбачає особливості щодо закриття кримінального провадження щодо них. Закриття кримінального провадження щодо неповнолітніх - це важливий етап в правовому захисті дитини, яка стала учасником кримінального провадження.

Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), якщо підозрюваним або обвинуваченим є неповнолітня особа, то слідчий, дізнавач повинен забезпечити присутність одного з батьків (опікуна, піклувальника) під час проведення слідчих (розшукових) дій, які пов'язані з допитом, оглядом, ідентифікацією,

забором зразків біологічних речовин, тощо. Якщо батьки (опікун, піклувальник) відмовляються від забезпечення своєї присутності, то вони повинні бути проінформовані про право на безоплатну правову допомогу та можуть взяти участь в діях слідчого тільки за власним бажанням [1].

Закриття кримінального провадження щодо неповнолітніх має свої особливості. Основні з них:

1. *Відсутність судової відповідальності.* Якщо дія неповнолітнього не є злочином за законом, то його не можуть притягнути до кримінальної відповідальності.

2. *Застосування заходів виховного характеру.* Якщо дія неповнолітнього є злочином, то замість кримінального покарання можуть бути застосовані заходи виховного характеру. Ці заходи можуть включати в себе соціальну адаптацію, медичні процедури, розвиток вмінь та навичок, які сприятимуть успішній реінтеграції неповнолітнього в суспільство.

3. *Конфіденційність.* У кримінальних провадженнях, пов'язаних з неповнолітніми, дотримуються особливих правил щодо конфіденційності. Інформація про затримання, арешт, звинувачення та інші події, пов'язані з провадженням, можуть бути обмежені або заборонені для розголошення громадськості.

4. *Участь батьків.* Батьки або опікуни неповнолітнього мають право бути присутніми на допитах та інших етапах кримінального провадження, що стосуються їх дитини. Вони також можуть бути запрошені до участі в заходах виховного характеру, які будуть застосовані щодо неповнолітнього [2].

Щодо закриття кримінального провадження щодо неповнолітніх, слід зазначити, що це не означає повної відсутності відповідальності за їхні дії. Неповнолітні можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності або застосовані інші заходи, які допоможуть покласти край порушенням закону. Однак, при цьому важливо враховувати особливості вікового розвитку та можливості реабілітації неповнолітнього.

Кримінальне провадження проти неповнолітніх осіб є складним процесом, який потребує особливої уваги до реабілітації після припинення провадження. Оскільки ці особи перебувають на початку свого життя, їх злочинні дії можуть бути пов'язані з необдуманими діями, що можуть мати серйозні наслідки на їхнє майбутнє. Тому важливо мати на увазі особливості закриття кримінального провадження щодо неповнолітніх і забезпечити їхню повноцінну реабілітацію після припинення кримінального провадження.

Одна з основних особливостей закриття кримінального провадження щодо неповнолітніх полягає в тому, що вони є особливою категорією злочинців. За законодавством більшість кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, підпадають під ювенальну юстицію, яка має свої власні правила і процедури. У зв'язку з цим, закриття кримінального провадження щодо неповнолітніх має специфічні вимоги, які повинні бути виконані для забезпечення їхньої повноцінної реабілітації.

Однією з таких вимог є забезпечення відповідної терапії та підтримки неповнолітнього, який став учасником кримінального провадження. Якщо неповнолітній став учасником кримінального провадження через психічне захворювання або залежність від наркотиків, то важливо забезпечити не лише відповідну медичну допомогу та психологічну терапію, але й підтримку з боку спеціалізованих служб та організацій. Зокрема, можуть знадобитися послуги психологічної підтримки та консультування, які допоможуть неповнолітньому зрозуміти та пережити події, пов'язані з кримінальним провадженням. Також можуть знадобитися програми реабілітації та поведінкової терапії, які допоможуть неповнолітньому змінити своє негативне поведінкове ставлення та уникнути повторного вчинення кримінального правопорушення.

Крім того, важливо забезпечити надання відповідних юридичних послуг та правової підтримки, щоб захистити права та інтереси неповнолітнього у кримінальному провадженні. У разі потреби, може знадобитися участь в різних програмах соціальної адаптації, які допоможуть неповнолітньому повернутися до нормального життя після відбуття покарання [4].

Отже, забезпечення відповідної терапії та підтримки неповнолітнього є важливим елементом в роботі з ним під час кримінального провадження.

Крім того, важливим кроком до забезпечення прав дітей є прийняття законодавства, яке захищає їх від будь-яких форм насильства, зловживання та експлуатації. Це може включати в себе законодавчі засоби для запобігання примусового працевлаштування, сексуальної експлуатації, торгівлі дітьми та іншим формам насильства. Також необхідно забезпечити доступ дітей до якісної освіти, медичних та соціальних послуг, які допоможуть їм розвиватися в темпі з іншими дітьми та отримувати всебічну підтримку при потребі. Для досягнення цих цілей необхідно здійснювати цілеспрямовану роботу з підвищення якості освіти та забезпечення доступності медичних та соціальних послуг [5].

Отже, слід зазначити, що закриття кримінального провадження

щодо неповнолітніх має свої особливості. Головною метою законодавства про неповнолітніх є забезпечення їхньої соціалізації та реабілітації, а не покарання. Тому, при прийнятті рішення про закриття кримінального провадження слід враховувати особливості вікового розвитку та психології неповнолітніх. Важливо забезпечити їхнє право на реабілітацію та виховання, а також здійснювати контроль за виконанням заходів щодо їхньої реабілітації. Для цього необхідна співпраця між різними державними органами та соціальними службами з метою забезпечення ефективного захисту прав та інтересів неповнолітніх, які стали учасниками кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Особливості закриття кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Юридичний журнал Запорізької державної інженерної академії*. № 4 (58), 2019. С. 121-125.
2. Соколов М. В. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні. *Право і безпека*. 2018. № 2. С. 115-120.
3. Особливості закриття кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Право і безпека*. № 2 (25), 2019. С. 139-143.
4. Писаренко Л.М., Шевчук О.В. Реабілітація неповнолітніх, які були учасниками кримінального провадження: теорія та практика: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 238 с.
5. Герасименко Л.І. Кримінальна відповідальність неповнолітніх: проблеми і перспективи. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.

Науковий керівник: проф. О.М. Миколенко

**К.В. Довга, студентка спеціальності «Право», III курс
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса**

НЕПОВНОЛІТНІ ПОТЕРПІЛІ ЯК УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Основні зміни в чинній правовій системі є результатом демократичних змін у громадському порядку в Україні, зокрема, реалізації судової реформи, яка включає реформу кримінального процесуального законодавства та судової системи в цілому. Розвиток механізмів створення, регулювання та збереження законних прав та

інтересів населення є одним з показників добробуту суспільства, і особливо для тих, хто найбільш гостро потребує державного захисту - діти, які становлять чверть населення країни. 27 лютого 1991 року Україна ратифікувала Конвенцію про права дитини, і цим самим створила підґрунтя для розвитку національного законодавства щодо захисту неповнолітніх, особливо в кримінальному процесі [1]. Попри те, що з цієї події пройшло багато десятків років, необхідність вдосконалення законодавства в області захисту прав та інтересів дітей у кримінальному судочинстві залишається актуальною.

У сучасній юридичній літературі існують різні визначення поняття «потерпілий», які базуються переважно на кримінально-правових критеріях та мають глибокі історичні коріння. Стаття 3 Конституції України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [2]. До того Загальною декларацією прав людини (ст. 7) зазначено, що всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом. Можна сказати, що кримінальний процес, як і інші правові явища базуються на цих положеннях і на відмінну від політики радянського союзу, на сьогодні законодавством України визначено не тільки захист суспільства в цілому, а й окремо кожну людину від незаконних посягань на неї [3].

Забезпечення прав неповнолітніх підозрюваних і обвинувачених на відміну від неповнолітніх потерпілих, дуже активно вивчається як вітчизняними, так і закордонними вченими-юристами та характеризується значними досягненнями в цій сфері. У зв'язку з цим важливо вивчити проблемні аспекти процесуальної ситуації неповнолітніх потерпілих.

Найвизначнішою датою для кримінально-процесуального законодавства України стало 13 квітня 2012 р. – прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) [4]. За цим кодексом визначається особлива роль потерпілого у кримінальному провадженні, адже в ньому виділили окремі розділи, присвячені даному питанню: «Потерпілий і його представник», глави «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження», а також згідно з п. 19 ст. 3 зазначилось, що потерпілий, його представник та законний представник віднесені до сторони обвинувачення. В частині 1 ст. 55 КПК визначається поняття потерпілого. Отже, потерпілим - є фізична або юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди. Але такого поняття як неповнолітній потерпілий в КПК немає. Як і у досудовому розслідуванні, так і у самому судовому провадженні, потерпілий відіграє значну роль, адже він надає інформацію уповноваженим на здійснення

розслідування та провадження особам для подальшого доказування злочину.

На сьогодні велика кількість злочинів вчинюється стосовно неповнолітніх, адже вони є неосвіченими, тобто іноді не розуміють, що стосовно них здійснюється протиправне діяння, і також не знають як захистити себе від цього. Слід зазначити, що у ст. 2 Конвенції ООН «Про права дитини» зазначається, що всі діти є рівними у своїх правах незалежно від статі, кольору шкіри, раси й ін., те саме описується і в ст. 52 Конституції. Це означає, що кожна дитина становить надзвичайну цінність не лише для своїх батьків, а й для всього світу, тому що вона унікальна. До того ж у ст. 2 КПК визначається, що завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

З цього можна зробити висновок, що кримінальне процесуальне законодавство має на меті захищати учасників кримінального процесу, тому, так як за главою 38 КПК визначено статус тільки неповнолітніх підозрюваних та обвинувачених, було б доречно закріпити особливий статус і за неповнолітнім потерпілим.

Права потерпілого у кримінальному провадженні чітко зазначені у ст. 56 КПК України. Проаналізувавши її, можна сказати, що потерпілий бере активну участь у розгляді справи, адже має право подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду, також давати пояснення, показання, або взагалі відмовитися давати їх і багато іншого, а у випадку, коли потерпілим являється неповнолітній, то з ним повинні вести діалог враховуючи вік, інтелектуальний розвиток, зрілість, тощо.

Однією з гарантій захисту інтересів неповнолітніх є здатність виділення в окреме провадження правопорушення вчинене неповнолітнім. Тобто, у випадку, коли неповнолітній підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення з повнолітньою особою, то в такому випадку повинна бути можливість виділення в окреме провадження. Виділення кримінального провадження щодо неповнолітніх потрібно для запобігання негативного впливу дорослого співучасника на неповнолітнього. Рішення щодо виділення провадження

в окреме може приймати прокурор у вигляді відповідної постанови, що наділяє його обов'язками стосовно вирішення питання про позитивний або негативний вплив такого виділення, що визначає ч. 5 ст. 217 КПК України. Кримінальне процесуальне законодавство не вимагає обов'язкового виділення окремого провадження. Закріплення норми аналогічного змісту, що стосувалась би неповнолітніх потерпілих було б ще одним кроком на шляху до забезпечення захисту прав та інтересів учасників кримінального процесу з урахуванням засад рівності перед законом та судом та змагальності сторін.

Наступною гарантією є можливість здійснення судового розгляду справи у закритому засіданні для захисту недоторканості приватного життя неповнолітніх. За загальними підставами, обов'язком суду являється з'ясування підстав для можливості здійснення закритого судового розгляду справи. За п. 7 ч. 3 ст. 129 Конституції України гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами є однією з основних принципів судочинства. Гласність притаманна всім стадіям судового провадження – судовому розгляду в суді першої інстанції та при перегляді судових рішень у судах апеляційної та касаційної інстанцій, та у Верховному Суді. До цього ж ч. 2 ст. 27 КПК визначає, що в деяких випадках суд має право прийняти рішення про розгляд справи у закритому судовому засіданні. До таких випадків можна віднести: розгляд справи, в якій обвинуваченим є неповнолітній, або справи про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; необхідність забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, або запобігання розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставини, які принижують гідність особи; якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що аналіз та практичне застосування КПК України вимагає вдосконалення ряду положень, що стосуються захисту прав та інтересів неповнолітніх підозрюваних, оскільки вони являються активними учасниками кримінального провадження.

У цьому контексті актуальним є розроблення підходу до розробки підходу до актуалізації правового статусу неповнолітніх потерпілих як учасників кримінально-правових відносин, удосконалення системи гарантування їх прав, свобод та інтересів. Безумовно доцільними, на нашу думку, будуть такі пропозиції щодо удосконалення системи гарантування захисту прав та інтересів неповнолітніх потерпілих: можливість прийняття рішення про виокремлення частини проваджень щодо неповнолітніх потерпілих.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитини від 27.02.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text. (дата звернення: 14.01.2023).
2. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення: 14.01.2023).
3. Загальна декларація прав людини: Декларація ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text. (дата звернення: 14.01.2023).
4. Кримінальний процесуальний Кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. (дата звернення: 14.01.2023).

Науковий керівник: О.М. Миколенко, професор

О.М. Заковирко, судовий експерт, завідувач сектором лабораторії криміналістичних та інших видів досліджень, Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Дніпро

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛИНИСТИХ ГРУНТІВ

У зв'язку з останніми подіями та в умовах сьогодення в Україні, існує нагальна потреба в удосконаленні не тільки практичних аспектів правозастосовної діяльності, а і теоретичних підходів щодо багатьох положень криміналістичної науки в цьому і полягає актуальність обраної теми.

Одним із таких напрямів є вдосконалення системи криміналістики, особливо такого її розділу, як криміналістична техніка. За вітчизняною її моделлю досі суперечливим є питання стосовно віднесення досліджень матеріалів, речовин і виробів до числа розділів криміналістичної техніки. Це викликає певний подив і видається наслідком негативних тенденцій розвитку криміналістики минулих часів, коли з неї поступово вихолощувалась природничо-технічна складова.

На прикладі генези криміналістичного дослідження ґрунтів можна чітко побачити, що ця сфера для криміналістики є традиційною та розвивається фактично з моменту виникнення цієї науки і є досить затребуваною.

При проведенні вищевказаного виду дослідження експертом можна запропонувати схему експертного дослідження глинистих ґрунтів, що передбачає визначення природи об'єктів ґрунтового походження, встановлення морфологічних ознак, визначення: границі (межі) текучості, границі (межі) розкочування, числа пластичності, визначення мінерального складу, включень та домішок, дослідження гранулометричного та елементного складу, а вже після дослідження всіх цих вищезазначених етапів скласти висновки за результатами проведених досліджень.

Зараз, судове ґрунтознавство є широковідомим напрямом криміналістичних досліджень, яке «орієнтоване на метод», оскільки ця діяльність заснована на технологіях у міждисциплінарних галузях ґрунтознавства, молекулярної біології, мінералогії, геохімії, геофізики, археології та судової медицини [1].

В свою чергу, цікавим є те, що техніки криміналістичного дослідження ґрунтів більш активно застосовувались в поліцейській діяльності у період 1905-1990 років, вже в подальшому виникли нові технології, які стали дуже коштовними та недоступними для більшості експертних лабораторій по всьому світі. Отже, відповідні сліди нерідко ігноруються, а цей інструмент експертної діяльності сьогодні використовується недостатньо активно [2].

Наразі, криміналістичне дослідження ґрунтів переважно застосовується з метою: виявлення місця події за наявністю слідів ґрунту на переміщеному об'єкті (взутті, одязі, меблях, автомобілі, певному знарядді тощо); встановлення механізму утворення слідів ґрунту на одязі; порівняння слідів досліджуваного ґрунту зі зразками, відібраними з певного місця та встановлення їхньої родової або групової приналежності. Також варто відзначити, що, наприклад, аналіз нашарувань ґрунту на взутті особи може допомогти у встановленні корисної для слідства інформації про пересування людини до, під час та після вчинення злочину, що встановлення траєкторії тієї ж самої “доріжки слідів”.

За допомогою судово-ґрунтознавчої експертизи можна вирішувати низку завдань, встановлюючи: факт перебування предмета (суб'єкта) на певній ділянці місцевості; факт контактної взаємодії між будь-якими об'єктами; механізм утворення ґрунтового нашарування на різного роду предметах (одязі, взутті, господарському інвентарі, знаряддях вбивства або зламу, автотранспортному засобі тощо);

просторово-часові характеристики (час переміщення окремих шарів ґрунту, давність поховання тощо); певні негативні обставини, наприклад, невідповідність місця виявлення трупа місцю вчинення злочину; факт забруднення навколишнього середовища.

На сьогодні, на експертне ґрунтознавче дослідження до експертних установ, досить часто надходять глинисті ґрунти, вилучені під час їх незаконного видобутку у кар'єрах. У даному випадку, постають питання щодо ототожнення глинистих ґрунтів на об'єктах-носіях (кузова вантажівок, ковші екскаваторів тощо), ділянках вигрузки до певного кар'єру, з якого вони несанкціоновано видобувалися (як один із видів корисних копалин). Для вирішення цього питання в першу чергу необхідно встановити різновид досліджуваних глинистих ґрунтів.

Глинисті ґрунти – зв'язний мінеральний ґрунт, що має число пластичності $I_p >= 1$. В свою чергу за числом пластичності (I_p) глинисті ґрунти підрозділяють на: супіски (при числі пластичності 1–7), суглинки (7–17) та глини (17) [3].

Отже, метою проведення висвітленого дослідження є насамперед визначення різновидів досліджуваних ґрунтів та встановлення спільної (різної) родової і групової належності й ототожнення ділянки місцевості (кар'єру), з якого вони видобувалися.

можна навести приклад, у Дніпропетровському науково-дослідному інституті судових експертиз Міністерства юстиції України дослідження глинистих ґрунтів проводиться за наступною схемою:

1. Визначення природи досліджуваних об'єктів (мікроскопічні дослідження).
2. Встановлення морфологічних ознак (визначення кольору об'єктів, механічного складу та характеру карбонатності).
3. Визначення числа пластичності (граничі (межі) текучості, граничі (межі) розкочування).
4. Мінералогічні дослідження та дослідження твердих домішок.
5. Дослідження елементного складу.

Колір об'єктів (у повітряно-сухому стані) визначають неозброєним оком при денному освітленні.

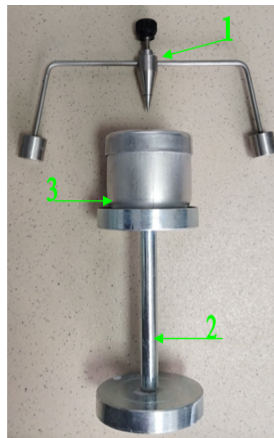
Карбонатність – за характером реакції з 10 % соляною кислотою.

В експертній практиці, найчастіше, для встановлення механічного складу використовується «польовий метод» або метод «скачування» М.А. Качинського за зовнішніми ознаками (краще визначати за допомогою лупи чи мікроскопів типу МБС) і на дотик як у сухому, так і у вологому стані, а також у суспензіях. При визначенні методом

«скачування» ґрунт зволожують водою до тістоподібної консистенції (зайву вологу видаляють з допомогою фільтрувального паперу) і пробують скачувати на долоні шнур товщиною 2 – 2,5 мм і довжиною 4 – 5 см або кульку [4].

Для встановлення різновиду глинистих ґрунтів визначається число пластичності – це інтервал вологи, у межах якого ґрунт (порода) знаходиться в пластичному стані. Даний показник визначається як різниця між верхньою і нижньою межами пластичності (межею текучості та межею розкочування).

Визначення межі текучості (верхньої межі пластичності) об'єктів проводиться за допомогою конуса Васильєва (мал. 1).

Мал. 1. Зображення конуса Васильєва, де 1– конус, 2 – підставка, 3 – буюкс.

Дослідники називають ґрунтові матеріали потужним свідомством контакту через наступні наявні 6 причин:

1) ґрунти є індивідуальними, тому що існує майже безкінечна кількість різних типів ґрунту, вони можуть швидко змінюватись на короткій відстані як за горизонталлю, так і за вертикаллю, що дозволяє судовим експертам розрізняти їхні зразки;

2) ґрунтові матеріали легко можна описати й охарактеризувати за кольором та за допомогою різноманітних аналітичних методів насамперед мінералогії та спектроскопії;

3) ґрунту притаманна висока схильність до переносу та прилипання, особливо для дрібних фракцій;

4) на відміну від більш очевидних яскравих кольорів плям крові, мазків помади та фарби, бруду практично не видно неозброєним оком, тому підозрювані нерідко не докладають значних зусиль для їх видалення;

5) ґрунтові матеріали Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики легко виявляти та збирати за допомогою луп та мікроскопів при огляді місця події та речових доказів;

6) національні та міжнародні комп'ютеризовані бази даних про профілі ґрунту та карти є легко доступними для поліції та ґрунтознавців через Інтернет [1].

Внаслідок вищевикладеного, можна підсумувати наступне, судове ґрунтознавство традиційно є частиною криміналістичного дослідження матеріалів, речовин і виробів як розділу криміналістичної техніки.

Криміналістичний аналіз ґрунтових матеріалів при проведенні експертного дослідження глинистих ґрунтів, виявлених в певному середовищі, на певній місцевості чи ділянці місцевості, на одязі, взутті чи тілі особи, елементах меблів, знарядді кримінального правопорушення, транспортному засобі, на ділянці місцевості тощо, може надати суттєву допомогу у встановленні обставин події, що розслідується

Список використаних джерел

1. Fitzpatrick R.W., Raven M.D., Forrester S.T. (2009) A Systematic Approach to Soil Forensics: Criminal Case Studies Involving Transference from Crime Scene to Forensic Evidence. In: Ritz K., Dawson L., Miller D. (eds) Criminal and Environmental Soil Forensics. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9204-6_8 (дата звернення: 23.03.2023)

2. Fitzpatrick R. W., Raven M. D. How Pedology and Mineralogy Helped Solve a Double Murder Case: Using Forensics to Inspire Future Generations of Soil Scientists. January 2012. Soil Horizons 53(5):14-29. DOI:10.2136/sh12-05-0016 (дата звернення: 23.03.2023)

3. ДСТУ Б В.2.1-2-96 Основи та підвалини будинків і споруд. Ґрунти. Класифікація (ГОСТ 25100-95). URL: http://geo-ingeo.narod.ru/olderfiles/1/DSTU_B_V.2.1-2-96_Grunty_Klassifikatsiya.pdf/ (дата звернення: 24.03.2023)

4. Хлесткова О.О., Сімакова-Єфремян Е.Б. Судова експертиза об'єктів ґрунтово-мінерального походження: Методичний посібник, 2007. 168 с.

**Т.Л. Іваненко, завідувач сектору почеркознавчих досліджень відділу
криміналістичних видів досліджень
Запорізький НДЕКЦ МВС України, м. Запоріжжя**

ЩОДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна ситуація та реалії розвитку в Україні переконливо свідчать про те, що подальші перспективи судової реформи залежать від ефективності державної політики щодо належного забезпечення діяльності судових експертів.

Враховуючи міжнародні європейські стандарти та сучасні науково-технічні досягнення в цій галузі знань, цей напрям потребує вдосконалення та системного реформування. Система сучасних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність судових експертів в Україні, розгалужена, а суспільні відносини, що потребують правових норм, складні та специфічні. Вивчення правового регулювання цих відносин є новим і важливим питанням, яке стоїть перед країною і сучасною наукою. В Україні триває судова реформа, а судові експертизи та діяльність судових експертів є невід'ємною частиною судової системи.

Останніми роками, особливо після змін у процесуальному законодавстві, виникла нагальна потреба вдосконалення законодавства у сфері діяльності судових експертів. Необхідно сформулювати та прийняти відповідні базові закони, які мають бути якісними та ефективними. На сьогодні в нормативно-правовому регулюванні діяльності судових експертів існують певні прогалини та недоліки, які не можуть повністю гарантувати незалежність судового експерта та правильність висновків.

Нормативно-правове забезпечення у цій сфері передбачає підготовку нормативно-правових актів, комплексних процедур та концептуальних проєктів. Наукова спільнота та судові експерти – практики очікують прийняття закону «Про судово-експертну діяльність в Україні», створення умов для належного та ефективного судового розгляду спеціалістів, надання можливості судовим експертам державних установ, приватним спеціалістам працювати чесно, прозоро та професійній конкуренції, звертаючи увагу на національні особливості та міжнародні стандарти.

На наш погляд, одним із найбільш чітких і принципових питань нормативно-правового забезпечення вдосконалення діяльності судових експертів щодо реалізації чітких принципів правової визначеності є питання якості та ефективності закону, що розробляється. Такий підхід

передбачає врахування закріплених у законодавстві методичних засад удосконалення діяльності судових експертів [1, с. 34-35].

Важливе місце в питанні надійного наукового судочинства в Україні посідає вдосконалення організаційно-правових засад регулювання судово-експертного здійснення правосуддя. У п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України визначає, що визначення засад судово-медичної експертизи здійснюється виключно законом України [2, с. 96].

Судова експертиза є невід'ємною частиною судового процесу, пов'язаною з розділом «докази» будь-якого кодексу, тому без реформування сфери судової експертизи неможливо реформувати українську судову систему. На жаль, систему незалежної судової експертизи так і не було побудовано після прийняття Закону України "Про судову експертизу".

Закон України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 р. визначає правові, організаційні та фінансові основи діяльності судових експертів [3].

Практика застосування цього Закону засвідчила важливість його положень та необхідність подальшого вдосконалення окремих його норм, враховуючи той факт, що Верховною Радою України прийнято та введено в дію під час його дії Цивільний процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, який визначає статус судових експертів і порядок призначення судових експертів, а також статус і ознаки судових експертів у системі доказування.

З прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України в системі кримінального судочинства України запроваджено принципово новий підхід, зміни до якого суттєво вплинули на всі без винятку стадії кримінального процесу, зокрема на поняття та порядок призначення та проведення судової експертизи.

Завдання, що постають перед судово-експертними установами, службами та підрозділами в нових умовах, вимагають пошуку та визначення шляхів вдосконалення судово-експертної діяльності організації та оптимізації ефективності діючих систем її організації та правового забезпечення. Це, насамперед, застосування новітніх науково-технічних досягнень, стандартизація та сертифікація наукових методів судово-експертних досліджень, вирішення нетрадиційних завдань ідентифікації, скорочення терміну ідентифікації, підвищення її об'єктивності, якості та доказової цінності [4, с. 2-3].

Проте, на нашу думку, першочерговим завданням вирішення проблеми реформування фундаментального законодавства з питань експертного забезпечення правосуддя є розробка концепції базового Закону України «Про експертне забезпечення правосуддя», яка

визначить поняттєвий апарат, принципи діяльності судових експертів, структуру установ і організацій судових експертів, організацію судово-експертних установ і діяльності судових експертів, їх правовий статус і повноваження, системний підхід до підготовки та атестації державних і приватних судових експертів, створення автономних організацій судових експертів, відповідальність за втручання в діяльність судових експертів, гарантії діяльності судових експертів тощо.

Список використаних джерел

1. Шевчук В. М. Методологічні проблеми вдосконалення законодавчого забезпечення судово-експертної діяльності / В. М. Шевчук // Проблеми реформування базового законодавства України з питань експертного забезпечення правосуддя: матеріали круглого столу (м. Харків, 6–7 лют. 2020 р.). Харків, 2020. С. 34–41. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua//jspui/handle/123456789/18047>.

2. Конституція України: Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.02.2023).

3. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4038-12> (дата звернення: 09.02.2023).

4. Добкіна К. Р. Правові та організаційні проблеми регулювання судово-експертного забезпечення правосуддя в Україні URL: https://revolution.allbest.ru/law/00976871_0.html (дата звернення: 09.02.2023).

Т.В. Ніколайчук, судовий експерт, завідувач лабораторії криміналістичних та інших видів досліджень, Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Дніпро

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСОБИ ЗА РУКОПИСНИМ ДОКУМЕНТОМ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Ідентифікація особи за рукописним документом передбачає знання експертом як методики проведення почеркознавчої експертизи,

так і питань фізіології та патології навички письма.

Лише глибоке знання фізіологічних механізмів формування навички письма і характеру його змін при різних захворюваннях і загальних інтоксикаціях організму дозволить експерту в кожному конкретному випадку дослідження рукописів правильно підійти до оцінки ознак, що містяться в них.

В даний час відомості про фізіологію, патологію навички письма та методики ідентифікації особистості за рукописним текстом містяться у більшості робіт, виконаних представниками дуже різних професій та спеціальностей. Пояснюється це тим, що окремі сторони досвіду листа вивчаються представниками численних галузей медицини, педагогіки та криміналістики - психіатрами, судовими медиками та експертами-криміналістами. Невропатологи і психіатри при цьому цікавляться в основному питаннями зміни навички листа при різних захворюваннях та загальних інтоксикаціях організму і використовують ці дані, як для діагностики захворювань, так і для судження за ступенем зміни навички листа про ефективність лікування, що проводиться, і про можливий прогноз захворювання.

Судові експерти-криміналісти розробляють переважно питання, пов'язані з методикою проведення почеркознавчої експертизи. Спеціальна література, яка присвячена впливу на почерк людини при незвичайних умовах письма та методичні джерела, призначені для криміналістичного дослідження рукописів, охоплює ряд праць вітчизняних та зарубіжних вчених різних періодів.

На основі проведених досліджень вченими зроблені наступні висновки:

1. Почерк кожної пишучої особи, піддається природним змінам протягом усієї письмової практики, починаючи з часу оволодіння навиком письма.

2. Найбільш істотні зміни у почерку наступають у період переходу особи до швидкого та зв'язного письма, коли у ньому з'являються у великій кількості значні відступи від типового виконання багатьох письмових знаків, та у способах їх з'єднання. У цей період (який починається зі старших класів школи - 14-16 років - і закінчується в основному до 25-26 років) відбувається остаточне формування характерного для кожного індивідуального почерку особи, що пише. У цей період, крім суттєвих змін у окремих ознаках почерку, відбувається поступова зміна ступеню та характеру його виробленості та зв'язності. Ступінь виробленості та зв'язності почерку при цьому зазвичай збільшується, а характер виробленості змінюється у бік появи у почерку спрощень при виконанні та зв'язку письмових знаків.

3. Надалі (після 25-26 років) загальні та окремі ознаки почерку зазнають менш істотних змін, що призводить до того, що протягом усього подальшого життя стійко зберігається певна індивідуальна сукупність загальних та окремих ознак, що дозволяють протягом усього цього періоду проводити ідентифікацію особи, що пише за його почерком. У той же час зміни, що спостерігаються у почерку зводяться, переважно, до наступного: до появи у ньому цілого ряду спрощень під час виконання і зв'язку письмових знаків та елементів в середині них; до появи нових варіантів виконання деяких письмових знаків; до зміни частоти різних варіантів деяких письмових знаків, що зустрічаються; до незначних змін способу виконання деяких деталей письмових знаків при збереженні постійної загальної їх конфігурації. Абсолютна більшість загальних та окремих ознак почерку при цьому зберігається без істотних змін. Найбільш стійкими при цьому виявляються такі ознаки: ступінь виробленості почерку, нахил, розгін, ступінь зв'язності, особливості напряму рухів при виконанні письмових знаків та їх елементів, положення точок початку та закінчення рухів, особливості способу зв'язку письмових знаків та елементів в середині них, співвідношення розмірів окремих елементів у письмових знаках, відносний розмір письмових знаків, звичне повторне обведення літер та цілих слів, розташування нижніх закінчень літер щодо лінії графлення паперу, звична ретуш та ціла низка інших. До стійких ознак необхідно віднести більшість топографічних ознак письма.

4. Найбільш істотні зміни настають у почерку осіб із великою письмовою практикою.

Письмо є складною психічною діяльністю, що включає як пізнавальні, мовні, рухові, і емоційні процеси. Механізм письмової діяльності доцільно вивчати через дослідження листа хворих на різні психічні розлади, оскільки ці розлади виявляються у порушеннях всіх цих процесів: пізнавальних, мовленневих, рухових та емоційних.

Таким чином, процес експертного дослідження завжди пов'язаний з оціночною діяльністю експерта, що певною мірою має суб'єктивний характер. Проте ряд факторів, що впливають на неї, мають об'єктивний характер. До них належать наукові положення загальної методики (наприклад, положення загальної теорії ідентифікації, діагностики), а також застосовувані експертом окремі методики дослідження.

Що стосується оціночної діяльності експерта-почеркознавця, то тут вплив суб'єктивних факторів особливо великий. Це обумовлено тим, що почеркознавче дослідження проводиться кожним фахівцем, виходячи з власного зорового сприйняття почеркового об'єкта, тому висновок експерта певною мірою залежить від його особистих якостей - досвіду,

уміння, ступеню стомлюваності, зору тощо.

**К.Д. Олійничук, студент спеціальності «Право», III курс
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса**

НАСЛІДКИ НЕПРИБУТТЯ ОБВИНУВАЧЕНОГО В СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Непробуття обвинуваченого в судовому засіданні може мати серйозні наслідки як для самого обвинуваченого, так і для процесу в цілому. Ця проблема викликає різні питання щодо прав людини, ефективності правосуддя та процедур судових процесів. У цій науковій роботі розглядаються наслідки непробуття обвинуваченого в судовому засіданні та їх вплив на судовий розгляд та його результати, в тому числі і під час воєнного стану.

Згідно ч. 2 ст. 318 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК України), судовий розгляд здійснюється в судовому засіданні з обов’язковою участю сторін кримінального провадження, крім випадків, передбачених законом. Якщо обвинувачений, якому не застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, не з’являється на судовому засіданні, то суд відкладає розгляд справи на інший час та призначає нову дату засідання. При цьому суд вживає заходів для того, щоб забезпечити пробуття обвинуваченого до суду. Якщо ж обвинувачений мав інший запобіжний захід, то він повинен з’явитися до суду у встановлений строк за викликом. У випадку невиконання цього зобов’язання обвинувачений може бути доставлений до суду конвоєм.

Згідно з ч. 2 ст. 134 КПК України суд здійснює судовий виклик учасників кримінального провадження, участь яких у судовому провадженні є обов’язковою [1], і такий порядок виклику регламентується ст. 135 КПК. Також в порядку передбаченого главами 11 та 12 КПК України, суд може постановити ухвалу про привід обвинуваченого та/або ухвалу про накладання грошового стягнення, якщо неявка обвинуваченого викликана з не поважної причини, наприклад це може бути умисним ухиленням (доведенням себе до стану алкогольного чи наркотичного сп’яніння тощо). Проте, можуть існувати серйозні обставини, які передбачені у ст. 138 КПК України, і для їх підтвердження потрібно представити суду відповідні документи. Ці обставини мають бути достатньо вагомими, щоб вважати їх поважними і

для того, щоб суд взяв їх до уваги при прийнятті рішення щодо скасування запобіжного заходу.

Відповідно до ч. 3 ст. 323 КПК України судовий розгляд у кримінальному провадженні щодо злочинів, зазначених у ч. 2 ст. 297-1 КПК України, може здійснюватися за відсутності обвинуваченого (in absentia), якщо стосовно нього уповноваженим органом прийнято рішення про передачу його для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності (спеціальне судове провадження) та/або оголошений в міжнародний розшук. За наявності таких обставин за клопотанням прокурора, до якого додаються матеріали про те, що обвинувачений знав або повинен був знати про розпочате кримінальне провадження, суд постановляє ухвалу про здійснення спеціального судового провадження стосовно такого обвинуваченого. Якщо у справі декілька обвинувачених, суд постановляє ухвалу лише стосовно тих обвинувачених, щодо яких існують обставини для спеціального судового провадження [2].

Однак участь захисника у спеціальному судовому провадженні є обов'язковою. Якщо обвинувачений не з'являється на судові засідання, це може призвести до ряду наслідків. Одним з яких є втрата його права на захист. Якщо обвинувачений не може з'явитися на судові засідання, він не може надати свою версію подій, представити свої докази та викликати свідків. Це може призвести до того, що суд приймає рішення на основі лише одної зі сторін, що є несправедливим та порушує засаду доступу до правосуддя.

На даний час в Україні запроваджено воєнний стан і через це велика частина судових засідань відкладається у зв'язку з неаявкою обвинуваченого в судові засідання. Сьогодні є можливість участі в судовому засіданні не лише в залі судових засідань, а й дистанційно. А чи вирішує це питання участі обвинуваченого в судовому засіданні в повній мірі? Певним чином, це дійсно є позитивним моментом, але у учасників процесу виникає проблема доступу до Інтернету, наявності технічних приладів для цього і інше. Є випадки коли обвинувачений, або його захисник знаходяться за кордоном, або в зоні бойових дій, що теж ускладнює їх участь у судовому процесі. Проблема частково вирішується поданням клопотання про відкладення судового засідання через Інтернет з накладенням електронного підпису. У листі від 3 березня 2022 року «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» Верховний Суд встановив, що якщо через об'єктивні обставини учасник кримінального провадження

не може брати участь у засіданні в режимі відеоконференцзв'язку за допомогою технічних засобів, визначених КПК України, як виняток можна допускати участь такого учасника в режимі відеоконференцзв'язку за допомогою інших засобів, при цьому треба звернути увагу на роз'яснення такому учаснику його процесуальних прав та обов'язків [3].

Як вже зазначалось, відповідно до ст. 138 КПК поважними причинами неприбуття особи на виклик є, зокрема, обставини непереборної сили - військові події або інші подібні обставини та обставини, які об'єктивно унеможливають явку особи за викликом. Отже, оголошення правового режиму воєнного стану само по собі не вважається законною поважною причиною для відсутності на виклики в судові засідання. Закон пов'язує поважність причини відсутності з військовими подіями або іншими обставинами, тобто з об'єктивними причинами (наприклад, активні бойові дії, перебування на окупованій території і ін.). Слід зазначити, що під час воєнного стану обидві сторони можуть пояснювати невиконання вимог закону саме цим фактором. Наприклад, декларація обвинуваченим особистої участі в судовому засіданні, а потім пояснення про неможливість з'явитися до суду через побоювання за своє життя і здоров'я. Крім того, обвинувачені можуть скористатися воєнним станом, щоб уникнути кримінальної відповідальності, виїхавши за межі України і спрощений порядок перетину державного кордону може сприяти цьому [4].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що неприбуття обвинуваченого в судові засідання може мати серйозні наслідки для судової процедури та результатів розгляду справи. Це може призвести до втрати прав на захист та невдачі в доведенні своєї невинуватості. Також, це може вплинути на довіру громадськості до судової системи. Тому, суд повинен бути уважним до причин неприбуття обвинуваченого та забезпечувати захист прав і законних інтересів всіх учасників процесу. Якщо обвинувачений не може бути присутнім у суді з поважних причин, суд повинен розглянути ці причини та вирішити, чи може справа бути відкладена, або чи можна продовжити судовий процес без участі обвинуваченого. В будь-якому випадку, суд повинен дотримуватися принципу справедливості та забезпечити права всіх учасників процесу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012. №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 22.03.2023)

2. Кисляк Н.С. Правове регулювання дій суду з перевірки явки учасників судового провадження: питання теорії та практики. Прикарпатський юридичний вісник. 2014. Вип. 3 (6). С. 237. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2014/23.pdf

3. Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Лист від 03.03.2022 р. № 1/0/2-22. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00820?an=4>

4. Деякі проблемні питання участі підозрюваного, обвинуваченого в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. URL:

<https://justtalk.com.ua/post/deyaki-problemni-pitannya-uchasti-pidozryvanyogo-obvinuvachenogo-v-kriminalnomu-provazhenni-v-umovah-voennogo-stanu->

Науковий керівник: О.М. Миколенко д-р.юр.н., професор, професор кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики ОНУ ім. І.І. Мечникова

**О.С. Салтицький, студент спеціальності «Право», III курс
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса**

ПОКАЗАННЯ СВІДКА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ

Показання свідка є одним із найбільш розповсюджених джерел доказів в кримінальному провадженні. Залучення свідка до участі в досудовому розслідуванні чи в судовому розгляді є цілком закономірним, адже свідчення безпосереднього очевидця події не може не мати величезного значення для судового рішення. Як наслідок, питання значення свідка у кримінальному провадженні, особливості показань свідка серед джерел доказів привертають значну увагу.

Згідно з ч. 1 ст. 65 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України), свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань [1]. Свідок може безпосередньо бути очевидцем певної події чи опосередковано дізнатися про неї.

Згідно з ч. 1 ст. 84 КПК України, доказами в кримінальному провадженні України є фактичні дані, отримані в передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд

встановлюють наявність або відсутність фактів і обставин, що мають значення для кримінального провадження і підлягають доказуванню. Зазвичай одним з найперших джерел одержання доказової інформації під час розслідування кримінального провадження є показання свідків. Практично будь-яке кримінальне провадження не обходиться без виклику і допиту свідка. Відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України показання є процесуальними джерелами доказів. Показання свідків мають важливе значення для виконання завдань кримінального провадження щодо швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду.

Згідно зі статтею 95 КПК України «показання - це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження». Отже, у письмовій формі свідком власноруч заносяться відомості до протоколу та описуються обставини які йому відомі по кримінальному провадженню. Під час надання показань свідком в усній формі, такі показання записуються особою яка проводить допит власноруч або із застосуванням спеціальних технічних записів, таких як відео- чи аудіозапис.

У процесуальній літературі показання свідка визначається по-різному, зокрема, і як спосіб висловлення даних, і як інформація про факти, які мають значення для провадження. Але найбільш вдалим, на наш погляд, є визначення, згідно з яким під показаннями свідка розуміють повідомлення особи, зроблене в установленому законом порядку органам розслідування чи суду про відомі їй фактичні обставини, що можуть мати значення у провадженні.

Сьогодні існує чимало проблем і факторів, які можуть вплинути (впливають) на достовірність показань свідків та справедливість судового процесу, але зосередимо свою увагу лише на деяких з них.

По-перше, недостатня підготовка свідка до судового процесу. Часто свідки можуть бути не підготовлені до того, як вони мають виступати у суді, і можуть відчувати стрес або нервозність, що може вплинути на їхні показання. Цю проблему можна вирішити шляхом забезпечення належної підготовки свідків до суду, включаючи проведення тренінгів та надання їм додаткової підтримки.

По-друге, психологічний тиск на свідка. У деяких випадках, свідки можуть відчувати тиск з боку сторін, які зацікавлені в результаті судового процесу, або можуть бути психологічно підбурені до надання неправдивих показань. Цю проблему можна вирішити шляхом забезпечення безпеки та захисту свідків, а також шляхом залучення

адвокатів, які можуть допомогти свідкам захистити свої права та інтереси [2].

По-третє, недостовірність показань свідка. Ця проблема може виникнути з різних причин, таких як погана пам'ять, недостатня увага до деталей, відсутність відповідних знань та досвіду або навіть неправдивість показань. Одним з чинників, що впливає на недостовірність показань свідка, є його емоційний стан. Свідок може бути під впливом різних емоцій, таких як страх, гнів, розчарування або відчай, які можуть спотворити його сприйняття та спричинити недостовірність показань. Як зазначається в літературі, ця проблема може бути вирішена шляхом забезпечення належного ведення допиту, який допоможе уточнити деталі показань свідка та перевірити їх достовірність. Крім того, можна використовувати додаткові джерела доказів, такі як експертні висновки або фізичні докази, які можуть підтвердити або спростувати показання свідка [3, с. 46].

Отже, показання свідка дійсно мають свої процесуальні особливості. Ці особливості досить яскраво проявляються при порівнянні показань свідка з іншими джерелами доказів та при аналізі змісту тих фактичних даних, які в них містяться. Показання як окреме джерело доказів характеризується наступним: усна або письмова форма вираження; отримуються в результаті допиту; зміст складають фактичні дані, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні; носіями є підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, експерт; суб'єктами отримання і фіксації є органи досудового розслідування, слідчий суддя і суд. Проте, з ряду причин (наприклад, стрес, недосвідченість, небезпека для життя) показання можуть бути недостовірними та необ'єктивними. І такі проблеми можуть бути вирішені шляхом належної підготовки свідків, забезпечення їхньої безпеки та захисту прав, належного ведення допиту та використання додаткових джерел доказів. Але, кожен випадок є унікальним і вимагає індивідуального підходу для забезпечення справедливості та достовірності судового процесу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012. №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Актуальні питання захисту свідка - потенційного підозрюваного в кримінальному провадженні. URL: <https://zib.com.ua/ua/147982.html>.

3. Лозинська Ю.І., Шехавцов Р.М. Достовірність показань свідка та її з'ясування у кримінальному провадженні: монографія. Львів, 2017.

212 с.

***Науковий керівник:** О.М. Миколенко д-р.юр.н., професор, професор
кафедри кримінального права, кримінального процесу та
криміналістики ОНУ ім. І.І. Мечникова*

Секція 5

СУДОУСТРІЙ. ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

**А.Г. Бабенко, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-2
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ З АДМІНІСТРАТИВНИМ ПОЗОВОМ ТА СПОСОБІВ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність обраної теми полягає у тому що, право на звернення з адміністративним позовом є одним з головних механізмів захисту прав та інтересів громадян у відносинах з органами державної влади та іншими суб'єктами публічної влади. Проте, в разі оголошення воєнного стану можуть виникнути певні проблемні питання з використанням цього механізму захисту.

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Кодекс адміністративного судочинства України (далі - КАСУ) передбачено, що кожна особа має право звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси [1].

Президент України Володимир Зеленський підписав Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Народні депутати затвердили цей документ 300 голосами. Згідно з указом, воєнний стан було запроваджено на всій території України о 5:30 24 лютого 2022 року строком на 30 діб, а потім цей строк було пролонговано [4].

Під час воєнного стану законодавство може обмежити деякі права та свободи громадян, в тому числі право на звернення з адміністративним позовом. Зокрема, воєнний стан може передбачати заборону на проведення судових процесів щодо певних категорій спорів, включаючи адміністративні. Також можуть бути встановлені особливі процесуальні умови, які не дають можливості ефективно відстоювати свої права у суді.

У період воєнного стану, відповідно до статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (далі - Закон), повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга статті 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. Але, разом з тим, судова гілка влади також зазнала впливу війни та її наслідків, що внесло свої корективи в процеси здійснення судочинства [2].

Частина судів України станом на сьогодні призупинили свою діяльність через активні бойові дії та тимчасову окупацію. У той же час, суди на територіях, звільнених з-під окупації, починають відновлювати свою роботу.

Під час воєнного стану громадяни можуть мати певні способи захисту своїх прав у судовому порядку, але вони можуть бути обмежені. Наприклад, замість звернення до адміністративного суду можуть застосовуватися інші механізми захисту, наприклад, звернення до особливих комісій або до військових судів. Однак ці механізми захисту можуть мати свої особливості та обмеження, зокрема, щодо складності та доступності процедур та можливості оскарження рішень. Під час воєнного стану судовий захист може здійснюватися різними способами, зокрема: надання правової допомоги адвокатом; захист від незаконного захоплення майна; захист прав людини; правова допомога учасникам бойових дій; представництво в судах [3].

Так, під час воєнного стану можуть виникати проблемні питання з використанням права на звернення з адміністративним позовом та іншими механізмами захисту прав та інтересів громадян у судовому порядку. Пропонується визначити можливі проблемні питання права на звернення з адміністративним позовом під час воєнного стану: обмеження доступу до правосуддя (можуть бути введені обмеження щодо доступу до судової системи, зокрема щодо розгляду адміністративних позовів); припинення строків давності (водночас, під час воєнного стану можуть бути припинені строки давності для звернення з позовом); обмеження права на звернення з позовом (можуть бути встановлені обмеження для певних категорій громадян або для всіх громадян щодо права на звернення з адміністративним позовом); обмеження права на збір інформації (можуть бути встановлені обмеження щодо збору інформації, що є необхідною для підготовки адміністративного позову); обмеження права на звернення до адвоката тощо.

Проте, законодавство має передбачати механізми, які зможуть забезпечити захист прав та інтересів громадян під час воєнного стану. Для цього законодавство може передбачати особливі процедури та механізми розгляду справ, які забезпечать можливість громадян захищати свої права та інтереси у суді.

Наприклад, законодавство може передбачати створення спеціальних адміністративних судів, які будуть займатися розглядом справ у зв'язку з воєнним станом. Такі суди можуть мати спеціальні правила процесуального правопорядку, які забезпечують ефективний та швидкий розгляд справ. Також можуть бути встановлені особливі

правила щодо доказів та процесуальних термінів.

Крім того, законодавство може визначати можливість громадян звертатися до спеціальних комісій або органів влади, які будуть займатися вирішенням справ у зв'язку з воєнним станом. Такі комісії можуть мати відповідальність за розгляд звернень громадян та прийняття рішень у відповідності до законодавства.

Також можуть бути встановлені інші механізми захисту прав та інтересів громадян, наприклад, можуть бути передбачені механізми компенсації шкоди, яку понесли громадяни внаслідок дій органів влади під час воєнного стану.

Отже, законодавство має передбачати механізми, які забезпечують захист прав та інтересів громадян під час воєнного стану. Такі механізми можуть включати створення спеціальних судів та комісій, встановлення спеціальних процедур та правил процесуального правопорядку, а також механізми компенсації шкоди, яку понесли громадяни внаслідок дій органів влади під час воєнного стану. Однак, важливо зазначити, що такі механізми мають бути збалансованими з потребами держави у забезпеченні безпеки та збереження територіальної цілісності.

Наприклад, можуть бути встановлені обмеження на право громадян звертатися до судів під час воєнного стану, або можуть бути обмежені деякі права, які зазвичай мають громадяни. Такі обмеження можуть бути обґрунтовані необхідністю збереження безпеки та порядку в державі [3].

Однак, важливо забезпечувати те, щоб обмеження прав громадян були обґрунтовані, пропорційні та не перевищували необхідних меж. Також важливо забезпечувати доступ громадян до інформації про їх права та можливості захисту цих прав під час воєнного стану.

Таким чином, механізми захисту прав та інтересів громадян під час воєнного стану мають бути збалансованими з потребами держави у забезпеченні безпеки та збереження територіальної цілісності. Такі механізми можуть включати створення спеціальних судів та комісій, встановлення спеціальних процедур та правил процесуального правопорядку, а також механізми компенсації шкоди, яку понесли громадяни внаслідок дій органів влади під час воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс від 06.07.2005 року № 2747-IV. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 31.03.2023)
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон від 12.05.2015 року

№ 389-VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 31.03.2023)

3. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану. LigaZakon: веб сайт. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211140_osoblivost-zdysnennya-sudochinstva-v-umovakh-vonnogo-stanu (дата звернення: 27.03.2023)

4. Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво: веб сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 28.03.2023)

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**В.Ю. Будовська, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПІДТРИМАННЯ ПУБЛІЧНОГО ОБВИНУВАЕННЯ В СУДІ ПРОКУРОРОМ

Кримінальне судочинство ґрунтується на діяльності уповноважених законом державних органів, на які покладено обов'язок виявляти і розкривати злочини, викривати винних, застосовувати кримінальний закон і покарання. На певних етапах у цій діяльності беруть участь громадяни, причетні до скоєних злочинів: обвинувачені, потерпілі, свідки, консультанти, цивільні позивачі. Вони беруть участь у провадженні, керуючись різними процесуальними інтересами, і їхня роль у встановленні істини у справі не завжди однакова в цьому і полягає актуальність обраної теми.

Термін «публічне обвинувачення» законодавцем застосовано у зв'язку з євроінтеграційними процесами, що відбуваються в нашій державі, адже саме такий термін уживається в Рекомендаціях REC (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-учасникам «Про роль служби публічного обвинувачення в системі кримінальної юстиції» від 6 жовтня 2000 року» [1, с. 20].

Як зазначає Ю. Дьомін публічне обвинувачення пов'язано з публічними правовідносинами, публічними органами влади [2, с. 20]. П.

Шумський відстоює позицію заміни терміну «державне обвинувачення» на «публічне обвинувачення», оскільки, виходячи з принципу презумпції невинуватості, до постановлення вироку (точніше, до вступу його у законну силу) обвинувачений, підсудний державою ще не обвинувачується і обвинувачуватись не може. А це обвинувачення формується слідчим від його імені і тому має публічний, а ніяк не державний характер.

Сутність функції обвинувачення на досудовому розслідуванні залежить від діяльності слідчого. Слідчий формулює зміст обвинувального акта, готує постанову про притягнення до кримінальної відповідальності та створює матеріально-правове підґрунтя для подальшого розвитку процесуальної діяльності з підтримання обвинувачення в суді. Реалізація висновків, до яких дійшов слідчий і з якими погодився прокурор, що затвердив обвинувальний висновок, буде здійснюватися прокурором у суді при підтриманні обвинувачення. Дії прокурора з відстоювання винуватості обвинуваченого в суді прийнято називати «підтриманням державного обвинувачення».

Варто зазначити, що коли законодавець говорить про досудове розслідування, він використовує лише термін «обвинувачення», а термін «підтримання державного обвинувачення» вживається лише тоді, коли регламентується діяльність прокурора в суді.

Конституція України чітко визначає, що однією з основних конституційних функцій прокуратури є підтримання державного обвинувачення в суді (стаття 121 Конституції), і ця функція також закріплена в статті 5 Закону України «Про прокуратуру» та Кримінальному процесуальному кодексі в статті 264 [3].

Прокурором є головний законний представник обвинувачення в країнах цивільного права з системою слідства або в країнах загального права, що прийняли змагальну систему.

В свою чергу, термін «обвинувачення» означає сторону, що відповідає за виклад доказів проти особи, підозрюваної в здійсненні правопорушення, в ході судового розгляду у кримінальній справі.

Зокрема, функція прокурора як обвинувача в суді першої інстанції не є односторонньою, на відміну від функції захисту. У певних випадках прокурор зобов'язаний відмовитися від обвинувачення, тоді як адвокат не має права відмовитися від прийнятого захисту.

Оскільки, прокурор виконує державно-правову функцію і залишається представником системи прокуратури, він зобов'язаний реагувати на будь-які порушення закону, наприклад, на незаконні рішення, незалежно від того, на користь чи проти інтересів обвинуваченого вони спрямовані. Такі вимоги закріплено в статті 25 Кримінального процесуального кодексу України, що визначає, прокурор

зобов'язаний в усіх стадіях кримінального судочинства своєчасно вживати передбачених законом заходів до усунення всяких порушень закону, від кого б ці порушення не виходили.

У цьому відношенні адвокат обмежений обсягом доручення. Кожна сторона з визначеним процесуальним інтересом повинна мати такі ж права, як і інша сторона, для доведення тверджень, що відображають цей інтерес. Рівність сторін є передумовою справжньої змагальності [4].

Процесуальні рішення прокурора про застосування заходів безпеки під час досудового розслідування чітко регламентовані законом. Однак застосування заходів безпеки в суді є менш відомим. Завдання публічного обвинувача під час дослідження в суді доказів за такими справами передбачає вияв ініціативи та наполегливості у гарантуванні особам, які потребують і мають право на захист, надійної безпеки та усунення будь-яких порушень закону щодо учасників процесу.

Прокурор є гарантом прав і свобод обвинуваченого та інших громадян, які беруть участь у кримінальному процесі, тобто прокурор у суді виконує правозахисну функцію. Таке розуміння функції прокурора в суді узгоджується з конституційною вимогою, згідно з якою права і свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і напрям діяльності держави.

Держава несе відповідальність перед людьми за свою діяльність. Згідно із статтею 3 Конституції України визначено, що підтвердження і забезпечення прав і свобод людини є основним обов'язком держави [3].

Крім цього, прокурор реалізує в суді профілактичну та правоховну функції. Відповідно до вимог чинного законодавства нашої держави, прокурор на стадії судового розгляду, керуючись вимогами закону і своїм внутрішнім переконанням, підтримує перед судом державне обвинувачення.

Разом із тим, прокурор може відмовитися від підтримання державного обвинувачення, якщо в результаті судового розгляду він переконається; що дані судового слідства не підтверджують пред'явленого підсудному обвинувачення. Однак, прокурор може звернутися до суду з пропозицією про виправдання підсудного або направлення справи на додаткове розслідування [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що реалізація прокурором процесуальної функції обвинувачення в суді - це фактичне застосування висновків, зроблених за результатами досудового слідчого нагляду. Державне обвинувачення ґрунтується на діяльності слідчих органів, зусиллями яких перед судом постають підсудні, визнані винними у вчиненні злочинів. Після того, як вони потрапляють до суду,

обвинувачення, викладене в обвинувальному акті, реалізується іншими суб'єктами на стадії судового розгляду.

Отже, поняття «підтримання державного обвинувачення» постає як сукупність форм і методів реалізації функції обвинувачення в судовому процесі. Обвинувачення, і зокрема кримінальне обвинувачення, є фокусом зусиль усіх учасників процесу.

Список використаних джерел

1. Банчук О.А. Про роль служби публічного обвинувачення в системі кримінальної юстиції: Рекомендація Res (2000) 19 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи, прийнята на 724-му засіданні заступників міністрів, від 6 жовтня 2000 року. *Статус органів публічного обвинувачення: міжнародні стандарти, зарубіжне законодавство і пропозиції щодо реформування в Україні*. Центр політ.-прав. Реформування, Міжнародний фонд «Відродження»; Київ: Атіка, 2012. С. 18-48.

2. Дьомін Ю. Функціонування органів прокуратури в контексті конституційних змін. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 20-28

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2023)

4. Підтримання прокурором державного обвинувачення в суді. StudFiles: веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/7416433/page:34/> (дата звернення: 25.03.2023)

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**Х.В. Висоцька, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПОРЯДОК ВИДАЧІ СВІДОЦТВА ПРО ПРАВО НА ЗАЙНЯТТЯ НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ І ПІДСТАВИ ДЛЯ ЙОГО АНУЛЮВАННЯ

На сьогодні, професія нотаріуса є досить розповсюдженою і поширеною, завдяки даній професії, ми можемо підтверджувати документи для захисту свого майна, передачі чи спадкування. До того ж, щоб отримати свідоцтво про право на спадщину або ж свідоцтво про

право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя нам треба звернутися до нотаріуса. В цьому і полягає актуальність обраної теми.

Нотаріус - це офіційно уповноважена посадова особа, яка є неупередженим (необманутим) свідком підписання юридичного документа. Професіоналізм нотаріуса полягає в його компетентності, адже він здійснює встановлені державою юридичні дії, спрямовані на оформлення та отримання спадщини; оформлює права власності на майно; фіксує факти укладання угод; оформляє і завіряє заповіти. Також, аби припинити цю діяльність потрібні досить вагомі та переконливі підстави.

Як відомо зі ст. 3 Закону України «Про нотаріат», нотаріусом може бути громадянин України, якому присуджено ступінь вищої юридичної освіти не нижче магістра, який володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори - не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю (далі - свідоцтво). Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку (крім реабілітованої особи), особа, дієздатність якої обмежена, або особа, визнана недієздатною [1; 4].

Зокрема, свідоцтво видається Міністерством юстиції України на підставі рішення Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції України (далі - Вища кваліфікаційна комісія нотаріату), що зберігається у справах Департаменту нотаріату відповідно до повноважень (далі - Департамент). Особа, яка має намір одержати свідоцтво, подає до Міністерства юстиції України заяву про видачу свідоцтва. У разі якщо заява направляється поштою, підпис особи на ній має бути нотаріально засвідчений. При поданні заяви особисто уповноважена особа Департаменту встановлює особу заявника за паспортом громадянина України, про що проставляє відмітку на заяві. Крім того, до заяви додаються такі документи: документ про внесення плати за видачу свідоцтва (квитанція, видана банком, або платіжне доручення з відміткою банку); фотокопія документа про вищу юридичну освіту; фотокопія документа, що засвідчує рівень володіння державною мовою, визначений Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»; фотокопія трудової книжки; фотокопія паспорта [3; 4].

При поданні документів особисто вірність їх фотокопій засвідчується уповноваженою особою Департаменту. У разі направлення документів поштою вірність фотокопій засвідчується нотаріально [3].

Документи щодо видачі свідоцтва розглядаються Департаментом протягом п'ятнадцяти днів з дня їх надходження. У разі надання повного комплекту документів, згідно відповідності їх законодавству готується висновок про видачу свідоцтва, який є підставою для підготовки проекту наказу про видачу такого свідоцтва. Висновок готується Департаментом та підписується його керівником [3].

Таким чином, на підставі наказу видається свідоцтво за формою, встановленою у Додатку 1 до Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, яке підписується Міністром юстиції України. Свідоцтво реєструється в Журналі реєстрації виданих свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Свідоцтво видається згідно з поданою заявою особисто заявнику або його представнику за довіреністю або надсилається заявнику рекомендованим листом протягом трьох робочих днів з дня реєстрації наказу про видачу свідоцтва. Про надіслання або видачу свідоцтва у графу 7 Журналу заноситься відповідний запис [3].

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про нотаріат», анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю за рішенням Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, прийнятим на підставі подання Міністерства юстиції України, його територіальних органів, у випадках: втрати громадянства України або виїзду за межі України на постійне проживання; винесення щодо нотаріуса обвинувального вироку суду, який набрав чинності; винесення ухвали про застосування щодо нотаріуса примусових заходів медичного характеру, що набрала законної сили; закриття кримінального провадження щодо нотаріуса з nereабілітуючих підстав; винесення рішення суду, що набрало законної сили, про обмеження дієздатності особи, яка виконує обов'язки нотаріуса, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, оголошення її померлою; неодноразового порушення нотаріусом законодавства або грубого порушення закону, яке завдало шкоди інтересам держави, фізичним та юридичним особам, при вчиненні нотаріальних дій та/або інших дій, покладених на нотаріуса відповідно до закону, за умови, що такі порушення встановлені рішенням суду; невідповідності нотаріуса займаній посаді внаслідок стану здоров'я, що перешкоджає нотаріальній діяльності; набрання законної сили рішенням суду про порушення нотаріусом вимог законодавства при вчиненні ним нотаріальної дії; знищення чи втрати нотаріусом або з його вини архіву нотаріуса або окремих документів; неодноразового порушення

нотаріусом правил професійної етики, затверджених Міністерством юстиції України; Рішення про анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю може бути оскаржено до суду [1].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що компетентність нотаріуса означає наявність правових та інших спеціальних знань, навичок та вмінь, професійного досвіду, які набуваються внаслідок професійної підготовки та здійснення професійної діяльності [2]. Професійна компетентність нотаріуса має перевірятися не лише на стадії доступу до професії нотаріуса, а й на стадії виконання ним нотаріальних дій, перелік яких міститься в статті 34 Закону України «Про нотаріат», так як рівень компетентності нотаріуса не є сталим, він може змінюватися, залежно від того, наскільки професійно нотаріус застосовує в своїй діяльності зміни в законодавстві, володіє знаннями та навичками щодо вчинення відповідних нотаріальних дій, якими додатково наділила їх держава. Отримання свідоцтва - досить не простий та тривалий шлях, адже потрібно скласти нелегкі іспити та вкласти дуже багато часу, сил та енергії.

Список використаних джерел

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. Дата оновлення: 29.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 05.03.2023)

2. Принцип професійної компетентності та морально-етичних стандартів діяльності нотаріуса. *PIDRU4NIKI*: веб-сайт. URL: https://pidru4niki.com/1999071744285/pravo/printsip_profesijnoyi_kompetentnosti_moralno-etichnih_standartiv_diyalnosti_notariusa (Дата звернення: 20.03.2023).

3. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5. Дата оновлення: 20.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1170-12#n63> (дата звернення: 16.03.2023)

4. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 05.02.2023 № 2704-VIII. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2704-19#Text> (дата звернення: 20.03.2023)

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

СИСТЕМА СУДОУСТРОЮ В УКРАЇНІ

Актуальність обраної теми полягає у тому, що судова система є невід'ємною частиною правової системи кожної держави, яка забезпечує правосуддя, захист прав і свобод громадян, встановлення справедливості, розгляд справ і конфліктів, які виникають між людьми, підприємствами, органами влади та іншими суб'єктами правових відносин.

Судова система України не є винятком, і вона відіграє важливу роль у забезпеченні демократії, правопорядку та розвитку громадянського суспільства.

На сьогоднішній день, система судоустрою в Україні базується на основі Конституції України та законодавстві, що регулює її функціонування.

Система судів в Україні складається з наступних рівнів:

1. Місцеві суди загальної юрисдикції - здійснюють правосуддя в першій інстанції та розглядають цивільні, кримінальні та адміністративні справи.

2. Апеляційні суди - розглядають скарги (апеляції) на рішення місцевих судів.

3. Вищі спеціалізовані суди.

4. Верховний Суд України - діє як суд касаційної інстанції та здійснює контроль за законністю та обґрунтованістю рішень, які приймаються місцевими судами.

5. Конституційний Суд України - здійснює контроль за конституційністю законів та інших нормативно-правових актів, розглядає конституційні скарги та запити від інших державних органів.

Крім того, в Україні існує система спеціалізованих судів, які займаються певними категоріями справ. Наприклад, в Україні існують господарські суди, які займаються розглядом господарських спорів, трудові суди, які розглядають трудові спори тощо.

Одним з ключових напрямків реформування судової системи в Україні є забезпечення незалежності судів, підвищення якості правосуддя та зниження рівня корупції у судовій галузі.

У 2016 році було започатковано реформу судової системи в Україні «Судоустрій і статус судів» з метою покращення її ефективності та незалежності. В рамках реформи були створені нові судові органи - Верховний Суд України та апеляційні суди, впроваджено електронну систему судочинства.

Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами, щоб підвищити рівень професійної підготовки суддів, покращити систему надання правосуддя та забезпечити незалежність суддівського корпусу.

Таким чином, система судоустрою в Україні ще потребує додаткових зусиль для забезпечення дієвого правосуддя та боротьби з корупцією. Україна продовжує працювати над покращенням цієї сфери та впроваджує нові ініціативи для забезпечення справедливості та захисту прав громадян.

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**А.М. Карапиш, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У БОРОТЬБІ ІЗ КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ

Актуальність обраної теми полягає в тому, що Національна поліція України є одним із основних органів правоохоронної діяльності, який функціонує з метою забезпечення прав, свобод та інтересів людини, підтримання громадського порядку та безпеки, а також у своїй діяльності попереджує вчинення злочинів. Національна поліція є важливим органом у державі, яка забезпечує порядок у суспільстві.

Національна поліція України як суб'єкт протидії злочинності - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2].

Конституція України закріпила основне положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1].

Згідно із статтею 3 Конституції України, визначено, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Задеклароване в Основному Законі вищесказане положення безпосередньо стосується і Національної поліції України, органи та підрозділи якої покликані здійснювати захист прав, свобод та законних

інтересів людини і громадянин від протиправних посягань, забезпечувати публічний порядок та публічну безпеку, протидіяти злочинності.

Зокрема, останнє ж як багатогранне поняття є складовою частиною основних завдань різних органів державної влади: від інституту Президента України як гаранта національної безпеки до окремих громадських об'єднань та організацій, що, зрештою, становлять своєрідну систему суб'єктів протидії злочинності. Але, водночас, окремі суб'єкти у вказаній системі посідають головну роль, що зумовлено специфікою їхнього адміністративно-правового статусу.

Центральне місце у вказаних процесах відведене саме Національній поліції України як основному органу державної влади, адже від її ефективності залежить стан правопорядку загалом та боротьба зі злочинністю.

Основними завданнями слідчих підрозділів органів Національної поліції України з іншими структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональними територіальними органами Національної поліції та їх територіальними підрозділами є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення і розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх вчинили, відшкодування завданої кримінальним правопорушеннями шкоди, відновлення порушених справ та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Взаємодія органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами поліції відбувається на основі Конституції України, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про Національну поліцію», інших актів законодавства України з питань організації взаємодії між органами та підрозділами поліції в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування.

Чинне законодавство України у сфері діяльності Національної поліції передбачає, у ч.1, ст.35 Закону України «Про Національну поліцію», що з метою належного здійснення завдання щодо протидії злочинності Національна поліція:

- здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;
- виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;
- вживає заходи із метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень;
- припиняє виявлені кримінальні та адміністративні

правопорушення; вживає заходи, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення [2].

Таким чином, внаслідок вищевикладеного, можна зробити такий висовок. Заходи із протидії злочинності та кримінальних правопорушень як складне соціальне явище є необхідною складовою частиною становлення правової держави із реальним забезпеченням основоположних прав, свобод та законних інтересів як людини, так і громадянина.

Отже, від ефективності здійснення заходів із протидії злочинності залежить рівень стабільності та правопорядку, у зв'язку з чим має бути налагоджена дієва система суб'єктів протидії кримінальним правопорушенням і злочинності, а також взаємодія між громадянами та провоохоронними органами.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.03.2023)

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 06.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 12.03.2023)

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**Н.В. Караханян, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22вм
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) гарантує право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і

обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі [1].

Ключовими принципами статті 6 Конвенції є верховенство права та належне здійснення правосуддя. Ці принципи також є основоположними елементами права на справедливий суд. Право на суд покриває надзвичайно широке поле різноманітних категорій - воно стосується як інституційних та організаційних аспектів, так і особливостей здійснення окремих судових процедур.

Своєрідним механізмом, який дозволяє розуміти, тлумачити та застосовувати Конвенцію є практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд), яку він викладає у своїх рішеннях в чому і полягає актуальність обраної теми.

Таке законодавче визнання обов'язкової юрисдикції ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, зумовлює вивчення практики ЄСПЛ та застосування національного законодавства з урахуванням позиції ЄСПЛ, оскільки саме в рішеннях ЄСПЛ розкривається зміст більшості положень Конвенції. Окрім того, стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (з подальшими змінами) передбачає застосування судами Конвенції та практики ЄСПЛ як джерела права, а стаття 18 цього Закону визначає порядок посилання на Конвенцію та практику Суду [2].

Зокрема, ст. 10 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК України) передбачає, що суд застосовує при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику Європейського суду з прав людини як джерело права [3]. Аналогічне положення зафіксовано у ст. 11 Господарського процесуального кодексу України, ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України, ст. 8 Кримінального процесуального кодексу України.

Тому, слід дослідити та привести приклади застосування при прийнятті судових рішень практики Європейського суду з прав людини.

Наприклад, при прийнятті рішень про стягнення аліментів застосовують рішення Європейського суду з прав людини від 07 грудня 2006 року № 31111/04 у справі «Хант проти України», згідно якого між інтересами дитини та інтересами батьків повинна існувати справедлива рівновага (рішення у справі «Олссон проти Швеції» (№ 2) від 27.11.1992 року, № 250, ст. 35-36, § 90) і, дотримуючись такої рівноваги, особлива увага має бути до найважливіших інтересів дитини, які за своєю природою та важливістю мають переважати над інтересами батьків. (рішення Тернівського міського суду Дніпропетровської області від 15

листопада 2021 року по справі № 194/756/21) [4].

Щодо поновлення про роботі та стягнення середнього заробітку, суди застосовують рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Кузнецов та інші проти Російської Федерації», у якому зазначено, що одним із завдань вмотивованого рішення є продемонструвати сторонам, що вони були почуті, вмотивоване рішення дає можливість стороні апелювати проти нього, нарівні з можливістю перегляду рішення судом апеляційної інстанції. Така позиція є усталеною у практиці ЄСПЛ (рішення у справах «Серявін та інші проти України», «Проніна проти України») і з неї випливає, що ігнорування судом доречних аргументів сторони є порушенням статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У Постанові Верховного Суду від 18 травня 2022 року у справі № 212/2982/21 в оскаржуваному рішенні суд апеляційної інстанції в достатній мірі не виклав мотиви, на яких воно базується, адже право на захист може вважатися ефективним тільки тоді, якщо зауваження сторін насправді «заслухані», тобто належним чином судом вивчені усі їх доводи, орган влади зобов'язаний виправдати свої дії, навівши обґрунтування своїх рішень (рішення ЄСПЛ у справах «Мала проти України»; «Суомінен проти Фінляндії») [5]. Зокрема, подаючи позов про поновлення на роботі слід застосовувати Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Красношарпа проти України» від 30 листопада 2006 року, згідно якого Суд нагадує, що робітник, який вважає себе незаконно звільненим роботодавцем, має значний особистий інтерес у отриманні судового рішення щодо правомірності такої міри та що трудові спори потребують особливої уваги. Тобто, саме роботодавець має довести, що звільнення працівника відбулося на законних підставах.

Між іншим, слід звернути увагу на такі категорії справ як призначення пенсії чи її перерахування, оскільки пенсіонери є верствою населення, яка потребує особливої уваги з боку держави в частині дотримання конституційних гарантій. Подаючи позов, що стосується призначення/перерахування пенсії, слід застосовувати рішення у справі «Суханов та Ільченко проти України», де ЄСПЛ зазначив, якщо суть вимоги особи пов'язана з майновим правом, особа, якій воно надане, може вважатися такою, що має «законне сподівання», якщо для такого права у національному законодавстві існує достатнє підґрунтя - наприклад, коли є чинний Закон, який передбачає таке право, або є усталена практика національних судів, якою підтверджується його існування (Заява № 68385/10 та №71378/10, пункт 35) [6].

Необхідно зазначити, що Європейським судом з прав людини напрацьована практика, за якою пенсія включається в поняття «майно» в

розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Концепція «майна» в розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції має автономне значення, тобто не обмежується власністю на матеріальні речі та не залежить від формальної класифікації у внутрішньому праві: певні інші права та інтереси, що становлять активи, також можуть вважатися «правом власності», а відтак і «майном». У справі «Трегубенко проти України» (заява № 61333/00, пункт 53) Суд вказав, що позбавлення майна може бути виправданим лише у випадку, якщо буде показаний, зокрема «інтерес суспільства» та «умови, передбачені законом» [7]. Більше того, будь-яке втручання у право власності обов'язково повинне відповідати принципу пропорційності. Як неодноразово зазначав суд, «справедливий баланс» має бути дотриманий між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основних прав людини. Необхідний баланс не буде дотриманий, якщо особа, про яку йдеться, несе «індивідуальний і надмірний тягар».

Таким чином, як вбачається з вищезазначеного, суди при винесенні рішень застосовують практику Європейського суду з прав людини, оскільки дана практика має суттєве значення для прийняття рішень та справедливого, неупередженого, законного та обґрунтованого розгляду справ.

Тому, задля дотримання прав людини та основоположних свобод під час здійснення правосуддя, недопущення їх обмежень або порушень судам слід враховувати практику ЄСПЛ.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Конвенція від 04.11.1950. Дата ратифікації Україною: 17.07.1997. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 22.03.2023)

2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. Дата оновлення: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 22.03.2023)

3. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс від 18.03.2004 № 1618-IV. Дата оновлення 06.11.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 22.03.2023)

4. Рішення Тернівського міського суду Дніпропетровської області від 15 листопада 2021 року по справі № 194/756/21. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101310438> (дата звернення: 24.03.2023)

5. Постанова Верховного Суду від 18 травня 2022 року у справі № 212/2982/21. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104414888> (дата звернення: 25.03.2023)

6. Справа «Суханов та Ільченко проти України» (Заява № 68385/10 та №71378/10) від 26.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a16#Text (дата звернення: 27.03.2023)

7. Справа «Трегубенко проти України» (Заява № 61333/00) від 02.11.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_355#Text (дата звернення: 27.03.2023)

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**З.В. Каурова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ДЕРЖАВНИЙ ПРАВООХОРОННИЙ ОРГАН СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Актуальність обраної теми полягає в тому, що чинне законодавство України до переліку правоохоронних органів відносить також Службу безпеки України (далі - СБУ). В свою чергу, Служба безпеки України має статус державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України.

Відповідно до частини 1 статті 2 Закону України «Про Службу безпеки України» визначено, головними завданнями Служби безпеки України є, у межах визначеної законодавством компетенції, захист конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-диверсійної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці [1].

Діяльність СБУ здійснюється у відповідності положеннями Конституції України, Закону України «Про Службу безпеки України», Закону України «Про контррозвідувальну діяльність»,

міжнародно-правових актів, ратифікованих Верховною Радою України.

На офіційному сайті Служби безпеки України визначено, що місія даного правоохоронного органу полягає у безпеці України та захисті її громадян. Тому серед ключових напрямів діяльності СБУ є: контррозвідка, захист національної державності, боротьба з тероризмом, захист інформаційної безпеки, охорона державної таємниці [2].

Цінності СБУ полягають у дотриманні принципів верховенства права та законності, доброчесності, відповідальності та підзвітності, професіоналізмі і постійному вдосконаленні, а ефективне виконання покладених завдань та довіра українського суспільства є основною метою СБУ [2].

Кожен громадянин має бути впевнений, що держава захистить його за будь-яких обставин. Сама ж країна обов'язково має бути захищена від ситуативних і глобальних загроз та зовнішньої агресії - військової, економічної, інформаційної.

Водночас, згідно із частиною 2 статті 2 Закону України «Про Службу безпеки України», до завдань СБУ також входить: виявлення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, корупції, тероризму та організованої злочинної діяльності у сфері управління, економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України [1].

Крім того, окремі підрозділи СБУ, а саме підрозділ «А», бере безпосередню участь у плануванні та здійсненні військових операцій по підризу комунікацій, знищенню живої сили та техніки противника, під час проведення Антитерористичної операції в Україні (наприклад, бійці полтавського регіонального управління «Альфи», потрапили 16 квітня 2014 року в засідку терористів, під Слов'янськом, і їхнє життя врятували рішучі дії старшого лейтенанта Сухаревського, це було перше відкриття вогню на враження зі сторони Збройних сил України) та повномасштабного російського вторгнення на той час.

Даний правоохоронний орган діє виключно на засадах законності, поваги до прав і гідності особи, та відповідальності перед народом України. Крім того, СБУ не може використовуватися для забезпечення політичних інтересів партій, рухів, громадських об'єднань [1].

До принципів оперативно-службової діяльності Служби безпеки України належать принципи поєднання єдиноначальності і колегіальності, гласності і конспірації.

Систему Служби безпеки України становлять: Центральне управління Служби безпеки України; підпорядковані йому регіональні органи, органи військової контррозвідки, військові формування, а також навчальні, науково-дослідні та інші заклади Служби безпеки України.

Керівництво всією діяльністю Служби безпеки України, її

Центральним управлінням здійснює Голова Служби безпеки України. Він несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на Службу безпеки України [1].

Служба безпеки України інформує про свою діяльність через засоби масової інформації, шляхом надання відповідей на запити на доступ до публічної інформації та в інших формах у визначеному чинним законодавством порядку.

Забороняється встановлювати обмеження на інформацію щодо загального бюджету Служби безпеки України, її компетенції та основних напрямів діяльності, а також випадків протиправних дій органів і співробітників Служби безпеки України. Зокрема, не підлягає розголошенню інформація з обмеженим доступом, крім випадків, передбачених законами України.

Таким чином, можна підсумувати, Служба безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань, а громадяни України та їх об'єднання, інші особи сприяють законній діяльності Служби безпеки України на добровільних засадах.

Список використаних джерел

1. Про службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-ХІІ. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 07 квітня 2023).

2. Місія та цінності. Служба безпеки України: веб-сайт. URL: <https://ssu.gov.ua/misia-ta-tsinnost> (дата звернення: 01 квітня 2023).

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**Г.М. Келембет, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРОКУРОРА

Прокуратуру було створено в XIII столітті у Франції для захисту інтересів королівської влади в судах, а вже пізніше - для переслідування злочинців і поновлення правопорядку.

В свою чергу, прокуратура України становить єдину систему, яка

в порядку, передбаченому Законом України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII (далі - Закон України) здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави в цьому і полягає актуальність обраної теми.

Прокуратура України є самостійним централізованим органом державної влади, що діє в системі правоохоронних органів держави та забезпечує захист від неправомірних посягань на суспільний і державний лад, права й свободи людини, а також основи демократичного устрою засобами та методами, які передбачено законом.

Організація та діяльність прокуратури України та статус прокурорів визначаються Законом України «Про прокуратуру» та іншими законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

У юридичній науці України немає єдності думок у питанні, до якого виду влади належить прокуратура: законодавчої, виконавчої чи судової. Чинне законодавство України також не дає чіткої відповіді на це питання. Досвід зарубіжних країн свідчить, що існують різні варіанти вирішення питання про місце прокуратури у системі державної влади. В окремих країнах прокуратура перебуває у складі Міністерства юстиції, в інших - при судах, в третіх - виділена в окрему систему.

Виходячи з цього, а також враховуючи, що принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову не позбавлений умовності, в сучасному вигляді прокуратуру України ні до однієї гілки влади не можна віднести, вона за своєю державно-правовою природою є самостійним інститутом у механізмі державної влади, покликаним здійснювати визначені законодавством функції.

Відповідно до статті 131¹ Конституції України зазначено, що в Україні діє прокуратура, яка здійснює: підтримання публічного обвинувачення в суді; організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Зокрема, організація та порядок діяльності прокуратури визначаються вищевказаним законом. Прокуратуру в Україні очолює Генеральний прокурор, якого призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Президент України.

Строк повноважень Генерального прокурора становить 6 років. Одна й та ж особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль.

Дострокове звільнення з посади Генерального прокурора здійснюється виключно у випадках і з підстав, визначених цією Конституцією та законом.

Успішне виконання поставлених перед прокуратурою завдань значною мірою залежить від чіткої організації роботи з відбору, розміщення, виховання та професійної підготовки прокурорських кадрів. Якісна професійна підготовка, високі моральні риси та життєвий досвід кадрів дозволяють успішно вирішувати завдання зі зміцнення законності та правопорядку.

Уся робота з добору кадрів організовується відповідно до вимог Закону України «Про прокуратуру». Цей ст. 27 Закону України визначає вимоги до кандидатів на посаду прокурора. Так, зокрема:

1. Прокурором окружної прокуратури (у тому числі прокурором - стажистом окружної прокуратури) за результатами добору може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту та володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови.

2. Прокурором обласної прокуратури може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше 3 років та володіє державною мовою.

3. Прокурором Офісу Генерального прокурора може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше 5 років та володіє державною мовою.

Ці вимоги не поширюються на прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

5. Прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури може бути призначена особа, яка має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше 5 років та володіє державною мовою.

Слід звернути увагу на те, що не може бути призначена на посаду прокурора особа, яка: визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною; має захворювання, що перешкоджає виконанню обов'язків прокурора; має незняту чи непогашену судимість або на яку накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Крім того, Законом України надається тлумачення термінів для правильного розуміння норми статті, а саме:

1) вища юридична освіта означає вищу юридичну освіту ступеня магістра (або прирівняну до неї вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста), здобуту в Україні (або на території колишнього СРСР до 1 грудня 1991 року), а також вищу юридичну освіту відповідного ступеня, здобуту в іноземних державах та

визнану в Україні в установленому законом порядку;

2) стаж роботи в галузі права - стаж професійної діяльності особи за спеціальністю після здобуття нею вищої юридичної освіти.

Для уникнення порушення чинних законодавчих норм регламентовано, що особи, які претендують на зайняття посад в органах прокуратури, до призначення на відповідну посаду зобов'язані повідомити керівництву органу, на зайняття посади в якому вони претендують, про працюючих у такому органі близьких їм осіб.

Прокуратура України має також відповідні функції, чинним законодавством передбачені наступні:

- 1) підтримання державного обвинувачення в суді;
- 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді;
- 3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Таким чином, можна зробити наступний висновок, в Україні прокуратура займає чільне місце в системі державної влади, виконуючи як роль найважливішого елемента балансу влад, так і основного регулятора стабільності та гармонізації конституційно-правових відносин, які складаються в суспільстві, котрі на сучасному етапі досягаються шляхом правової охорони нею, як законних інтересів суспільства, так і конституційних прав і свобод людини і громадянина в процесі виконання державою своїх функцій.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.03.2023)

2. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Дата оновлення: 15.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 27.03.2023)

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

СУДОВІ ІНСТАНЦІЇ В УКРАЇНІ

В умовах сьогодення, громадяни мають право на захист свого порушеного права або інтересів. Відповідно до норм Основного закону України, всі громадяни мають право на звернення до органів судової влади, в цьому і полягає актуальність обраної теми.

Стаття 124 Конституції України (далі - КУ) проголошує, що правосуддя в Україні здійснюють виключно суди [1].

Стаття 129-1 КУ проголошує, що суд ухвалює рішення іменем України і судові рішення є обов'язковим до виконання [1].

Суд - це орган, який здійснює правосуддя у формі розгляду і вирішення цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних та інших категорій справ у встановленому законом конкретної держави процесуальному порядку.

Судова інстанція - суд, який розглядає справи на певній стадії процесу.

Згідно із статтею 125 КУ, судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації і визначається законом [1].

Принцип інстанційності полягає у тому, що це є формою організації судових органів, яка забезпечує право незадоволеної сторони судовим рішенням на перегляд його судом вищого рівня; один із принципів будівництва судоустрою.

В нашій державі, систему судоустрою складають:

- суди першої інстанції - місцеві суди;
- суди другої інстанції - апеляційні суди;
- вищі спеціалізовані суди;
- суд третьої інстанції - Верховний Суд.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд [2].

По-перше, суди першої інстанції (місцеві суди) є судами, що уповноважені первісно розглянути й вирішити цивільні, кримінальні, господарські й адміністративні справи, справи про адміністративні правопорушення та інші справи, віднесені до юрисдикції цих судів. Вищевказані суди розглядають справи по суті, установлюючи обґрунтованість, необґрунтованість або часткову обґрунтованість

поданого позову, винуватість чи невинуватість особи. Відповідним актом правосуддя судовий процес завершується: рішенням у цивільних і господарських справах, або постановою у справах адміністративної юрисдикції, та вироком у кримінальних справах [3].

Частинами 1, 2 та 3 статті 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, до місцевих судів входять місцеві загальні суди, місцеві господарські суди та місцеві адміністративні суди [2].

Згідно з ч. 1 ст. 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» місцевими загальними судами є суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах) [2].

Місцевими господарськими судами визнаються окружні господарські суди [2].

Крім того, місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, визначені процесуальним законом.

Зокрема, судом другої (апеляційної) інстанції є суд, який розглядає апеляції на рішення судів першої інстанції (перегляд рішень першої інстанції), які не набрали законної сили, з вирішенням питання про законність і обґрунтованість оскарження. Мета звернення до апеляційного суду полягає у перегляді справи, тобто повторний її розгляд [3].

Відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Апеляційні суди діють як суди апеляційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, - як суди першої інстанції, з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення [2].

Апеляційні суди поділяються на 3 категорії: апеляційні загальні суди, апеляційні адміністративні суди та апеляційні господарські суди. Слід зазначити, у складі апеляційного суду можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ.

Чинне законодавство України визначає також і вищі спеціалізовані суди як вищі судові органи спеціалізованих судів. Вищі спеціалізовані суди розглядають справи, які віднесені до їх юрисдикції процесуальним законом.

Частиною 1 статті 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» проголошено, що у складі вищого спеціалізованого суду можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції, а також утворюється апеляційна палата для розгляду справ в апеляційній інстанції [2].

Статтею 125 КУ, частиною 2 статті 31 Закону України «Про

судоустрій і статус суддів» зазначено, що вищими спеціалізованими судами є: Вищий суд з питань інтелектуальної власності та Вищий антикорупційний суд [1; 2].

Статтею 125 КУ, ч. 1 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» висвітлюється, що найвищим судом в системі судоустрою України є Верховний Суд України як суд третьої інстанції, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом [1; 2].

Статтею 125 КУ, ч. 2 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Верховний Суд здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, - як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом [1; 2].

Суд касаційної інстанції - це суд, який перевіряє законність та обґрунтованість вироків і рішень суду, що набрали законної сили, тобто пройшли стадію апеляції [3].

Частиною 2 статті 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що у складі Верховного Суду діють: Велика Палата Верховного Суду, касаційний цивільний суд, касаційний адміністративний суд, касаційний господарський суд, касаційний кримінальний суд [2].

У кожному вищевказаному касаційному суді утворюються судові палати з розгляду окремих категорій справ з урахуванням спеціалізації суддів.

Внаслідок вищевикладеного, можна підсумувати, що для того, щоб повністю і цілком захистити свої права можна звертатися до всіх інстанцій судової влади України. Під час здійснення правосуддя судді дотримуються вимог чинного законодавства та розглядають справи незалежно, об'єктивно та на основі принципів верховенства права, законності та незалежності, і завдяки цьому ми можемо захистити свої порушені права та інтереси.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/cnv#n4760> (дата звернення: 15.03.2023)

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Дата оновлення: 23.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 15.03.2023)

3. Судова інстанція визначає побудову судової системи «по вертикалі»: веб-сайт. URL: kharkivoda.gov.ua/content/documents/899/89890/Attaches/buklet_sudovi_insantsiyi-3.pdf (дата звернення: 15.03.2023)

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**Я.В. Наумова, студентка спеціальності “Право”, гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ І НЕДОТОРКАНОСТІ СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Судова влада це одна із головних гілок у системі поділу державної влади. Її призначення полягає в забезпеченні відповідності актів Верховної Ради України, органів виконавчої влади України, органів місцевого самоврядування та Президента України Конституції України, дотримання законності в застосуванні законів та інших нормативних актів України. Однією із специфічних ознак судової гілки влади, яка виділяє її від інших є самостійність та незалежність суддів.

Конституційний Суд України (далі - КСУ) має важливу роль у захисті конституційних прав і свобод громадян, тому гарантії незалежності і недоторканності суддів є важливим елементом забезпечення правової державності. Критерієм авторитету та надійності Конституційного Суду України є саме незалежність в цьому і полягає актуальність обраної теми.

Статтею 147 Конституції України (далі - КУ) визначено, що Конституційний суд є органом конституційної юрисдикції та забезпечує верховенство Конституції України, тобто він є незалежним від законодавчої і виконавчої гілок влади - специфічний судовий орган, який перевіряє нормативно-правові акти на їх відповідність Конституції України, як Основного Закону нашої держави [1].

Відповідно до статті 9 глави 1 Закону України “Про Конституційний Суд України” вказано, що КСУ складається з вісімнадцяти суддів Конституційного Суду України. Шість з них призначаються з’їздом суддів, ще шість Верховною радою України і остання третина Президентом України після консультації з Прем’єр-міністром України та Міністром юстиції України [2].

Особа вважається призначеною на посаду судді Конституційного

Суду України після видання Указу Президента України підписаного Прем'єр-міністром України та Міністра юстиції України. Друга третина суддів вважається призначеною на посаду судді Конституційного суду України в наслідок набрання на таємному голосуванні найбільшої кількості голосів від залу обраних делегатів з'їзду суддів України. І останньою третьиною кандидатів, які можуть вважатись призначеними на посаду суддів Конституційного суду України є ті, які набрали найбільшу кількість голосів депутатів від конституційного складу Верхової Ради України [4].

Конституція України передбачає, що судді Конституційного Суду мають спеціальний статус. Вони є незалежними та недоторканими, тобто не можуть бути під час виконання своїх обов'язків піддані будь-яким діям керівництва [1]. Крім того, статус суддів Конституційного Суду передбачає, що вони не можуть мати інші посади, займатись іншою діяльністю, крім наукової, викладацької та творчої, яка не суперечить їхній професійній діяльності [4].

Зокрема, судді мають гарантії недоторканності, які спрямовані на самостійну і незалежну позицію під час прийняття рішень від яких залежить відповідність законів України Конституції України. Впливати на суддю Конституційного суду заборонено законом. Безпека суддів і їх сімей гарантується державою, за наявності заяви судді, вживаються відповідні заходи задля забезпечення безпеки.

До повноважень Конституційного суду України відносять: розгляд конституційних скарг та запитів Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Автономної Республіки Крим та обласних і Київських міських державних адміністрацій; прийняття рішень про конституційність або не конституційність законів та інших нормативно-правових актів; вирішення спорів щодо прав та свобод людини і громадянина, компетенції органів державної влади, органів місцевого самоврядування, політичних партій та громадських організацій; надання пояснень щодо тлумачення Конституції України; здійснення контролю за забезпеченням рівня захисту прав та свобод людини і громадянина, який встановлюється Конституцією; прийняття рішень про створення тимчасової слідчої комісії з питань конституційної розбіжності; провадження інших повноважень, визначених Конституцією України та законом [2].

Термін повноважень суддів Конституційного Суду України становить дев'ять років без права поновлення [1].

Статтею 17 глави 3 Закону України “Про Конституційний Суд України” зазначено, що судді КСУ складають присягу суддів Конституційного Суду України на засіданні Верховної Ради України за

участю Президента України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України не пізніше через місяць після призначення.

В статті 149¹ КУ перелічено причини в зв'язку з якими повноваження судді Конституційного Суду України припиняються:

1. термін повноважень закінчився;
2. досягнення суддею сімдесяти років;
3. визнаний недієздатним;
4. суддя порушив заборону щодо членства в політичній партії чи профспілці, представництва чи участі на будь-якій іншій оплачуваній посаді, крім наукової, викладацької чи творчої;
5. суддя порушив присягу;
6. обвинувальний вирок щодо судді набрав законної сили;
7. припинення громадянства;
8. визнаний безвісно відсутнім або оголошений померлим;
9. суддя подав заяву про відставку або звільнення за бажанням.

Одним із основних засобів захисту незалежності та недоторканності суддів КСУ є їхня особиста недоторканність, яка гарантується не лише Конституцією України, а й кількома міжнародними договорами та конвенціями щодо захисту прав людини. Зокрема, у статті 126 Конституції України зазначено, що судді КСУ не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності, заарештовані, затримані чи обшукані без згоди Конституційного Суду України.

Суддя, який був затриманий за адміністративне порушення або підозрюваний в злочині, на який передбачена кримінальна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після його ідентифікації, за винятком таких випадків:

- 1) якщо суд надав згоду на затримання судді у зв'язку з таким порушенням;
- 2) якщо затримано після або під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Водночас КСУ має право відмовити у згоді, якщо такі дії серйозно порушують виконання його конституційних функцій [1].

Статтею 149 КУ та іншими законами вказано, що вони надають суддям Конституційного Суду України імунітет від адміністративної та кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані з виконанням ними конституційних функцій. Однак, слід зазначити, що цей імунітет поширюється лише на випадки, коли судді КСУ діяли в межах закону в межах своєї компетенції. У разі порушення закону чи вчинення інших злочинів, судді Конституційного Суду несуть відповідальність за свої дії так само, як і будь-який інший громадянин відповідно до вимог чинного законодавства.

Крім того, важливим засобом захисту гарантій незалежності та недоторканності суддів КСУ є їх професійна незалежність, яку забезпечують не тільки реалізацію законодавства, але і внутрішніх нормативних актів Конституційного Суду України [3].

Зокрема, відповідно до статті 128 КУ регламентовано, що судді КСУ не можуть бути членами політичних партій та інших громадських об'єднань, не можуть займатися іншою платною діяльністю окрім наукової, викладацької та другорядної творчої діяльності, що не суперечить їхній професійній діяльності. Також, судді КСУ діють на посаді до досягнення їх встановленого законом пенсійного віку, не можуть бути звільнені з посади без письмової заяви або за рішенням КСУ, та інше.

Іншим важливим засобом гарантування незалежності та недоторканності суддів КСУ є їх процесуальна незалежність, тобто забезпечення того, щоб судді Конституційного Суду могли вирішувати проблеми відповідно до закону в межах своїх повноважень без будь-якого зовнішнього впливу. Процесуальна незалежність зберігається завдяки деяким механізмам регулювання діяльності КСУ, таким як порядок внесення змін до Конституції України, порядок ухвалення рішень у КСУ, порядок перевірок у процесах конституційного контролю тощо.

В статті 29 глави 4 Закону України “Про Конституційний Суд України” вказано, що механізми забезпечення процесуальної незалежності суддів КСУ передбачають наявність їх особистих кабінетів без можливості взаємодії між суддями в процесі прийняття рішень. Також, ще забезпечуються службовим транспортом та іншими необхідними для роботи речами і допоміжним персоналом, який створені для забезпечення комфортних умов праці та запобігання зовнішньому впливу на процес прийняття рішень та процедуру голосування.

З огляду на викладене можна зробити такий висновок: забезпечення незалежності та недоторканності суддів Конституційного Суду України є ключовим елементом правової системи України. Ці гарантії забезпечують незалежність і недоторканність суддів від інших гілок і структур влади, тим самим забезпечуючи можливість приймати незалежні та об'єктивні рішення. Для забезпечення верховенства права та захисту прав і свобод громадян важливо забезпечити стабільність і незалежність роботи судів від політичного впливу. Тому гарантування незалежності та недоторканності суддів Конституційного Суду України є однією з основоположних засад демократії та верховенства права.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.03.2023)
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. Дата оновлення: 23.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19/conv#n94> (дата звернення: 18.03.2023)
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: наклад. Харків: Друк. ПП "Діса-Плюс", 2007. 655 с.
4. Кравченко В. В. Конституційне право України: підручник. 216-те вид. Вінниця: ДП "Держ. картогр. ф-ка", 2006. 567 с.

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**В.О. Патлаха, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ В СУДІ ПРОКУРОРОМ

Наразі ця тема є актуальною тому, що прокурор здійснює представництво інтересів як держави, так і громадянина в суді, але виключно тільки після підтвердження судом підстав для його представництва. Прокурор зобов'язаний попередньо, до звернення до суду, повідомити про це громадянина та його законного представника або відповідного суб'єкта владних повноважень.

Взагалі ким являється прокурор для держави і які функції він виконує? Відповідно до статті 5 Закону України «Про прокуратуру» (далі - Закон) визначено, що прокуратура України становить єдину систему, на яку згідно з Конституцією України та вказаним Законом, відповідно до статті 22 Закону України «Про прокуратуру» прокурор підтримує державне обвинувачення в судовому провадженні щодо кримінальних правопорушень, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, покладаються функції:

- 1) підтримання державного обвинувачення в суді;
- 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у

випадках, визначених законом;

3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [1; 2].

На прокуратуру не може покладатися виконання функцій, не передбачених Конституцією України і Законом України «Про прокуратуру» [1; 2]. Завданням прокурора, який бере участь в розгляді справ у судах, враховуючи принцип незалежності суддів і підкорення їх тільки закону, є сприяння виконанню вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд справ та винесення судових рішень, ґрунтованих на законі.

Згідно з частиною 1 статті 5 Закону вказано, що функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами. Делегування функцій прокуратури, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається [2].

Представництво з боку прокуратури останнім часом набуває все більшої актуальності, оскільки зростає кількість правових спорів і також присутня недостатня захищеність інтересів держави.

Також як і раніше зазначалося, прокурор представляє інтереси громадян. Статтею 3 Основного Закону України Конституцією визначено головний принцип політики держави в галузі забезпечення прав людини і громадянина, а саме: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Тобто прокурори і захист прав людини тісно взаємопов'язані.

Як зазначив автор Г.Д. Борейко, що науковець В. М. Кравчук розглядає прокуратуру як орган державної влади, стверджуючи, що прокуратура є органом державної влади, оскільки:

1) становить системоутворюючу частину механізму держави;

2) її функціональне призначення встановлено Конституцією України;

3) Генеральний прокурор України та підпорядковані йому прокурори наділені низкою владних повноважень;

4) має спеціальне призначення і разом зі системою законодавчої, виконавчої та судової влади формує повноцінний апарат держави тощо.

О. Толочко дотримується думки, що прокуратурі доцільно бути автономною і незалежною системою державних органів при судовій владі на правах самостійної підсистеми. Віднесення прокуратури до судової влади, переконаний учений, не означатиме посягання на особливий статус, повноваження і незалежність суддів [3, с. 26].

Отже, можна підсумувати і зробити наступний висновок, в умовах сьогодення, прокурори відстоюють не тільки інтереси держави та громадян. Вважаю, саме прокурор є одним із повноважних правоохоронних органів, тобто прокурор цілком може представляти інтереси держави відповідно до норм Конституції України та відповідно до статті 23 Закону України «Про прокуратуру», можливістю представництва прокурором інтересів держави та громадян в суді. В свою чергу, представництво полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист цих же самих інтересів.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.03.2023)

2. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Дата оновлення: 15.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 18.03.2023)

3. Борейко Г.Д. Прокурорське право: Прокурорська діяльність як самостійна галузь державної діяльності. Львів. 2019. 640 с.

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**П.О. Пісоцька, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА

Діяльність адвоката є досить важливою і потрібною в умовах сьогодення. Оскільки, адвокатська діяльність сприяє захисту прав та інтересів громадян, юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, а також іноземців та осіб без громадянства, в чому і полягає актуальність обраної теми.

Основним Законом України визначається можливість існування інституту адвокатури в Україні. Згідно зі статтею 131² Конституції України Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [1].

Правовий статус адвоката – це положення, яке надає адвокату, фізичній особі, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі –Закон), певне коло прав та обов'язків, що дозволяє йому максимально ефективно виконувати свої функції.

В свою чергу адвокатська діяльність є незалежною професійною діяльністю адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», вказано, що адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, здобуту в Україні або в іноземних державах і визнана в Україні в установленому законом порядку, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права не менше двох років після здобуття нею повної вищої юридичної освіти, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [2].

Під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, договором про надання правової допомоги та правилами адвокатської етики, необхідні для належного виконання самого договору про надання правової допомоги, а саме: звертатися з адвокатськими запитами; ознайомлюватися на підприємствах, в установах та організаціях з необхідними для своєї професійної діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; представляти та захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, а також права та інтереси юридичних осіб; бути присутнім під час розгляду своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів та давати пояснення щодо суті цих клопотань і скарг; складати заяви, скарги, клопотання й інші правові документи та подавати їх у встановленому законом порядку; доповідати клопотання та скарги на прийомі в посадових і службових осіб, та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги; збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший

обов'язковий спосіб посвідчення; застосовувати технічні засоби, фіксувати процесуальні дії, в яких адвокат бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом; одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань [2].

Водночас, адвокат має обов'язки під час здійснення адвокатської діяльності, такі як: виконувати рішення органів адвокатського самоврядування; на вимогу клієнта надавати звіт про виконання договору про надання правової допомоги; підвищувати свій професійний рівень; невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів; а також, дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики.

Крім того, оплата праці адвоката здійснюється на підставі угоди між громадянином (юридичною особою) і адвокатським об'єднанням або самим адвокатом. У разі участі останнього у кримінальній справі за призначенням та при звільненні громадянина від оплати юридичної допомоги через його малозабезпеченість, оплата праці адвоката здійснюється за рахунок держави.

Зокрема, коли договір про надання правової допомоги розривається достроково, оплата праці проводиться за фактично виконану ним роботу. При неналежному виконанні доручення громадянину або юридичній особі внесена плата повертається повністю або частково, а при виникненні спору - за рішенням суду.

Дисциплінарне провадження проти адвокатів здійснюється дисциплінарною палатою, яка створюється при кваліфікаційно-дисциплінарних комісіях у складі 9 членів: п'яти адвокатів, двох суддів, по одному представнику від управління юстиції, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної та Київської міських державних адміністрацій, відділення Спілки адвокатів України.

Часиною 1 статтею 35 Закону, передбачено, що до адвоката можуть бути застосовані такі дисциплінарні стягнення: попередження; зупинення на строк до одного року дії свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, його анулювання [2].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» обмежує випадки, коли адвокатська діяльність може бути припинена рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії, а видане свідоцтво анульоване, а саме: у випадку засудження адвоката за вчинення злочину (але тільки після набрання вироком чинності), обмеження судом дієздатності або визнання адвоката недієздатним, втрати громадянства України, грубого порушення Закону, інших актів законодавства, що регулюють діяльність адвокатури, а також Присяги адвоката. Також, адвокат може бути підданий дисциплінарному стягненню не пізніше 1

місяця з дня виявлення проступку, і воно не може бути накладене пізніше 6 місяців від дня його вчинення. Дисциплінарна справа має бути розглянута у місячний строк. Під час її розгляду участь адвоката є обов'язковою.

Рішення про накладання дисциплінарного стягнення може бути оскаржено протягом 3 місяців до Вищої кваліфікаційної комісії або в судовому порядку [2].

Якщо ж адвоката протягом року від дня накладення на нього дисциплінарного стягнення не буде піддано новому, він вважається таким, що не піддавався заходам впливу. Через 6 місяців від дня накладання стягнення дисциплінарна палата може зняти його достроково при бездоганній поведінці адвоката і сумлінному ставленні до виконання обов'язків [2].

Таким чином, внаслідок вищенаведеного, можна зробити наступний висновок, організація та принципи діяльності адвокатури визначаються Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», прийнятим Верховною Радою України 19 грудня 1992 року. Цей Закон відводить адвокатурі чільне місце, маючи на меті відновити престиж цієї професії, її історичні традиції, піднести роль у суспільстві як одного з гаранту забезпечення конституційних прав і свобод громадян.

В свою чергу, Конституція України закріплює право кожного на захист від обвинувачення і надання правової допомоги при вирішенні справ в судах та інших державних органах [1].

Отже, формування правової держави і громадянського суспільства в Україні є неможливим без створення гарантій захисту прав та законних інтересів людини та громадянина, без забезпечення умов для ефективного функціонування такого специфічного демократичного інституту, як адвокатура.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.03.2023)

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Дата оновлення: 29.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

СТАТУС ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УКРАЇНІ

Правоохоронні органи займають чільне місце щодо захисту держави, люди і громадянина, а також щодо попередження, виявлення та розслідування злочинів в цьому і полягає актуальність обраної теми.

Національна поліція України - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки.

Крім того, діяльність Національної поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ згідно із чинним законодавством України.

Поліція призначена для захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян України для протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності та для забезпечення громадської безпеки.

В межах своєї компетенції керівництво діяльністю поліції здійснюють Президент України безпосередньо або через Міністра внутрішніх справ, керівників територіальних органів МВС і керівників підрозділів поліції. Співробітники поліції мають особливі повноваження і статус, що відрізняє їх від пересічних громадян.

Відповідно до частини 1 статті 17 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу в поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції [2]. Тобто, є певна процедура у вигляді складення присяги, що в свою чергу, є обов'язковою для кожного поліцейського перед тим, як починати службу.

Згідно з частиною 1 статті 18 Закону України «Про національну поліцію» поліцейський зобов'язаний:

- неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;
- професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва;
- поважати і не порушувати права і свободи людини;
- надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані,

небезпечному для їхнього життя чи здоров'я;

- зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

- інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді [2].

Також, у разі правопорушення з боку співробітника правоохоронних органів передбачена відповідальність. Відповідно до частини 1 статті 19 Закону України «Про національну поліцію» регламентовано, що у разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, матеріальну та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону [2]. Це зроблено для запобігання свавілля та перевищення повноважень з боку поліцейських. Щодо повноважень, то для них відведений цілий розділ у відповідному законі, у якому виділено всі повноваження поліцейських.

Частиною 1 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», визначено, поліція відповідно до покладених на неї завдань: здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень в межах визначеної підслідності, тощо [2].

Тобто, співробітники поліції наділені широким колом повноважень задля ефективного виконання своїх завдань та здійснення роботи. Варто виділити додаткові повноваження поліцейських, які зазначені у статті 24 Закону України «Про Національну поліцію»:

Виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

У разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України, беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості.

У ході забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості, виконання завдань територіальної оборони органи та підрозділи, що входять до системи поліції та дислокуються в межах Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, області, міста

Києва, підпорядковуються відповідному начальнику Головного управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, області, місті Києві [2].

Щодо виконання наказів, в статті 5 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» зазначено: поліцейський отримує наказ від керівника в порядку підпорядкованості та зобов'язаний неухильно та у визначений строк точно його виконувати. Забороняється обговорення наказу чи його критика [2].

Проте в цій же статті зазначено, що поліцейському забороняється виконувати злочинний або явно незаконний наказ. У разі одержання наказу, що суперечить закону, підлеглий не повинен виконувати його, про що зобов'язаний невідкладно в письмовій формі доповісти керівнику, який віддав (видав) наказ, та своєму безпосередньому керівникові, а в разі наполягання на його виконанні - письмово повідомити про це прямому керівнику [3].

Виконання поліцейським злочинного або явно незаконного наказу, а також невиконання правомірного наказу тягнуть за собою відповідальність, передбачену Дисциплінарним статутом Національної поліції України та Законом України «Про Національну поліцію» [3].

Також відповідно до статті 60 Конституції України вказано, що ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність [1].

Отже, національна поліція України є універсальним органом, діяльність якого направлена на правоохоронну громадян, та який виконує різноманіття завдань, починаючи від запобігання вчиненню правопорушень та злочинів та закінчуючи виконанням завдань територіальної оборони під час воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.03.2023)

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 06.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 25.03.2023)

3. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. Дата оновлення: 01.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> (дата звернення: 25.03.2023)

*Науковий керівник: А.В. Біла, викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

Секція 6

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

**І.С. Білозуб, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22м
Університет імені Альфреда Нобеля, м.Дніпро**

УКРАЇНИ І ЮНЕСКО В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

На XVII сесії у 1972 році в Парижі ЮНЕСКО прийняла Конвенцію про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, яка набула чинності у 1975 році. В Статуті Організації передбачено, що вона допомагає збереженню прогресу і поширенню знань, виявляючи турботу про збереження й охорону загальної спадщини людства.

Діяльність ЮНЕСКО в галузі культури охоплює такі сфери: збереження та відродження матеріальної і нематеріальної культурної спадщини, розвиток мистецтв, культурного плюралізму та міжкультурного діалогу.

У разі, коли пам'ятці загрожує небезпека пошкодження, руйнування чи знищення, власник або уповноважений ним орган, особа, яка набула права володіння, користування чи управління, зобов'язані привести цю пам'ятку до належного стану (змінити вид або спосіб її використання, провести роботи з її консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту та пристосування) [1, ст. 27]. Незаконні дії (пошкодження, руйнування, знищення), вчинені фізичною особою, що призвели до істотних змін пам'яток, їхніх територій, охоронюваних археологічних територій, а також їхніх частин, тягнуть за собою кримінальну відповідальність згідно з законом.

У ЮНЕСКО заявили, що з початку російського вторгнення 24 лютого зафіксовано збитки, завдані 207 культурним об'єктам в Україні. Серед них – 88 релігійних об'єктів, 15 музеїв, 76 будівель, що становлять історичний та художній інтерес, а також 18 пам'ятників та 10 бібліотек. Найбільш постраждали об'єкти знаходяться на сході України та на околицях Києва. У Донецькій області налічується 59 пошкоджених культурних об'єктів, у Харківській – 51, у Київській – 30, у Луганській – 25. «ЮНЕСКО об'єднала зусилля із супутниковим центром ООН UNOSAT для створення платформи для відстеження ушкоджень культурних об'єктів в Україні [2].

Формування Списку всесвітньої спадщини, включення нових пам'яток, виключення об'єктів, що перебували в «небезпечному стані»,

моніторингові місії в країни щодо нагляду за ситуацією в напрямку збереження цінностей робота ЮНЕСКО в даній сфері. Саме захист нематеріальної спадщини став особливо актуальним в ХХІ ст., коли глобалізаційні процеси у світі йдуть швидкими темпами, і збереження своєї власної ідентичної духовної культури потрібно максимально популяризувати і зберігати [3].

Статус об'єкта Світової спадщини дає певні переваги, а саме: гарантії збереження і цілісності унікальних природних і культурних комплексів, сприяє популяризуванню включених у перелік об'єктів, забезпечує пріоритетність у залученні фінансових коштів для підтримки об'єктів з Фонду Світової спадщини, а також сприяє організації моніторингу і контролю за станом збереження об'єктів.

В Україні є 7 об'єктів, що входять до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. З них шість – культурних та один природний. Це: Київ: Собор Святої Софії з прилеглими монастирськими спорудами, Києво-Печерська лавра, Ансамбль історичного центру міста Львів, Транскордонний об'єкт науково-культурної спадщини «Дуга Струве», Резиденція Буковинських та Далматинських митрополитів, Дерев'яні церкви Карпатського регіону України і Польщі, Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора, Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи [4].

25 січня 18-та позачергова сесія Комітету всесвітньої спадщини ООН з питань освіти, науки та культури завершилася надзвичайно важливим для України рішенням: історичний центр Одеси отримав статус пам'ятки ЮНЕСКО [5].

Внесення українських міст до переліку Всесвітньої спадщини, що знаходиться під загрозою є важливим кроком для збереження української культури. Сьогодні, коли наша держава кожного дня стає мішенню для ворога, це рішення є особливо вагомим для українського народу.

Список використаних джерел

1. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 30.03.2023).

2. ЮНЕСКО створює базу руйнувань культурної спадщини в Україні: веб-сайт URL: https://lb.ua/culture/2022/10/27/533896_yunesko_stvoryuie_bazu_ruynuvan.html (дата звернення: 30.03.2023).

3. Пількевич В. ЮНЕСКО у ХХІ ст.: нові виклики. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/16-2020-pilkevych/> (дата звернення:

30.03.2023).

4. Українські об'єкти у списку Світової спадщини ЮНЕСКО: веб-сайт URL: <https://lowcost.ua/ukraine-unesco/> (дата звернення: 30.03.2023).

5. Одеса в ЮНЕСКО: як ми цього досягли і що буде далі: веб-сайт URL: https://lb.ua/culture/2023/01/26/543758_odesa_yunesco_yak_mi_tsogo_dosyagli_i_shcho.html (дата звернення: 30.03.2023).

*Науковий керівник: Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**І.І. Векшин, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-1
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ТА ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД У РАМКАХ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Актуальність даної теми в наші дні полягає в тому, що захист прав людини та основоположних свобод завжди має вагоме значення для демократичних держав, оскільки, власне кажучи, демократична держава повинна, в першу чергу, турбуватися про права людини та створювати дієві механізми їхнього захисту як на державному рівні, так і на місцевому. Але, трапляються такі випадки, коли демократична держава порушує права та основоположні свободи, гарантовані Конституцією, - і громадянин розуміє, що на державному рівні йому свої права та основоположні свободи, гарантовані низкою правових документів, не захистити. У такому випадку виникає питання в захисті своїх прав та свобод на міжнародному рівні у рамках ЄС. Вагоме місце та значення у захисті прав людини та основоположних свобод у рамках ЄС займає ЄСПЛ. У рамках ЄС були прийняті та реалізовані важливі міжнародно-правові акти щодо захисту прав і свобод людини, які встановили міжнародні стандарти захисту в цій сфері. Цим чинником і зумовлена актуальність даної теми.

Метою написання даної роботи є аналіз та синтез низки правових документів, що були прийняті у рамках ЄС, аналіз процедури звернення до ЄСПЛ, аналіз контролю та виконання рішень ЄСПЛ державами-учасницями, аналіз та синтез діяльності ОБСЄ у сфері визначення та просування стандартів захисту прав людини на

міжнародному рівні у рамках ЄС.

Як відомо, центральним правовим документом захисту прав людини у рамках діяльності ЄС є Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. Дана Конвенція (на доповнення якої прийнято шістнадцять Додаткових протоколів) є основоположним документом РЄ у галузі захисту прав людини, вона закріплює перелік прав, реалізація яких повинна гарантуватися кожній людині, яка перебуває під юрисдикцією держави-члена та встановлює процедуру нагляду і гарантії дотримання положень договору. Варто зауважити, що права і свободи, передбачені Конвенцією, охоплюють найважливіші аспекти життя особи та мають громадянську, політичну, економічну та соціальну спрямованість. Головні з них – це право на життя, свободу, особисту недоторканність, вільне пересування, свободу думки, совісті, релігії, виявлення поглядів, мирних зібрань та асоціацій, право на створення сім'ї, повагу до особистого та сімейного життя, право на справедливий судовий розгляд, мирне володіння майном, заборона дискримінації, катувань, рабства та примусової праці, неприпустимість покарання без закону. При цьому варто зауважити наступне твердження про те, що Конвенція передбачає чітко-закріплене положення, а саме: з метою захисту інтересів держави, національної безпеки, економічного добробуту, здоров'я та моралі суспільства, прав та свобод людей країни-учасниці можуть обмежити права людини, проголошені в Конвенції, однак таке право держав не є абсолютним і за жодних обставин не можуть бути порушені зобов'язання держави поважати та гарантувати право особи на життя, обов'язок щодо заборони катування, рабства. Слід зауважити, що центральною протекційно-правовою інстанцією, що відіграє важливу ключову роль у забезпеченні чіткого та водночас дієвого контролю за реалізацією державами-учасницями Конвенції взятих на себе зобов'язань щодо забезпечення прав та основоположних свобод людини належить ЄСПЛ, компетенція якого поширюється на всі питання тлумачення та застосування Конвенції та протоколів до неї, які передаються йому на розгляд державами-учасницями, неурядовою організацією, будь-якою особою чи групою осіб. ЄСПЛ функціонує на постійній основі та водночас приймає рішення, керуючись Конвенцією та практикою застосування своїх попередніх рішень при цьому рішення є обов'язковими для держав-учасниць Конвенції [1].

Слід зауважити, що провадження у ЄСПЛ розпочинається зі зверненням до нього. Суд розглядає переважно індивідуальні заяви, які подаються в порядку статті 43 Конвенції безкоштовно. ЄСПЛ – це

судовий орган у системі контролю за дотриманням положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Протоколів до неї, що заснований державами-учасницями Ради Європи [1]. Існує таке поняття, як «критерій прийнятності», відповідно до якого, особа повинна вичерпати усі ефективні юридичні засоби своєї держави, заява повинна бути направлена до Суду не пізніше, ніж 6 після ухвалення остаточного судового рішення національною установою, заява повинна бути обґрунтованою та водночас відповідати Конвенції та Протоколам до неї, звернення Суду не повинно супроводжуватися зловживанням права на подання, заява не може бути анонімною, заява не може порушувати питання, яке все розглянуте Судом або все подане на розгляд за іншою процедурою міжнародного розслідування чи врегулювання, якщо тільки вона не містить відповідної нової інформації також існує правило про неприпустимість заяв, за якими заявник не зазнав істотної шкоди [2].

Аналізуючи частину 1 статті 35 Конвенції, можна визначити, що в ній закріплено правило на вичерпність усіх національних засобів національного захисту, згідно із загальними принципами міжнародного права. Фактично мета даного правила щодо необхідності вичерпання усіх національних засобів захисту обґрунтовується бажанням надати національним судовим інстанціям можливості запобігати заявленим порушенням Конвенції або виправити їх [3].

Як відомо, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року закріпила зобов'язання держав-учасниць виконувати остаточні рішення ЄСПЛ та нею також передбачено норму про те, що рішення ЄСПЛ передаються Комітетові Міністрів, який у свою чергу здійснює нагляд за його виконанням. У випадку, якщо Комітет Міністрів вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ЄСПЛ ускладнений проблемними аспектами тлумачення рішення, він може звернутися до Суду з метою надання відповідного роз'яснення. Якщо Комітет Міністрів вважає, що держава-учасниця Конвенції відмовляється виконувати остаточне рішення у справі, у якій вона є стороною, він може після формального повідомлення цієї сторони і шляхом ухвалення рішення більшість у 2/3 голосів представників, що у свою чергу мають право засідати у Комітеті, звернутися до Суду з питанням про додержання стороною свого зобов'язання, відповідно до приписів Конвенції [1].

Варто звернути увагу на те, що починаючи із середини 70-х рр. 20 століття у міжнародно-правових документах, що приймається з НБСЕ (ОБСЕ) чітко простежується тенденція визначеності функцій міжнародного та внутрішньодержавного права в галузі захисту прав

людини. Першим документом НБСЄ (ОБСЄ) був Гельсінський Заключний акт 1975, що закріпив низку принципів, серед яких виділяють наступні, а саме: принцип поваги основних прав та свобод людини, баланс рівної взаємодії міжнародно-правового та національного регулювання прав людини. Варто зауважити, що у Копенгагенській конференції з людського виміру НБСЄ (ОБСЄ) 1990 року було затверджено домінуючу роль міжнародних стандартів у захисті прав людини, а у Московській конференції з людського виміру НБСЄ (ОБСЄ) 1991 року – підкреслено питання, які у свою чергу стосуються прав людини та основоположних свобод, верховенства закону та мають міжнародний характер. Таким чином, було легалізовано інститут міжнародного захисту прав людини [1].

Отже, проаналізувавши уже, що було зазначено вище, можна дійти такого об'єктивного висновку про те, що захист прав людини у межах діяльності ЄС – це ефективний міжнародно-правовий механізм захисту прав людини, що сформувався під впливом як історичних, так і соціальних чинників. Дієва система захисту прав людини у рамках ЄС складається із низки міжнародних документів та конвенцій, що покликані забезпечувати інститут захисту прав людини як основи демократичного суспільства. Також у межах ЄС функціонує Конвенція як центральний протекційний документ захисту прав людини, на підставі та у межах якої ЄСПЛ здійснює провадження. Особливе місце належить ЄСПЛ – як центральній судово-протекційній установі ЄС, яка покликана забезпечити верховенство Конвенції шляхом застосування її при вирішенні проблематичних питань, що виникають із її змісту. Вагоме значення має НБСЄ (ОБСЄ) в утвердженні інституту міжнародного захисту прав людини шляхом закріплення протекційних основ та інститутів, що покликані в першу чергу на захист демократичних цінностей лібералізму та конституціоналізму.

Список використаних джерел

1. Сироїд Т.Л., Гавриленко О.А., Фоміна Л.О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посіб. для підготов. до зовн. незалеж. оцінювання. Харків: Право, 2021. 462 с.
2. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. Київ: Алерта, 2016. 488 с.
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 25.02.2023 рік).

Науковий керівник: Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри

**М.С. Гвоздєв, студент спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м.Дніпро**

КАТУВАННЯ В УМОВАХ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ

Питання щодо катування, на жаль, має глибоку історію, але і тепер продовжує бути не до кінця врегульованим. Сьогодні катування є величезною проблемою нашого часу через військову агресію. Нажаль, світу добре відомі наслідки агресії фашистської Німеччини, а також слід зазначити, що у той же час Японія скоїла не менше військових злочинів [1, с. 2-3]. Під час другої світової війни Японія прямо заявила, що для них такого терміну як військовополонений не існує і тому, після війни з полону було звільнено всього 56 осіб. Ці показники не можуть не вражати. Відповідно до висновків Токійського трибуналу, рівень смертності серед військовополонених з азійських держав, утримуваних Японською імперією, становив 27,1% [2, с. 360].

Для підтримання й зміцнення миру й міжнародної безпеки була створена Організація Об'єднаних Націй, затверджено основні положення статуту ООН. Прийнято Женевську конвенцію про поводження з військовополоненими 1949 року. Але у сучасному світі закріпленими положеннями неодноразово нехтували і продовжують це робити. Як доказ можна навести приклад з російською агресією щодо наших громадян. Навіть ООН визнає те, що було порушено багато положень [3, с. 1].

Для попередження таких дій у майбутньому пропонуємо наступне: По-перше, створити відкритий та прозорий орган, який буде наглядати за полоненими у кожній країні. По-друге, надати цьому органу надзвичайні повноваження у разі виявлення полонених. По-третє, зробити постійно діючу пряму трансляцію без зазначення місцезнаходження полонених. Вона забезпечить контроль за станом утриманням військовополонених. Це дозволить слідкувати за діями які вчиняються у відношенні до них.

А також слід внести зміни до статуту ООН та Женевської конвенції так як було порушено чимало їх положень [3, с. 1]. Це питання вже обговорювалось в рамках Круглого столу «Реформування ООН в умовах викликів сьогодення». Слід зазначити, що зараз є багато моментів, які потребують удосконалення. Наголосимо, що ця тема є дуже важливою і зараз потрібно зробити все можливе, щоб ці злочини не повторилися в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Tanaka Hidden Horrors pp 2–3. URL: https://www.goodreads.com/book/show/293091.Hidden_Horrors (дата звернення 30.03.2023).
2. Міжнародний військовий трибунал для Далекого Сходу, також відомий як Токійський процес Tanaka, ibid., Herbert Bix, Hirohito and the Making of Modern Japan, 2001. URL: https://www.goodreads.com/book/show/93959.Hirohito_and_the_Making_of_Modern_Japan (дата звернення 30.03.2023).
3. ООН щодо порушення правил щодо військових злочинів. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A_HRC_52_62_UA.pdf (дата звернення 30.03.2023).
4. Круглий стіл «Реформування ООН в умовах викликів сьогодення». URL: <https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=45313&uk> (дата звернення 30.03.2023).

*Науковий керівник: Ю.С. Палеева, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

**Gerasiuta Vera, student of the Faculty of Law
Group PZ-20-1 (3nd course)
Alfred Nobel University, Dnipro**

PROS AND CONS OF UKRAINE'S ACCESSIO TO THE EU

To date, the states and international organizations of our Planet do not have a specific goal, and without specifics, the future is very vague and obscure. We can see this by the outbreaks of the political and economic crisis, the foci of which we observe all over the world, and it is getting worse every day. This is confirmed only by the fact that the goals and objectives of these international entities that were originally laid down have not been attained, and some of those which were attempted to be implemented have been exhausted. The same can be said about Ukraine's accession to the EU...

And what if I say that the EU, like many other international actors, should strive to join, or more correctly, to cooperate closely with Ukraine, in order to be able to introduce a base that would contribute to their development and help them reach a new level as international actors? If we rely on this base, then not only will the war come to an end, but then in principle it will give us an opportunity to get out of the global crisis, in

which, they do not want to, but every state is involved.

What kind of base is this? – this is the fulfillment of the Demands and the Planet's Laws [1]. We forget one simple truth: The Planet is Paramount, and we are secondary, and without fulfilling the Basic Law of Survival on It, is it possible to talk about the prosperity of any state, which for a moment is still there, on the body of the Planet...?[2] This Knowledge can be obtained at the School" The Art of Living on Planet Earth " (Dnipro, Ukraine), which is an international public association founded on June 28, 1996. The school is able to enrich all states with Accurate Knowledge of what is now on our Planet and what should be tomorrow, i.e. the School can give that specific goal that I spoke about at the very beginning.

Therefore, in close cooperation with the EU, we can contribute to the organization of an international commission to conduct an examination to verify the Accuracy and Purity of the School's Knowledge, and as a result, secure recognition and dissemination of this Knowledge at the state and global levels. And only with the appearance of the first groups, then layers of society, and then the state – an example of the fulfillment of the Demands and the Planet's Laws in an accurate and pure form – can we contribute to the emergence of a way out of the situation that we have today.

And the point is not that I am for or against Ukraine's accession to the EU, but that I really want the country in which I was born to be independent of anyone, and I know that with the School this dream is real.

References

1. Theses of reports: XIII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference: "Reforming the Legal System of Ukraine in the Context of Building the Rule of Law and European Integration", p. 178.

UR: https://duan.edu.ua/images/staff/Conferences/13_reform_prav_systemy.pdf2.

2. Theses of reports: XII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference: "Reforming the Legal System of Ukraine in the Context of Building the Rule of Law and European Integration", p. 9.

Language and Scientific adviser: Svitlana Storozhuk

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF UKRAINE'S ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

It is not a secret to anyone that most of the developed countries of Europe are members of the European Union; to be among them means not only recognition and honor, but also real advantages. First thing first, the EU gives all its members the right to enjoy all the principles and freedoms, which make it possible to build a free and prosperous state. Second thing second, to be in the EU means to "sit at the same table" with representatives of the civilized world.

Therefore, one of the main benefits of joining the European Union is the economic development of Ukraine; increase in exports, which lead to increase of production, and consequently creates new workplaces, and increase in imports, which also has its advantages, because competition grows, and consequently prices go down and the quality of goods and services goes up.

If we have a look at the Polish experience, then only a year after accession to the EU, Poland had the highest GDP growth, a dynamic increase in exports, strengthening the confidence of foreign investors, which was accompanied by a significant inflow of investment (according to the National Bank of Poland, investment rose by about 50% and amounted to more than 6 billion U.S. dollars). [4]

Education. A strong economy is good, but you need knowledge to build it. Ukrainian students and pupils will be able to study abroad, and the Ukrainian educational system will aspire to European standards. Our children can study at different European universities and get one diploma, which will be recognized worldwide. In addition, European students have a large stipend.

If you have education, you can get a job. Ukrainians will have an opportunity to not only go to the EU to earn money, but also to offer themselves as specialists in all fields on a par with Europeans, gain experience and pass it on to Ukrainian companies. However, one of the critical problems in Ukraine today, which we have been fighting for many years, is corruption. The EU demands from the applicant countries to firmly persecute corruption. Ukraine has to make more efforts to fight this scourge, which is eating away at our state from the inside. New anti-corruption bodies have been created, which may not work perfectly yet, but Ukraine is moving

in the right direction.

As for the disadvantages. Firstly, there is heavy competition. The Ukrainian economy is not ready for competition in all European markets. Admittedly, this will promote development, but many will be doomed to lose this fight. In addition, economic ties with Russia are already smaller, but it is hard to give them up right away.

A further drawback is the quota principle of the economy. When each industry is allocated a certain quota which can be put on the European market this is not always an advantage for the development of enterprises.

The prohibition for private farms to trade their own products on the markets, including within Ukraine, is another disadvantage, which is motivated by the need to protect consumer safety.

Next comes the outflow of the labor force and brains. It has now become easier to go for a job interview in Europe. Those specialists who can offer their services to European companies leave Ukraine and give their time and skills to another country; Poland, Germany and many others. Having an opportunity to work in EU countries, people start to emigrate. Our citizens began to see life in the EU more and compare it with Ukraine, thus many move away permanently from our country.

Another potential disadvantage is the need for Ukraine to adopt and implement EU laws and regulations, which may be costly and time-consuming. The EU has strict standards for food safety, environmental protection, and labor rights, which may require significant changes in Ukrainian legislation and practices.

However, these potential disadvantages should be weighed against the significant benefits that EU membership can bring to Ukraine. In addition to economic and educational opportunities, EU membership can provide Ukraine with a stable political and legal environment, which can promote democratic reforms, the rule of law, and human rights. The EU also provides its members with a platform for cooperation and negotiation with other countries and international organizations.

Moreover, Ukraine has already taken significant steps towards closer integration with the EU, including signing an Association Agreement and a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) with the EU in 2014. This has already brought tangible benefits to Ukraine, including increased exports and foreign investment. [5]

In conclusion, while there are potential disadvantages to joining the EU, the benefits for Ukraine are significant and numerous. It can provide economic growth, educational opportunities, and a stable political and legal environment. To maximize the benefits of EU membership, Ukraine needs to continue its reforms and investments in education, infrastructure, and anti-corruption measures.

References

1. President of Ukraine. Official web-representation (Президент України. Офіційне інтернет-представництво). URL: <https://www.president.gov.ua/>
2. Official web-portal of the parliament of Ukraine (Офіційний веб-портал парламенту України). URL: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Single web-portal of executive power bodies (Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України). URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
4. Official web-portal of National Bank of Poland (Єдиний веб-портал Національного банку Польщі). URL: <https://www.nbp.pl>
5. EU-Ukraine Association Agreement, including a Deep and Comprehensive Free Trade Area (486 articles from 21.03.2014, entered into force on 01.09.2017)

Language and Scientific Supervisor: Svitlana Storozhuk

**М.М. Попова, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-19-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПІДТРИМКА УКРАЇНИ З БОКУ ЄВРОСОЮЗУ ПІСЛЯ ВТОРГНЕННЯ РФ

Підступна збройна агресія російської федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, зумовлена не лише маніакальним, безглуздим і нереалістичним наміром кремлівського керівництва взяти реванш і відродити імперський статус росії після розпаду СРСР, а і європейським вибором України, послідовним курсом української влади на європейську та євроатлантичну інтеграцію, який підтримує абсолютна більшість українських громадян.

Повсякчас росія звикла розв'язувати міжнародні проблеми силовими методами. Спочатку розрахунок був на швидку перемогу над Україною. Була надія, що з боку західних демократій не буде колективної реакції на агресивний підхід рф. Однак жорстокість і підступність збройного нападу на Україну не залишила західним демократіям іншого вибору, і вони були змушені визнати цей напад атакою на європейські та євроатлантичні демократичні цінності в цілому.

Отже, з лютого 2022 р. росія не лише вторглася на територію суверенної держави – України, а й розпочала де-факто «гібридну війну»

проти Європи та всього демократичного світу, проти основних прав людини, проти всіх міжнародних правил співіснування в Європі та у світі тощо.

Міжнародна спільнота відповіла негайно відреагувала на військові події в Україні. Рада Безпеки ООН ухвалила резолюцію про скликання Надзвичайної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН. Протягом роботи сесії вже схвалено три важливі резолюції: «Агресія проти України» (2 березня 2022 року); «Гуманітарні наслідки агресії проти України» (24 березня 2022 року); «Призупинення прав членства Російської Федерації в Раді ООН з прав людини» (7 квітня 2022 року).

МЗС також забезпечило включення постійного пункту щодо України до порядку денного Ради Безпеки ООН, що дозволило Раді розглянути всі питання, пов'язані з миром і безпекою в Україні, включаючи агресію російської федерації проти України, гарантії безпеки після війни з російською федерацією та забезпечення стабільного миру і відбудови України.

Після вторгнення російської федерації в Україну Рада Безпеки ООН провела загалом 30 засідань для обговорення наслідків агресії росії проти України, зокрема два за участю Президента України.

Україні вдалося залучити Організацію Об'єднаних Націй до переговорного процесу щодо евакуації цивільного населення та військовослужбовців з Маріуполя та домовитися про умови експорту зерна. У березні 2022 року Рада ООН з прав людини створила Незалежну міжнародну комісію ООН з розслідування злочинів в Україні, яка уповноважена розслідувати всі можливі порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права і пов'язані з ними злочини у зв'язку з агресією російської федерації проти України для забезпечення притягнення винних до відповідальності [1].

Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ також створило оперативну робочу групу для моніторингу та документування порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини після російського вторгнення в Україну. Крім того, 3 березня та 2 червня 2022 року 46 держав-членів ОБСЄ разом з Україною двічі застосували «Московський механізм» для виявлення порушень міжнародного гуманітарного права, в тому числі через навмисні та невибіркові напади на цивільне населення та цивільну інфраструктуру, під час російського вторгнення в Україну.

Також слід відзначити, що 2022 року Парламентська асамблея ОБСЄ також ухвалила Бірмінгемську декларацію, яка засуджує безпідставну агресивну війну росії проти України і закликає до негайного виведення російських військ з української території. Парламентська асамблея ОБСЄ знову засудила спробу анексії та

окупації Криму, а також незаконне «визнання» та окупацію Донецької та Луганської областей. У заяві також визнано роль Республіки Білорусь як держави-співагресора у війні росії проти України. Так, Асамблея засудила «вторгнення в Україну уряду російської федерації за підтримки уряду Білорусі» як грубе порушення не тільки суверенітету й територіальної цілісності України, а й посягання на права людини й основні свободи, зокрема право на життя українського народу [2].

Звернення України до Європейського суду з прав людини (заява № 11055/22) призвело до виняткової реакції, оскільки вже 1 березня Суд, застосувавши Правила процедури, зобов'язав уряд росії утриматися від військових нападів на цивільних осіб та цивільні об'єкти, включно із житловими районами, машинами швидкої допомоги та іншими цивільними об'єктами, які перебувають під особливим захистом, включно зі школами й лікарнями, і негайно забезпечити безпеку медичних закладів, їхнього персоналу й машин швидкої допомоги на території, яка піддається нападу або облозі російських військ.

Вочевидь, таке рішення не стримало агресора, проте воно залишається обов'язковим для російського уряду, а його невиконання матиме наслідки в межах розгляду справи «Україна проти Росії (X)».

Оскільки росія порушила Статут Ради Європи своєю військовою агресією проти України, вона була виключена з організації рішенням Комітету міністрів від 16 березня і більше не є стороною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Це безпрецедентне рішення, яке свідчить про те, що агресору не місце серед цивілізованих держав.

Відмова росії від гарантій прав і свобод людини, передбачених Конвенцією, має, зокрема, негативні наслідки для громадян російської федерації, які більше не можуть скористатися наднаціональним механізмом правового захисту. Водночас, відповідно до своєї постанови, Європейський суд з прав людини зберігає свою юрисдикцію щодо розгляду скарг проти російської федерації стосовно дій або бездіяльності, які можуть являти собою порушення Конвенції, за умови, що вони мали місце до 16 вересня 2022 року.

Водночас, 26 лютого 2022 року Україна подала до Секретаріату Міжнародного суду ООН в Гаазі заяву про порушення провадження проти російської федерації у спорі щодо тлумачення, застосування та імплементації Конвенції 1948 року про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Зокрема, 16 березня Суд оголосив наказ, за яким російській федерації слід «негайно зупинити військові операції, які вона розпочала на території України 24 лютого 2022 року», а також забезпечити, щоб «будь-які військові чи інші організації або особи, які

перебувають під російським контролем, не продовжували військові операції».

За наслідками звернення 39 держав-учасниць до цього Суду 21 листопада 2013 року було розпочато розслідування ситуації в Україні, яке охоплює всі минулі та теперішні звинувачення у воєнних злочинах, злочинах проти людяності або геноциді, скоєних у будь-якій частині України будь-якою особою. Це робить Україну першою країною, де міжнародне розслідування було розпочато ще до завершення бойових дій [3].

Також від 4 березня 2022 року Рада ЄС своєю Резолюцією визнала наявність обставин для надання тимчасового захисту особам, які постраждали від російської військової агресії в Україні, активувавши Директиву про захист українців [4], яка, з огляду на свої юридичні характеристики, не вказує на пряму дію та буде перенесена в національне законодавство європейських країн у міру необхідності. Цей документ містить лише мінімальні стандарти надання тимчасового захисту в разі масового напливу переміщених осіб, які розширюються в національному законодавстві з урахуванням економічної та соціальної ситуації у відповідній країні.

Отже, сильна міжнародна підтримка України у війні проти російського агресора безперечно допоможе наблизити перемогу, значно обмеживши здатність росії нападати на інші країни, виграти час для зміцнення колективної оборони та консолідувати міжнародну єдність проти подібних випадків агресії. Крім того, як бачимо, картина взаємодії України та ЄС є достатньо позитивною та вказує на серйозність намірів обох сторін Угоди про асоціацію. Для нашої країни це є беззаперечно великою мотивацією для подальшого розвитку та процвітання, тому, на мою думку, з роками, попри всі перешкоди, співробітництво між Україною та Євросоюзом тільки посилюватиметься та набуватиме нових обертів. Зокрема, кінцевим результатом неодмінно стане повноцінне членство України в ЄС.

Список використаних джерел

1. Організація Об'єднаних Націй. *Міністерство закордонних справ України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-obyednanih-nacij>.

2. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). *Міністерство закордонних справ України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobitnictva-v-yevropi>.

3. Стефанчук Р., Гладун О. Юридичний фронт у війні росії

проти України. *Голос України: Газета Верховної Ради України*. 2022. URL: <http://www.golos.com.ua/article/360855>.

4. Голян Л. Тимчасовий захист або статус біженця: рекомендації для осіб, які покидають Україну. *Ліга Закон: веб-сайт*. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/analitics/210042_timchasoviy-zakhist-abo-status-bzhentsya-rekomendats-dlya-osb-yak-pokida-yut-ukranu.

Науковий керівник: Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**В.В. Порубай, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-22м
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро**

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЙОГО ЕФЕКТИВНІСТЬ

Міжнародний кримінальний суд (МКС), відповідно до статті 1 Римського статуту, є постійним органом, який має повноваження здійснювати юрисдикцію стосовно осіб за найбільш тяжкі злочини, що викликають занепокоєння міжнародного співтовариства, як зазначено в цьому Статуті, та доповнює національні системи кримінального правосуддя [1].

Незважаючи на те, що Україна ще не ратифікувала Римський статут, наша держава вже визнала юрисдикцію МКС ad hoc на підставі двох заяв Верховної Ради України. Перша стосувалася справ Майдану 2014 року, а друга - подій в Криму та на Донбасі 2015 року.

Після звернення 43 країн-учасниць Римського статуту на фоні повномасштабного вторгнення рф до України, Офіс прокурора МКС розпочав широке розслідування та збір доказів злочинів рф на території нашої держави у березні 2022 року [2].

Через повномасштабне вторгнення рф до України, скоєння державою-агресором злочинів проти наших громадян та людства, питання, щодо ефективності здійснення МКС правосуддя є досить актуальним.

«Правосуддя не повинно спіткати долю знехтуваної сироти», – сказав Чіле Ебос-Осуджі, представляючи річний звіт МКС на сімдесят третій сесії Генеральної асамблеї ООН. У документі, який пізніше на засіданні Асамблея привітає шляхом прийняття проекту резолюції

(документ A/73/L.8) без голосування.

Сьогодні, коли мільйони людей у всьому світі продовжують терпіти війни та насильство, Суд потрібен так, як його творці не могли передбачити. *«Це повинно нас турбувати»*, — сказав він. *«Нам потрібна сильна міжнародна структура, щоб займатися питаннями правосуддя»*. Делегат від Бразилії зауважив, що будь-яке неправильне сприйняття упередженості або вибірковості щодо діяльності Суду буде розвіяно шляхом просування універсальності Римського статуту. Як і всі соціально сформовані системи, міжнародне право не підтримується, додав він, закликаючи до належного фінансування задля звернень Ради до Суду. *«Поточна ситуація не є ані справедливою, ані стійкою»*, — додав він. Через зазначені недоліки деякі держави критикують діяльність МКС. Так, делегат Китаю відзначив, що деякі рішення Суду були засновані на невідповідній інтерпретації, що може зробити майбутню роботу установи більш суперечливою, ще більше підриваючи її авторитет і довіру. Представник Судану сказав: *«Цей Суд суперечить принципам міжнародного права»*, додавши, що Суд не є частиною ООН, незважаючи на спроби деяких держав зобразити ситуацію інакше. Припинення безкарності є обов'язком, який належить до компетенції національних організацій, як це передбачено національними правовими системами. Крім того, слід розглядати як інституційний провал те, що понад 50 відсотків населення світу належить до країн, які не визнають Римський статут» [4].

Тож з вищенаведеного ми можемо виокремити наступні проблеми діяльності МКС, які істотно впливають на ефективність здійснення ним правосуддя:

1. Відсутність співпраці та обмежена юрисдикція. МКС залежить від добровільної співпраці держав та Ради Безпеки ООН. Деякі держави відмовляються співпрацювати з МКС, перешкоджаючи його здатності проводити розслідування та справляти правосуддя. Наприклад, президент Судану Омар аль-Башир, якого МКС звинуватив у геноциді, злочинах проти людяності та воєнних злочинах у Дарфурі, був оголошений у розшук 04.03.2009 [5]. Однак уряд Судану лише 11.08.2021 року заявив, що видадуть Суду колишнього президента країни Омара аль-Башира та інших підозрюваних без повідомлення конкретної дати таких дій [3].

Ми вважаємо, що одним з можливих шляхів вирішення проблеми обмеженої юрисдикції може бути заохочення більшої кількості держав до підписання та ратифікації Римського статуту. Це збільшить юрисдикцію суду і зробить його більш ефективним у переслідуванні міжнародних злочинів.

На нашу думку, саме шляхом впровадження заохочувальних

заходів, у формі цільових національних програм, або інформаційно-просвітницьких кампаній, щодо підвищення правової культури населення, можна досягти значного результату у вирішенні даної проблеми. Вони не тільки сприятимуть появі громадської підтримки, сформуєть правильне уявлення про діяльність МКС та його необхідність, але й завадить політичному викривленню розуміння сутності діяльності цього Суду.

Іншим підходом могло б стати створення регіональних представництв Суду з юрисдикцією щодо міжнародних злочинів. За нашим переконанням, це дозволило б розглядати більше справ ближче до місця скоєння злочинів і може бути більш політично прийнятним для деяких держав, ніж розширення юрисдикції МКС.

Зрештою, вирішення проблеми обмеженої юрисдикції МКС вимагатиме політичної волі та співпраці з боку держав. Також може знадобитися розробка нових правових механізмів для забезпечення ефективного переслідування міжнародних злочинів незалежно від того, де вони були скоєні.

2. Обмеженість ресурсів. МКС не має достатніх ресурсів, що призводить до затримок у розслідуванні та судових процесах. Суд також покладесться на добровільні внески держав-членів, які можуть бути непередбачуваними і недостатніми для задоволення потреб суду.

На нашу думку, задля вирішення цієї проблеми МКС міг би визначити пріоритетність справ, які мають найбільший вплив на притягнення до відповідальності за міжнародні злочини. Це дозволило б суду більш ефективно та раціонально розподіляти свої обмежені ресурси. Також Суд міг би співпрацювати з іншими міжнародними організаціями, з метою залучення ресурсів та запозичення досвіду.

3. Політичне втручання. Незалежність МКС була поставлена під сумнів політичним втручанням з боку деяких держав-членів, особливо тих, чії громадяни перебувають під слідством або переслідуються в судовому порядку. Це втручання підірвало довіру до МКС та його неупередженість. Ми вважаємо, що дана проблема може бути усунута за допомогою визнання юрисдикції МКС більшою кількістю країн. Чим більше держав-учасниць, тим складніше одній державі або групі держав здійснювати надмірний політичний вплив на Суд. Тому, ми переконані, що заохочення більшої кількості держав до підписання та ратифікації Римського статуту має бути пріоритетним у вирішенні цієї та інших проблем.

Отже ми можемо прийти до висновку, що за наявності вищенаведених проблем, МКС є не таким ефективним, яким міг би бути, у притягненні до відповідальності осіб, винних у скоєнні

міжнародних злочинів. Вирішення задачі підвищення ефективності Суду має стати пріоритетним вектором розвитку міжнародного права. Ми вважаємо, що МКС повинен отримати повне міжнародне визнання і стати вагомим силою, яка сприятиме дотриманню та утвердженню прав та свобод людини.

Список використаних джерел

1. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду: Статут від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 20.03.2023).

2. Міжнародний кримінальний суд – шлях до Гааги та репарацій. URL: https://lb.ua/blog/olena_moshenets/527492_mizhnarodniy_kriminalniy_sud-shlyah.html (дата звернення: 20.03.2023).

3. Судан видасть експрезидента аль-Башира трибуналу в Гаазі. URL: <https://www.dw.com/uk/sudan-vydast-eksprezydenta-al-bashyra-mizhnarodnomu-kryminalnomu-sudu/a-58833715> (дата звернення: 20.03.2023).

4. Facing Political Attacks, Limited Budget, International Criminal Court Needs Strong Backing to Ensure Justice for Atrocity Crimes, President Tells General Assembly. URL: <https://press.un.org/en/2018/ga12084.doc.htm> (дата звернення: 20.03.2023).

5. The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir, ICC-02/05-01/09. URL: <https://www.icc-cpi.int/darfur/albashir> (дата звернення: 20.03.2023).

Науковий керівник: Ю.С. Палєєва, старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

**М.С. Хованська, студентка спеціальності «Право», гр. ПЗ-20-2
Університет імені Альфреда Нобеля, м.Дніпро**

ЯК КРАЇНА-ТЕРОРИСТ НЕХТУЄ ПРАВОМ ЖЕНЕВИ

У 1949 році в світі сталася надзвичайна подія – ухвалення Женевської конвенції. Цей договір заклав фундамент міжнародного гуманітарного права. Незважаючи на те, що 12 серпня 2023 року виповниться сімдесят чотири роки з дня підписання, конвенція продовжує бути найважливішим документом міжнародного гуманітарного права. Саме тоді було створено одне з основних джерел міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів яке має назву

«Право Женеви». «Право Женеви» - становлять міжнародні багатосторонні договори в галузі законів і звичаїв війни, спрямовані на захист жертв збройних конфліктів. Ці документи були підписані 12 серпня 1949 р. на Дипломатичній конференції ООН, що відбулася в м. Женева (Швейцарія), набули чинності 21 жовтня 1950 р. До Женевських конвенцій приєдналися понад 190 держав, тобто майже всі держави світу [1].

Тоді в ухвалені конвенції взяли участь шістдесят країн світу, серед яких і країна-терорист Росія, бо саме Росія проголосила себе правонаступницею СРСР, а отже визнала себе стороною міжнародних договорів, які ратифікував Радянський союз. Здавалось би позаду найкривавіша та найстрашніша війна двадцятого сторіччя [2]. Але хто тоді міг подумати, що війна повториться і набуде ще більшої жорсткості, що правила будуть нехтуватися, а український народ знищуватися?

Звичайно, що Росія як і будь-який терорист постійно нехтує правилами і своїми обов'язками стосовно дотримання «Права Женеви». Це доводять приклади Криму, Донбасу, Маріуполя, Бучи, Гостомеля, Бородянки та багатьох інших українських міст, куди дістала загарбницька російська рука.

Для того аби все зрозуміти, потрібно перенестися на початок війни, а саме у 2014 рік. Тоді збройна російська агресія проти України почалася з окупації Криму в лютому-березні 2014 року і звичайно під улюбленою емблемою російської влади та пропаганди «защиты русскоязычного населения», а потім почалася гібридна війна на Донбасі – з квітня 2014 року. Але російська агресія не зупинна і це зрозуміли ми 24 лютого 2022 року, коли вся країна прокинулася від вибухів. Російська влада та військові забули про міжнародно визнані правила війни і почали знищувати українське населення, включаючи дітей, руйнувати українські міста, культурні і духовні цінності, а найстрашніше – вони зруйнували життя кожного українця [4].

Які ж правила порушує Росія в війні і чи готувалася РФ до війни? – це головне питання, яке наразі стоїть перед всім світом і я спробую відповісти на нього. У 2019 році Росія робить крок, який тоді сигналізував, що конфліктом на Донбасі війна не скінчиться, і цим кроком є вихід Росії із Першого протоколу до Женевської конвенції, це було зроблено для того аби блокувати роботу Міжнародних гуманітарних комісій, які встановлюють злочини проти цивільного населення. Але російська влада прорахувалась в цьому рішенні, бо частковий вихід не означає уникнення від відповідальності за порушення міжнародного права під час російсько-української війни.

Кожної хвилини цієї війни Росія порушує норми та правила війни

Женевської конвенції, бо знищує людей на окупованих територіях та на території підконтрольній Україні. Російські військові кожного дня обстрілюють цивільну інфраструктуру, будинки звичайних людей, знищують ракетами українські міста, обстрілюють гуманітарні місії, проводять постійні масові розстріли цивільного населення та військовополонених, вивозять українських дітей в РФ та примушують українських громадян вступати в лави російської армії. Російські окупанти вбивають населення нашої держави, гвалтують жінок, дітей, чоловіків, катують лікарів, волонтерів, журналістів. В окупованих Росією містах та регіонах не існує умов для життя населення, бо Росія обмежує поставки ліків та продуктів, а також обмежує жителів в використанні води та електроенергії. Окупанти постійно обстрілюють продуктові бази, школи, лікарні, волонтерські пункти та пункти незламності, не пропускають гуманітарні конвої, позбавляють регіони зв'язку та доводять регіони до гуманітарної катастрофи.

Неможливо не сказати про захоплення та постійні атаки російської армії на українські атомні електростанції – це є грубим порушенням Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Крім цього російські війська обстрілюють українські нафтобази та газопроводи, а такі дії можуть привести до екологічної катастрофи та становлять загрозу для людства.

Російська влада навмисно віддає накази виконання яких порушує норми щодо дотримання прав військовополонених. Правила Женевської конвенції забороняють фізичне покарання, негуманне поводження з полоненими та психологічне катування. Полонені мають право на їжу, воду, медичне обстеження та лікування, зв'язок з рідними [3]. Російські загарбники неодноразово порушували ці правила, вчиняли тяжкі злочини проти українських військовополонених, а це є порушенням звичаїв війни, моторошним та жорстоким прикладом цих злочинів є вибух у виправній колонії № 120, в селищі Оленівка, де загинуло 50 українських військовополонених і ще 73 отримали поранення.

Отже з усього вище зазначеного можна сказати одне, що кожна війна у світі регулюється і повинна регулюватися законами та нормами міжнародного права. Жодна країна в світі не повинна забувати чи нехтувати Правом Женеви. Адже правила війни створені для того, щоб знизити жорстокість, смертоносність війни, вберегти цивільне населення та військовополонених. Росія як порушник всіх норм та законів повинна нести відповідальність та покарання за скоєні злочини. Тож будемо сподіватися, що російські воєнні злочинці з політичного та військового керівництва країни-агресора доживуть до своїх вироків та понесуть відповідальність за свої злочинні накази та дії.

Список використаних джерел

1. Войціховський А.В. Міжнародне право: підручник. Харків: Нац. ун-т внутр. справ. 2020. 333 с.

2. Збройна агресія Російської Федерації проти України в контексті міжнародного гуманітарного права: бібліографія (1954–2022 рр.). URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5903>

3. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text

4. «Право Женеви» і порушення його Росією на окупованих територіях Донбасу і в Криму. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/30103236.html>

*Науковий керівник: Ю.С. Палеева, старший викладач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля*

Наукове видання

XIV Всеукраїнська науково-практична конференція

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Тези доповідей
22 квітня 2023 р.
(українською мовою)

Електронне видання

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
e-mail: nobel.science@duan.edu.ua
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.